

^ KÜRD xalqı mübariz və qəhrəman xalqdır Heydər Əliyev

DIPLOMAT

№ 24 (584) 24 - 30 İyun, Heziran sal. il 2024
Ji meha şubatê sala 2003-a tê weşandin

Həftəlik İctimai-siyasi qəzet
Rojnama heftename civakî û siyasî

Qiyməti: 40 qəpik
Hêjaye:

26 iyun Azərbaycan Silahlı Qüvvələri günüdür

Səh. 2

Prezident İlham Əliyevə İtaliyanın "Leonardo" şirkətinin istehsalı olan hərbi nəqliyyat təyyarəsi təqdim edilib

Səh. 2

Mesrûr Barzanî: Em cotkarên xwe piştrast dikin ku em nahêlin berhemên wan vala biçin

Səh. 2

Serok Barzanî: Em piştevaniya lidarxistina hilbijartinên şefaf û dūr li destwerdanê dikin

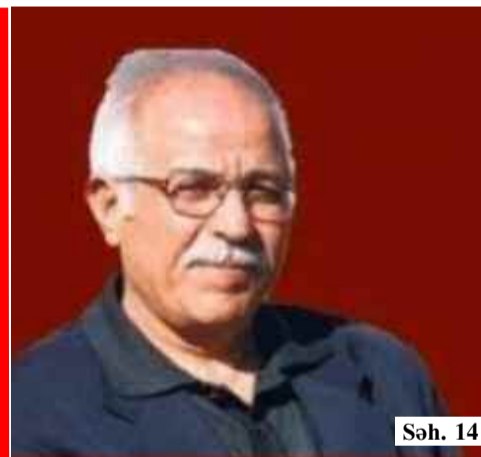
Səh. 5

Tarixi adları təhrif etmək olmaz!

Səh. 13

Nêçîrvan Barzanî roja hilbijartinan diyar kir

Səh. 14

Şêx Seîd Efendî û Xalid Begê Cibrî û hemû hevalên wan 99 sal berî hatin darvekirin

Səh. 15

Barzanî û Helwestên wan

Prezident İlham Əliyev İtaliyanın müdafiə nazirinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib

AZƏRBAYCAN TARİXİNDƏN SƏHİFƏLƏR QAFQAZDA ŞƏDDADİ KÜRD DÖVLƏTİ

KÜRD OLMAQ QƏBAHƏTDİRMİ?

MAHMUD BƏY SƏFİKÜRD SKİ

Səh. 13

Tuncer Bakırhan: Demə mənə Kurd dişewite desthilat ker û kor dibe

Səh. 12

Türkmen siyasetçi Kahveci: 'Kürdistan Parlamenti seçməlerine katılmaya hazırız'

Səh. 17

Əzizim, gəl gedək Laçına sarı

Səh. 18

XAYİNÊ FELEK

Prezident İlham Əliyev İtaliyanın "Leonardo" şirkətinin istehsalı olan hərbi nəqliyyat təyyarəsi təqdim edilib

İyunun 26-da Heydər Əliyev Beynəlxalq Aeroportunda Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyev İtaliya Respublikasının "Leonardo" şirkətinin istehsalı olan "C-27J Spartan" tipli hərbi nəqliyyat təyyarəsi təqdim olunub.

Tədbirdə İtaliyanın müdafiə naziri Quido Krosetto, İtaliyanın xarici işlər və beynəlxalq əməkdaşlıq nazirinin müavini Edmondo Çirielli, "Leonardo" şirkətinin prezidenti Stefano Pontekorvo iştirak ediblər. Azərbaycan Respublikasının müdafiə naziri general-polkovnik Zakir

Həsənov Silahlı Qüvvələrin Ali Baş Komandanı İlham Əliyevə raport verdi.

Dövlətimizin başçısına təyyarənin texniki-texniki xüsusiyyətləri, istismarı və digər göstəriciləri barədə məlumat verildi. Bildirildi ki, təyyarə mürəkkəb coğrafi relyef və əməliyyat şəraitində həm müdafiə, həm də mülki müdafiə tapşırıqlarını yerinə yetirməyə qadirdir.

"C-27J Spartan" tipli təyyarədən hərbi nəqliyyat, paraşütçülərin və yüklərin havadan atılması, eləcə də tibbi tapşırıqların yerinə yetirilməsi əməliyyatlarında istifadə olunacaq.

Prezident İlham Əliyev İtaliyanın müdafiə nazirinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev iyunun 26-da İtaliya Respublikasının müdafiə naziri Quido Krosettonun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul edib. Nümayəndə heyətinə İtaliyanın xarici işlər və beynəlxalq əməkdaşlıq nazirinin müavini Edmondo Çirielli də daxildir.

Prezident İlham Əliyev bu günün Azərbaycan-İtaliya əlaqələrinin tarixində əlamətdar olduğunu deyərək, bununla münasibətlərimizdə yeni səhifənin açıldığını, ölkələrimizin artıq hərbi-texniki sahədə də əməkdaşlığa başladığını qeyd etdi.

Dövlətimizin başçısı İtaliyanın çox inkişaf etmiş hərbi-texniki sənayeyə malik olduğunu vurğulayaraq, bu gün təqdim olunan "C-27J Spartan" tipli hərbi nəqliyyat təyyarəsinin Azərbaycana gətirilməsini əlaqələrimizin yüksək səviyyəsinin göstəricisi kimi dəyərləndirdi. Prezident İlham Əliyev Azərbaycan ilə İtaliyanın bir çox sahələrdə strateji tərəfdaş kimi fəaliyyət göstərdiyini deyərək, Avropa məkanında ticarət əlaqələrimizin böyük hissəsinin İtaliyanın payına düşdüyünü və ticarət dövriyyəimizin 15 milyard dolları ötdüyünü bildirdi. Dövlətimizin başçısı bir çox İtaliya şirkətlərinin Azərbaycanda uğurla fəaliyyət göstərdiyini və bir sıra layihələrdə iştirakını məmnunluqla qeyd etdi.

Neft-qaz sahəsindəki əməkdaşlığımızın təkcə ölkələrimiz üçün deyil, bütün Avropa məkanı üçün önəm daşdığını bildiren Prezident İlham Əliyev bunun inkişafının

təməlinə güclü siyasi əlaqələrin dayandığını vurğuladı və "Azərbaycan Respublikası ilə İtaliya Respublikası arasında strateji tərəfdaşlıq haqqında" Birgə Bəyannamənin bu əlaqələrin əsasını təşkil etdiyini dedi.

Dövlətimizin başçısı bu il Azərbaycanda keçiriləcək COP29-a hazırlıqla bağlı da ölkələrimizin sıx təmasda olduğunu vurğuladı.

Azərbaycan Prezidenti əməkdaşlığımızın digər sahələri də əhatə etdiyini deyərək, təhsil sahəsində əlaqələrə toxundu və qeyd etdi ki, İtaliya-Azərbaycan Universiteti faktiki olaraq fəaliyyətə başlayıb, bu universitet üçün hazırda yeni müasir bina və təhsil kompleksi inşa edilir.

Dövlətimizin başçısı əlaqələrimizin bundan sonra da genişləncəyinə əminliyini bildirdi.

Qəbula görə minnətdarlığını ifadə edən İtaliyanın müdafiə naziri Quido Krosetto 26 İyun - Silahlı Qüvvələr Günü münasibətilə dövlətimizin başçısına təbriklərini çatdırdı.

Qonaq Azərbaycan Prezidenti ilə əvvəlki görüşünü məmnunluqla xatırladı.

Ölkəmizə böyük nümayəndə heyəti ilə gəlməsinin və İtaliyanın xarici işlər və beynəlxalq əməkdaşlıq nazirinin müavini Edmondo Çiriellinin burada olmasının önəmini qeyd edən Quido Krosetto müdafiə sənayesi sahəsində əməkdaşlığımızın başlanmasından məmnunluğunu bildirdi.

Serok Barzanî: Em piştewaniya lidarxistina hilbijartinên şefaf û dûr li destwerdanê dikin

Serok Barzanî bi boneya destnîşankirina roja hilbijartina dema şeşem a Parlamentoya Kurdistanê peyamek belav kir.

Di peyama Serok Barzanî de wiha hatiye diyarkirin: "Ez bi boneya destnîşan kirina roja hilbijartina dema şeşem a Parlamentoya Kurdistanê a li 20 cotmeha 2024rê, destxoshiyê li Serokatiya

Herêma Kurdistanê dikim, piştewaniya encamdana hilbijartineke şefaf û dûr ji derstwerdan dikim." Serok Barzanî herwaha dibêje: "Em daxwaz ji aliyên siyasî dikin ku rewşa Herêma Kurdistanê li ber çavan bigirin û bi berpirsyarî hevkarîyê bikin da ku proseyeke demokratîk bi ser bikeve û aramî û pêkve jiyane biparêzin."

Mesrûr Barzanî: Em cotkarên xwe piştrast dikin ku em nahêlin berhemên wan vala biçin

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê derbarê vekirina sayloyeke nû de ragihand, "Em ji cotkarên xwe re piştrast dikin ku em nahêlin berhemên wan belaş biçin."

Serokwezîrê Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro 25ê Hezîranê li tora civakî "X" belav kir: "Destkefteke din di warê çandiniyê de: "Me sayloyeke 40 hezar tonî û bi bihayê zêdetirî 16 milyon dolar vekir."

Mesrûr Barzanî got: "Bi hevkarîya sektora taybet, em ê pişesaziya xurekê li Herêma Kurdistanê bipêş bixin û cotkarên xwe piştrast bikin ku em nahêlin berhemên wan belaş biçin."

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mesrûr Barzanî îro Sêşema 25.06.2024 di merasîmeke taybet de, bi berhevbûna hejmareke cotyarên deverê, sayloya Quştepeyê li qezaya Quştepeyê ya girêdayî

parêzgeha Hewlêrê vekir.

Mesrûr Barzanî di wê merasîmê de serdana pişkên wê sayloyê kir û ji nêz ve çavdêriya wergirtina genimê cotyaran kir. Paşî di gotinekê de amaje da giringiya çêkirina sayloyan wekî pareke karnameya hikûmetê di warê giringîdana taybet bi kertê çandinê û cotyarên Herêma Kurdistanê de û karkirinê pêxemetî dabînkirina ewlehiya xwarinê û zindîkirina berhemê cotyarên Kurdistanê. Herwesa got, "Em dilxweş in ku niha li piraniya bajar û bajarkan embarên wergirtina genim û danana hene."

Sayloya Quştepeyê bi gojimê 21 milyar û 276 milyon û 835 hezar dînanan ji aliyê Wezareta Bazirganî û Pişesaziyê ya Hikûmeta Herêma Kurdistanê ve hatiye çêkirin û dikare 40 tonên genim û danana embar bike.

...Bu mövzuya müraciət etmək, düşüncələrini söyləmək, bildiklərini yazmaq çətinki hamı tərəfindən obyektiv, tərəfsiz və emosiyasız qəbul edilsin... Amma həqiqəti olduğu kimi deməmək də günahdır. 1992-ci ilin may ayında milli qüvvələr tərəfindən qurulan Azərbaycan Respublikası dövründən bu günə kimi "kürd" məfumu ətrafında çoxlu müəmmalı spekulativ proseslər yaradılmışdır. Zamanın tələblərindən doğan şərtlərə uyğun olaraq bəzi milli qüvvələr arasında türk, türkçülüyə nə qədər çox sədaqət, bağlılıq, sevgi göstərilmişsə, paralel olaraq kürdə kürdçülüyə o qədər sayğısızlıq nümayiş etdirilmişdir.

"Türkün türkdən başqa dostu yoxdur". Atatürk deyiminin zamanına, mənasına, məqsədinə, diqqət yetirilmədən əhaliyə türk, qeyri- türk bölümü ilə yanaşılmışdır.

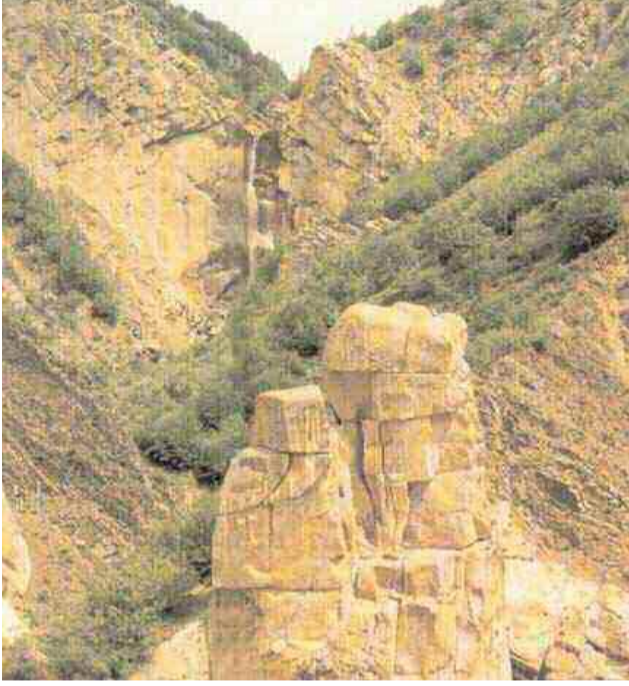
İraqda, İranda, xüsusilə, Türkiyədəki kürd ayaqlanmaları bir-başına Azərbaycan üçün təhlükə hesab edilmiş, terrorla milli azadlıq hərəkatı, PKK ilə kürd xalqı arasında bərabərlik işarəsi qoyulmuşdur.

Azərbaycan oxucusuna qonşu dövlətlərdəki kürd problemlərini düzgünlüklə izah etmək əvəzinə "Azərbaycanda PKK", "Kürdlər Azərbaycanda yerləşdirilir", "Hakimiyyət kürdləşdirilir" kimi absurd mövzular ətrafında qaranlıq atmosfer yaradılmışdır.

Mən yaşda olan həmyerlilərimin yaqınki hamısının yadında olar. Biz arana enən kimi Ağdamdan başlayaraq hamı bizim tərəfin adamlarına kürd deyirdilər. Bəzən heç adımızla çağırılmaz, "ay kürd" deyər müraciət olunnardı. Amma bundan heç kəs inciməzdi. Biz öz daxilimizdə kimin kürd, kiminsə azərbaycanlı-türk olduğunu bilirdik. Kürd adı altında tanınmağımız, qəbul edilməyimiz bizi incitmirdi. Əksinə, qürur duyur, daxilən sevinir, bir az da qürrelənirdik. Səbəbi zaman keçdikcə mənə

KÜRD OLMAQ QƏBAHƏTDİRMI?

daha yaxşı aydın olurdu. Dağlarda yaşayışın təbii axarının yaratdığı doğruluq, dürüstlük, cəsəret, igidlik, saflıq, hər cür riyakarlıqdan uzaqlıq, biclik bilməmək kimi insani keyfiyyətlər əhatəsindəki bu toplum

paralel olaraq Azərbaycanlı və kürd adlarını eyni məhəbbətlə üzərinə götürürdü. Bəzən paytaxtda biz Laçından, Qubadlıdan, bəzən isə Kəlbəcərdən olanlara növbəti dəfə "ay kürd" müraciətindən sonra, cavab "mən azərbaycanlıyam" olanda, həmkarımız "Yaxşı, yaxşı, adınızı niyə danırırsınız?" kimi nadan sullarla belə deyiləndə bu səmimi inadın uzantısı olaraq kürd adı altında yaşamağın heç kəsə başaşağılıq gətirmədiyini, əksinə, kürdün tarixi, milliliyindən irəli gələn fəxarətlərə bürünür, onu türklüyün fəxarəti qədər doğma bilərək Azərbaycanlı - kürd olaraq birlik, bərabərlik, qardaşlıq dünyasında xoşbəxt ömür sürürdük.

Kürd adı ilə üzvi bağlı keyfiyyətlərin, türkün yaranışından onunla birlikdə doğulan özəlliklərin yoğuruluşundan yaranan həyat tərzi ilə 1992-ci ilə qədər bu reallıq cəmiyyətimizdən, ancaq müsbət yönümdə qidalanırdı.

Milli qüvvələrin bəzi radikal qanadı Milli siyasəti yersiz olaraq tamamilən alt-üst edib, lüzumsuz, quru mövcud durumla uyuşmayan türkçülük şüarlarına söykənərək ayrı-ayrı etnik qrupları, azsaylı xalqları- özünüdərkə, özünəqayıdırsa tərəf

itələdi...Ağa axtarışına çıxan etnik dərebəyləri Rusiyada, İranda, Türkiyədə söykənəcək yeri taparaq, təbii instinklə "mən talışam", "mən avaram", "mən ləzgiyəm" səslərini ucaldırdılar.

Əslində, onlar öz kim-

liklərini onsuz da danmırdılar. Buna yuxarıların da cəhdi olmurdu. Sadəcə olaraq əllərinə girəvə verilmişdi. Yeni ağaların istiqamətində oturub, Azərbaycana, türklüyə, xalqlarımız arasında həqiqi dostluğa və qar-

daşlığa düşməncəsinə yanaşan, qulaqlarını azana yox, kilsə zənglərinə daha yaxın tutan bəzi vətəndaşlarımız xəyanət yolundadırlar. Bu xəyanətlər milli kimlik şüarları ilə belə ört-basdır edilə bilməz. Təəssüf ki, xalqımıza həqarətli adlar qoyan, tariximizi, milliliyimizi şübhələr altına salan xaricdəki bəzi radikal talış, avar, ləzgi millətçilərinin fəaliyyətlərinə çox ciddi fikir verilmədiyi halda,

icimizdə kürd adı gələndə bir çoxları qələmlərini at kimi minib çapırlar.

İş o yerə çatıb ki, Azərbaycandakı ABŞ səfirinin həyat yoldaşına "Siz kürdsünüzümü?" sualı belə verilib. Rəzillikdir...

Tutaq ki, Zeyno Baran kürddür. Axı Qüdsü, müqəddəs torpaqları xaçlı ordularından azad edən sərkərdə Səlahəddin Əyyubi, Atatürkün yaxın dostu, Turançılıq ideyasının banisi Ziya Göyaly, erməniləri diz çökdürən, Naxçıvanı işğaldan azad edən əfsanəvi komandan Kazım Qara Bəkir Paşa, Azərbaycanı doğma anasından çox sevməyən böyük Ziyalı, Kəlbəcərliləri Şamil Əsgərov, düşmənlərlə döyüşdə həlak olan Milli Qəhrəmanımız Laçınlı Kamil Nəsimov, müharibədə onlarla düşməni məhv edən sırayı polis, indi də çörəyini çobançılıqla qazanan Mais Xanlarov da kürddürlər...

Dünyada qırx milyona yaxın kürd yaşayır. Əksəriyyəti də kompakt olaraq Suriya, İraq, Türkiyə, İran ərazilərində. Qardaş

kürd əsilli məmurları top atəşinə tutmaqla siyasi dividend qazanmağın vaxtı çoxdan keçib...Elə zamana uyğun olaraq türk kürd, kürdü türk kimi təqdim edən siyasi xamelyonçuların manevlərinə də ehtiyac qalmayıb...

...Dağlıq Qarabağda ordan-burdan yığılan 135 min erməni ayrıca dövlətini qurmaq istəyir. Bir çox böyükbaşlılar dillən-məsələr də başlarını dala-qabağa yellədirlər. Kürd xalqının dövlət qurmaq istəyinə isə istehza ilə yanaşılır, ağız büzülür.

Ərəblərin eyni coğrafi məkanda iyirmidən çox dövlətləri vardır. Türkiyə ərazisindən torpaq qoparmaq, başqa Kürd ərazilərinə birləşdirməklə məqsədə nail olmağın mümkünsüzlüyünü kürdlər dərk edirlər. Onlar adi insani haqlara qovuşmaqla Osmançılıq ideyasının bəzi istiqamətlərini bu gün üçün daha məqbul hesab edirlər.

Kürdlərə nifrət istiqamətləndirməklə türkləri də hökmətdən salan bəzi ifrat millətçilərimizə xitabən deyirəm: Mən fərd olaraq

parçalamağa çalışanlara, bizə qarşı terror hazırlayanlara, ermənilərə təzə eşq elanı edib, eyni kökdən olmaları ilə fəxr edənlərə, türksoyluları gəlmə etnos kimi qələmə verənlərə, Midiyanı, Atropatenanı, Şah İsmayılı, Babəki belə özəlləşdirmək istəyənlərə diqqət verin!

Eyni zamanda aborigen, çoxsaylı xalq olaraq özümüzün də xətlərini unutmayın. Yüknün sicimini bərk çəkəndə ağırlıq belində olan inciyir, ip boş olanda isə yük əyilir... "Yük əyməsə, daş qərbiyyə düşməz." Qərbiyyədəki daşlarımızın hansı divarlara hörlülməsinə isə biganə qalmaq olmaz.

İndi kürdləri Azərbaycanın sərvətlərinin sahibi hesab edənlər - Ağcabədi rayonunda "Taxta körpü" ərazisində məskunlaşmış kürd əsilli vətəndaşlarımızı görməyə getsələr yaxşıdır. Bir də özünüdə öyrənməklə, ətrafdakılara da başa salın ki, müsəlman kürdlərlə yezidi kürdlərin türklüyə münasibətində yerlə-göy qədər fərq var.

Osmanlı ərazilərində Birinci Dünya müharibəsi vaxtı, Qarabağ döyüşlərində yezidi kürdlər ermənilərlə birgə olub, həmişə onlara kömək ediblər. Onlar tərəfdən döyüşüblər...Bu onların islami dəyərlərdən uzaq, şeytan istinadlı dinlərdən qaynaqlanır.

Laçında döyüşlər gedən vaxtı qonşumuzda on iki yaşında Anar adlı bir oğlan mənə dedi: - Allah mənə erməni yaratsaydı, özümü öldürürdüm...

O andan sonra mənə çatdı ki, niyə laçınlılar "Qardaş olub Hayastan-Azərbaycan" mahnısını eşidən kimi radionu söndürürmüşlər.

Niyə Soltan bəyin vaxtında ermənilər Laçın torpağına ayaq basa bilmədilər? "Həməni Kürdəm" havası dil-lənəndə isə Azərbaycan türkü də, Azərbaycan kürdü də qol açıb qoşa oynayırdı.

Qərbiyyə qəbristanlıqlarında dəfn olunan, baş daşları üzərində at üstündə şəkilləri həkk olunmuş Laçınlı kişilərin yonları Laçına sarıdır.

Vətənə dönənə qədər qible bildiyimiz yurdu-muza sarı...

(www.tezadlar.az)

Akif Səlimov,
İstefada olan polis
polkovniki

MAHMUD BƏY SƏFİKÜRDSKI

Mahmud bəy Bala bəy oğlu Səfikürdski

Doğum tarixi 1898-ci il
Doğum yeri Səfikürd kəndi
Vəfatı 1977-ci il

Həyatı

Bala bəyin üçüncü oğlu Mahmud bəy 1898-ci ildə Səfikürd kəndində dünyaya boy göstərmişdi. 1909-cu ildə Gəncə gimnaziyasına daxil olmuşdu. Gimnaziyanı bitirmədən orduya çağırılmışdı. Rus qoşunlarının tərkibində rumın cəbhəsində döyüşlərdə iştirak etmişdi. Hərbi xidmətdən sonra Gəncəyə dönmüşdü. Gəncənin müsəlman-türk əhalisinin rusların himayəsi ilə ermənilər tərəfindən kütləvi şəkildə qırılmasının qarşısının alınmasında yeni yaradılmış «Yaşıl

qvardiya» adlı özünümüdafiə dəstəsinin tərkibində çıxış etmişdi. «Yaşıl qvardiya» əsasən gənclərdən, tələbələrəndən ibarət idi. Mahmud bəy Səfikürdskinin döyüş təcrübəsini nəzərə alaraq, onu qvardiyanın sədr müavini təyin etmişdilər. Gimnaziyanı 1919-cu ildə başa vurduqdan sonra bir müddət Gəncə Dairə məhkəməsinə müstəntiqliyə namizəd kimi hüquq elminin incəliklərini öyrənməyə çalışmışdı. Elə həmin il o, Bakıda BDU-nin tibb fakültəsinə daxil olmuşdu. Ailə vəziyyəti və maliyyə çətinlikləri ilə əlaqədar olaraq işləmək fikrinə düşmüş və ƏMT-nin rəisi Nağı bəy Şeyxzamanlı Gəncə hadisələrindən Mahmud bəyi

tanıyırdı. Və şübhəsiz ki, onun ƏMT rəisinin müavini kimi mürəkkəb və məsuliyyətli vəzifəyə təyin edilməsi həm də onların bir-birlərini yaxşı tanımalarından irəli gəlirdi. Arxiv materiallarından məlum olur ki, Mahmud bəy Səfikürdski ƏMT-da rəis müavini kimi 1919-cu ildə noyabr ayının 15-dən martın 6-dək ƏMT-nin (əksinqilabla mübarizə təşkilatının) rəis müavini vəzifəsində çalışmışdı. O da bu vəzifədə hümmətçiləri təmsil edirdi. Çünki razılığa əsasən, ƏMT rəhbərliyi iki partiyadan təmsil olunmalı idi. ƏMT-nin rəis müavini vəzifəsi də hümmətçilərin payına düşürdü. Ancaq bütün bunlara baxmayaraq, arxiv sənədlərinin də təsdiq etdiyi kimi Mahmud

bəy bu vəzifədə özünü layiqincə apardı, gənc respublikanın təhlükəsizliyinin təmin edilməsində öz bacarığını əsirgəmədi. Xüsusən də erməni cəsuslarına və denikinçilərə qarşı mübarizədə Mahmud bəy Səfikürdski bütün imkanlarını səfərbər etmişdi. Onu da deyək ki, əldə edilmiş materialların (MTN-nin arxivi, PR-1752 sayılı istintaq işi) bir qisminə onun bolşeviklərə qarşı da çıxışı qeyd edilir. Buna əlavə olaraq onu da demək olar ki, Nağı bəylə Mahmud bəyin barəsində söylənilən fikrə bir söykənəkdir. 28 aprel işğalından sonra bir qrup hümmətçi Azərbaycan Fövqaladə Komissiyasında işə qəbul edildi. Onlardan biri də Mahmud bəy idi. Bu elə çox uzun çəkmədi. 22 noyabr 1920-ci ildə onun həbs edilməsi barədə 1906 sayılı order imza

landı. Bir gün sonra onu Quba şəhərində həbs edib Bakıya göndərdilər. Onu kommunistlərə qarşı çıxış etməkdə günahlandırıldılar. Ziddiyyətli ifadələrin nəticəsində Mahmud bəy Səfikürdski haqqında 21 yanvar 1921-ci ildə qərar çıxarıldı: o, tutduğu vəzifəsində qala bilməz. Ancaq onun «cinayət»ləri sübuta yetmədiyindən həbsdən azad etmişdi. Təqiblər davam edirdi. Belə bir vəziyyətdə Mahmud bəy Səfikürdski Azərbaycanı tərk etmək məcburiyyətində qaldı. Öncə Yuqoslaviyada yaşayış ticarətlə məşğul oldu. Sonra Türkiyədə yerləşdi. Mahmud bəy 1977-ci ildə vəfat edib.

Mahmud bəyin Əli bəy adlı oğlu, Mələk xanım, Bilqeis xanım və Leyla xanım adlı qızları var.

Goranboyun Səfikürd kəndi ərazisində 5 min il yaşı olan yeni yaşayış məskəni aşkar edilib

Yaşayış yerindən çoxlu qədim əşyaları tapılıb

Goranboyun Səfikürd kəndi ərazisində 5 min il yaşı olan yeni yaşayış məskəni aşkar edilib. «Göl yeri» ərazisində aparılan qazıntı nəticələrinin qədim dövr tarixinin öyrənilməsinə töhvə olduğu bildirilir. Yaşayış yerindən çiy kərpiç, qazma şəkildə evlər, təsərrüfat quyuları, ojaq yerləri, 3 insan skeleti, saxsı qablar və çoxlu sayda bəzək əşyaları tapılıb. Ərazidə tədqiqat aparılan müxtəsislərin fikrincə qazıntı işlərinin nəticəsi Azərbaycan arxeologiyasında az öyrənilən və mübahisələrə səbəb olan məsələlərə aydınlıq gətirəcək. Yeniliklər əsasən ilk Tunj

dövrünə qədərki mərhələni əhatə edir.

Tapılan kiçik öküz fiquru isə bu dövrdə insanların «toxa» əkinçiliyindən «xış»a keçdiyinə dəlalət edir. Bundan başqa metaldan dəmir ucluqlu kəsici alətlərin hazırlanmasında istifadə olunan «bitum» məhlulu da aşkarlanıb ki, bu əvvəlki arxeoloji qazıntı zamanı az miqdarda olduğundan indiyədək onun tərkibi öyrənilməmiş qalıb.

Dövrələrə şahidlik edən bu daş natiqlərin hər parçası tarixin qaranlıq səhifələrini nurlandırır məşəl kimidir. O işıqda isə əcdalarımızın getdiyi yollara yolçuluq etmək insana mənəvi rahatlıq verir.

Goranboyda 4500 il tarixi olan yaşayış məskəni aşkar edilib

Goranboyda 4500 il tarixi olan yaşayış məskəni aşkar edilib. Müzəffər Hüseynov: "Hazırda ərazinin hələ ki, 100 kvadratmetri araşdırılır". Goranboyda 4500 il tarixi olan yaşayış məskəni aşkar edilib. Tarixi abidə rayonun Səfikürd kəndi ərazisində tapılıb. Ekspedisiya qrupunun üzvü, arxeoloq Müzəffər Hüseynovun sözlərinə görə 2 il əvvəl aparılan tədqiqatlar zamanı bu ərazidə içərisində 10-dan çox insanın dəfn olduğu kurqan aşkar edilmişdi.

"Sonradan aparılan araşdırmalar nəticəsində isə müəyyən edilmiş ki, qara arxax adlanan bu sahədə yaşayış məskəni də

mövcud olub və yaşayış yeri təqribən 2 hektar ərazini əhatə edib. Qazıntılar nəticəsində tapılan maddi mədəniyyət nümunələri hələlik bu ərazidə yaşayan insanların toxuculuq və dulusçuluqla məşğul olduğuna dəlalət edir", - deyir o bildirib.

Bundan başqa arxeoloqların ehtimallarına görə tapılan heyvan sümükləri vasitəsilə o dövrün heyvanat aləmi barədə də informasiya əldə etmək mümkün olacaq.

Müzəffər Hüseynov əlavə edib ki, 2 ha ərazidə yaşayan insanların həm yaşayış yerləri, həm də təsərrüfat sahələri var. "Yeni burada onlar həm çörəklər bişirib, həm də, qab-qacaq hazırlayıblar. Hazırda biz onun hələlik 100 kvadratmetrini araşdırırıq", -deyə o vurğulayıb.

Son zamanlar Goranboy rayonunun Səfikürd kəndi ətrafında geniş çöl-tədqiqat işləri aparılıb. Bu işlərin nəticəsində isə rayon üçün ilkdəfə olaraq eneolit dövrünə aid yaşayış məskəni aşkar edilib. Həmin yaşayış məskəni aparılan kəşfiyyat xarakterli qazıntı nəticəsində abidənin e.ə. V minilliyə aid olduğu müəyyən edilib.

AMEA-nın Arxeologiya və Etnoqrafiya İnstitutunun arxeoloqu Müzəffər Hüseynovun sözlərinə görə, burada eyni zamanda çoxlu saxsı məmulatlar da aşkar olunub. Bundan əlavə, kənd

əhəng daşlarından tikilib. Kurqanaltı kamera isəsərdabə tiplidir. Sərdabənin divarlarının hündürlüyü 145 sm-dir. Bu hündürlüyü həm də sərdabənin hündürlüyü kimi vermək olar.

Sərdabənin divarları isə çox yaxşı qalıb. Enli inşa edilmiş divarların şimal tərəfdə eni 1 metr 10 sm, cənub və qərb tərəfdə isə 1 metr 60sm-dir. Sərdabənin içəridən ölçüsü şərq-qərb istiqamətində 3 metr 70 sm, şimal-cənub istiqamətində 3 metr 40 sm-dir. Sərdabəyə giriş isəşərqdəndir. Girişin eni 1 metr 40 sm, giriş dəhlizinin uzunluğu isə 4 metr 30 sm-dir. Giriş dəhlizinin kənarındakı divarlar da ağ

muncuq, 10 ədəd iy başlığı aşkar edilib. İy başlığının 9-ü sümükdən, birisə daşdan hazırlanıb. Daşdan hazırlanan iy başlığı çox ustalıqla hazırlanıb, üzəri üçbucaq formalı naxışlarla bəzədilib. 10 ədəd iy başlığının birqəbirdə aşkar edilməsi faktı ilk tunc dövrü üçün nadir hadisə hesab edilə bilər. Sərdabədən aşkar olunan skeletlər sağ və sol yanı üstə, yarıbükülü, baş tərəfi divara söykənmiş vəziyyətdə qoyulub.

Torpaq qəbirlər aşkar edilib Goranboyun Səfikürd kəndində tədqiqatlar aparılan Müzəffər Hüseynov sonda onu da bildirdi ki, tədqiqatlar zamanı ilk tunc dövrünə aid kurqanlar-

Analoqu olmayan kurqan

Abidə tunc dövrünə, b.e.ə. III minilliyə aid edilir

ətrafında son tunc-ilk dəmir dövrünə aid ikitorpaq qəbir tapılıb və qazıntı nəticəsində qəbirlərdən gil qablar, müxtəlif materiallardan, tuncdan bəzək əşyaları - muncuqlar, qolbaq və sığalaraqşkar edilib. Ekspedisiyanın əsas uğurlarından biri Səfikürd kəndi yaxınlığında onun cənub-şərq tərəfindən ilk tunc dövrünə, b.e.ə. III minilliyə aid kurqan abidəsinin aşkar edilərək qazılması olub.

Arxeoloq Müzəffər Hüseynov onu da bildirdi ki, kurqanın diametri 16 metr, hündürlüyü 2,8 metrdir. Kurqan hündürlüyü 18-20 metrolan uzunsov-oval formalı tərəninin üzərində qurulub. Qazıntı zamanı kurqan örtüyündə son tunc dövrünə aid bir qəbir abidəsi də aşkar edilərək qazılıb. Kurqan örtüyündən aşkar olmuş salla-mə qəbir 2x1 metr ölçüdə olub, 110 sm dərinlikdə dəfn edilib.

Qəbirdə müxtəlif forma və ölçüdə 5 ədəd saxsı qab, əqiqdən hazırlanan 72 ədəd muncuq, 1 ədəd tunc iynə, 3 ədəd kəsici alət aşkar edilib. Əsas kurqanaltı oəbir çox maraqlıdır.

Arxeoloq M.Hüseynov onu da bildirdi ki, bu qəbir kamerasının divarları iri ölçülü

əhəng daşındantikilib. Girişdə 1 metr 70 sm plan sərdabənin ağız 60-65 sm ölçüdə, qalınlığı 8 sm olan ağ əhəng daşı ilə örtülüb. Divarların ətrafi isə iki cərgəçay daşları ilə bərkidilib.

Sərdabədə 19 insan skeleti aşkar olunub

Sərdabənin içərisində onun 4 küncündə diametrləri 25x27 sm, dərinlikləri 45-50 sm olan dirək yerləri də aşkar edilib. Dirək yerlərinin içərisindən aşkar olunan kiçik və orta ölçülü çaydaşlarına əsasən gənc arxeoloq Müzəffər Hüseynov onu da ehtimal edir ki, bu dirəklərin ətrafıçay daşları ilə möhkəmləndirilib. Kameranın üst hissəsi ağac tirlərlə örtülüb. Bunu qazıntı zamanı sərdabənin içərisində yanib kömür olan ağacqalıqları da sübut edir. Bəzi ağac qalıqlarının diametri 30 sm-ə, uzunluğu isə 1 metrə qədər qalıb.

Sərdabənin üstü ağacla döşəndikdən sonra kameranın üzəri iri qaya daşları ilə təpə formasında qurulub. Sərdabənin döşəməsi ağ gillə-suyandıqdan sonra içərisi tamamilə münasib qaya daşları ilə döşənib. Skelet və bütün arxeoloji materiallar bundan sonra səlhiq ilə sərdabəyə qoyulub. Sərdabə tipli bu qəbirdə 19 insan skeleti, 23 saxsı qab, 213

dan 150-200 metr şimal-şərqdə son tunc-ilk dəmir dövrünə aid torpaq qəbir də aşkar edilib. Qəbir 80 sm dərinlikdə yerləşməkləşərq-qərb istiqamətində uzunluğu 2 metr, eni 1 metr yarımıdır. Qəbirdən sol yanı üstə qoyulmuş skeletin ətrafında isə 3 saxsı qab, 48 ədəd əqiqmuncuq, 1 ədəd tunc muncuq, 1 ədəd tunc qolbaq, 1 ədəd tunc sığa, 2 ədəd dəvəgözü kəsici alət aşkar edilib.

Digər torpaq qəbir Səfikürdün şimal-şərq tərəfindən aşkar edilib. 2 metr 5 sm dərinlikdə aşkar edilən torpaq qəbir kamerası 160x90sm ölçüdəkd. Qəbirdən yarımbükülü vəziyyətdə sağ yanı üstə qoyulan skeletin ətrafından 3 ədəd saxsı qab, 12 ədəd muncuq, 2 ədəd kəsici alətaşkar edilib. Goranboy rayon ərazisində, xüsusən Səfikürd kəndi ətrafında aparılan arxeoloji qazıntılar zamanı eneolit, ilk tunc, son tunc-ilkdəmir dövrü mədəniyyətlərinin öyrənilməsi baxımından xeyli nailiyyətlər əldə edilib. Tezliklə nəzərdə tutulan tədqiqatlara vəsait ayrılan kimi Səfikürd kəndində yə rayonun digər istiqamətlərində yeni kəşfiyyat işləri başlanacaq.

Tarixi adları təhrif etmək olmaz!

Çox gumanki mənim bu yazım çoxlarının xoşuna gəlməyəcək, çoxlarını qıcıqlandıracaq. Lakin həqiqət əsasdır heç kim həqiqəti inkar edə bilməz. Keçən ilin bu günü, yəni 2010-cu ilin may ayının 28-də "Naftalan"a müalicəyə getmişdim. Dünyanın müxtəlif yerlərindən müalicəyə gələnler içərisində əslən Gədəbəydən olan həmyerlimiz, Rusiya Dumasının millət vəkili, Həsən müəllim də var idi. Baharın xoş məqamı hamımızı Azərbaycanımızın dilbər guşələrindən olan, Goranboy rayonunun mənzərəli yerlərinə səyahətə aparırdı. Bir gün "Ballı qayadan" geri qayıdanda, yolda "Səfikürd" kəndinin trafareti diqqətimi cəlb etdi. Maraqlandım, təsadüfdən bizimlə müalicə olunan əslən Balakəndən olan Qurban müəllim bir orta yaşlı kişini göstər-

məsindən, atasını və iki yoldaşını yaralı halda Səfikürd kəndinə gətirərək, dağ otlarından və qırmızı palçıqdan (naftalan) istifadə edərək onların sağaltmasından danışmışdı. Bu məlumatın Nizami Gəncəvinin 850-i illiyinə həsr olunmuş kitabında olduğunu bildiren Şubay müəllim əlavə etdi ki, Nizami Gəncəvinin atasının, anasının məzarları Səfikürd kəndinin məzarlığındadır." Şubay müəllimdən Səfikürd kəndinin tarixi haqqında bizə məlumat

Səfikürd (əslində Sofukürd olmalıdır, İslam dininin sofu təriqətinə mənsub kürdlər deməkdir, Nizami Gəncəvi də Sofukürd yazmışdır), Balakürd, Baxçakürd kəndlərinin tarixi çox qədimlərdə gedir. Elə bizim kənd qəbiristanlığında ikiminillik qəbir daşları var. Əgər dərin qatlar arasındırsa bəlkə də eramızdan əvvəlki neolit dövrünün tarixinə gedib çatar. İstəsəniz qəbiristanlığı ziyarət edərik mən sizə Nizami Gəncəvinin valideyinin məzarlarını və qədim məzarları göstərəm, şəkilini çəkib oxuculara məlumat verərsiniz."

Məsləhət etdik ki, bir fotoqraf və bir kameraman tapa qədim qəbir daşlarının görüntülərini çəkək, həm də Kamal müəllimin danışmalarını qeyd

di. Şubay müəllim Səfikürd kəndindədir, savadlı yoldaşdır, yaqin, Səfikürd kəndi haqqında sizə məlumat verər.

Tanış olduq, özüm haqqında qısa da olsa məlumat verdim və Səfikürd kəndi haqda mənə məlumat verməsini xahiş etdim.

Yəqin sizin də məlumatınız olmamış olmaz, deyə Şubay müəllim sözə başladı:

" Bu kəndin tarixi çox qədimdir, hələ XII əsrdə Azərbaycanın görkəmli şairi Nizami Gəncəvi Səfikürd kəndi haqqında yazır və anasının, atasının Səfikürd kəndindən olduğunu qeyd edir. Və o zaman Gəncədə zəlzələ olanda, anasının çaparaq Gəncəyə get-

verməsinə istədim. O, kənd haqqında kənddə mollalıq edən, kənd ağsaqqalı Kamal müəllimi məsləhət gördü. Səhəri günü Səfikürd kəndinə getdik. Soraqlaşa-soraqlaşa Kamal müəllimi kənd içində tapa bildik. Yanımızda olan "Diplomat" qəzetinin nüsxələrindən ona və yoldaşlarına verdik. Yanında olan qəzetin kürd bölməsini görəndə tutuldu, hiss etdim xoşuna gəlmədi. Qəzet haqqında polisə məlumat verən də o idi.

Kamal müəllim bizə diqqətlə qulaq asdı, gelişimizin səbəbini bildikdən sonra başını yavaş-yavaş yelləyərək dedi:

"Tahir müəllim

edək ki, yadaşlarda qalsın. Fotoqrafı mən tapdım, kameramanı Kamal müəllim. Danışdıq sabah səhər saat 10-da gəlib Kamal müəllimi götürək və yoldaşlarla məzarlığa gedək. Biz bir-birimizdən ayrıldıq. Mən "Naftalan"-a müalicəyə gələnlərə Səfikürd və qədim qəbiristanlıq haqqında Kamal müəllimin verdiyi məlumatı verdikdə çoxları maraqla oyandı. Səhəri günü 10-dan artıq adam bizimlə məzarlığı ziyarət etməyə getdi. Qəbiristanlığın girişində görüşdük və Kamal müəllimin duasından sonra qəbiristanlığa daxil olduq. Qəbiristanlıqda 4-5-metr uzunluğunda baş daşları var idi, əsgir və fars dillərində yazılmasına baxmayaraq,

Kamal müəllim çox asanlıqla oxuyurdu. Kamal müəllimin göstərdiyi daşlar haqqında izahatı video ilə görüntüləyir, həm də şəklini çəkirdik. Köhnə məzarlıqlara xeyli qalmış polis geyimində baş leytenant olmaqla 5 nəfər bizə yaxınlaşdılar. Əvvəl mən elə düşündüm onlar üçün də yaqin maraqlı olub gəliblər baxsınlar, Kamal müəllimi dinləsinlər. Lakin yanılmışdım, onlar işimizə mane olmağa gəlmişdilər.

-Siz kimdən icazə alıb bu məzarlığa girmisiniz?

Bu sual rusiyalı millət vəkili və bizimlə gələnləri diksindirirdi.

-Mən onlara yaxınlaşaraq "böyük"lərini soruşdum və qeyd etdim ki, siz də bizimlə olun, qoy Kamal müəllim bu tarixi daşların sirrini bizə bildiyi kimi açıqlasın, çünki, belə adamlar az qalıb. Kamal müəllimlər ortadan çıxsalar bu daşlar yeni nəsil üçün elə sirlilərlə qalacaqdır. Ola bilsin mənim və yaxud Kamal müəllimin izahatı xoşunuza gəlməyə kaseti də götürərsiniz, şəkilləri də. Bizim işimizdə cinayət tərkibi olarsa, bizi də polisə dəvət edərsiniz.

Olmadı. Mütəlakə kənd məzarlığına getmək üçün RİH-dən icazə almaq lazım imiş.

İcazə üçün rəsmi məktub versək də, düz bir ildir ki, məktubun cavabı yoxdur.

Hörmətli oxucular, biz başqa ölkələrə gedəndə xüsusi olaraq tarixi yerlərə xüsusi avtobuslar təşkil olunur, insanları tarixi yerlərə aparırlar və tarixi yerlər haqqında turizm nazirliyi tərəfindən təyin olunmuş mütəxəssislər məlumat verirlər.

Bəlkə həqiqətən Azərbaycanda tarixi yerlər bir tərəfə qalsın, kənd məzarlıqlarının da ziyarəti qadağandır.

Səfikürd-Safokürd-Sofukürd bu adların mənşəyi haqqında tarixçilər dərinləndirən düşüncələrə malikdirlər, tədqiq etməlidirlər sonra qərar verməlidirlər.

Nədənsə qədimdən

bu torpaqlarda yaşayan kürd xalqının varlığı, kürd məhvumu bəzi ziyalılarımız tərəfindən qəbul edilməz olub. Hər vaxtlə çalışırlar ki, kürd xalqına, kürd dilinə aid

toponomik adlar var. Bu adların hamısının tarixi əsası var və bu toponomimlər Azərbaycanımızın tarixini təşkil edir. Heç kimin haqqı yoxdur ki, mənfur

olan toponomik adları dəyişələr. Nədən?

Axı bu ərazilərdə Səllari kürd dövlətinin, Rəvvadi kürd dövlətinin, Şəddadi kürd dövlətinin varlığı haqqında Rusiyanın, Türkmənistanın, İrənanın, Gürcüstanın, Türkiyənin tarixi səhifələrində geniş yer verilir və təsdiqlənir.

Bu gün Azərbaycanda 3000-dən artıq kürd dilinə mənsub olan toponomik ad var. Yəqin bu toponomik adlar göydən düşməyib. Kürd dilinə, kürd xalqına aid bu toponomik adların bir tarixi əsası var. Məsələn: "Bakı" sözü kürd dilində "ba" külək, "ku" hara, mənasını verir, "Abşeron" sözü kürd dilində "ab" su, "şor" duzlu mənasını

ermənilər kimi Azərbaycanımızın qədim toponomik adlarını dəyişdirsin. Çünki Böyük öndərimiz Heydər Əliyevin qeyd etdiyi kimi Azərbaycanda yaşayan azsaylı xalqlar güllü-çiçəkli baxçaya bənzəyir. Bəli bu xalqların yaşadıkları tarixi ərazilərdə o xalqlara mənsub toponomik adlar varsa, bu qəbahətdirmi?

Azərbaycanda yaşayan xalqların heysiyyəti ilə oynamaq olmaz. Bəli, bu toponomimlərin yaranması təbii bir haldır və belə də olmalıdır.

Çox təəssüflər olsun xalqımızın dəyərli oğlu, Kamal müəllim dünyasını dəyişdi daş yadaşlarımızın sirlərini

bildirir. Yuxarıda qeyd etdiyim kimi Azərbaycanda 3000-dən artıq kürd dilində

özü ilə apardı. Allah Kamal müəllimi qəni-qəni rəhmət etsin, məzarı nurla dolsun.

Tahir Süleyman

AZƏRBAYCAN TARİXİNDƏN SƏHİFƏLƏR QAFQAZDA ŞƏDDADİ KÜRD DÖVLƏTİ

(Əvvəli ötən saylarımızda)

Şübhəsiz ki, Şəddadilər dövlətində "əmir" adlanan hökmdardan başqa, ölkənin maliyyə-inzibati işlərini idarə etmək üçün digər vəzifələr də olmuşdur. Xüsusilə, o zamanın bütün Orta Şərqi və Azərbaycan feodal dövlətlərində olduğu kimi, Şəddadilər dövlətində də vəzir vəzifəsi mövcud idi. Qətranın mədh etdiyi şəxslərdən biri də Arranda yaşamış və Ləşgərinin yanında olan Əbülmüəmmər Qasımdır. Qətran Əbülmüəmmər Qasımı bilikli, cəsərtli bir adam kimi tərifləyərək ölkənin abadlaşması və xalqın asayişini ondan tələb edir. Qətran yazır ki: "Əbülmüəmmər pəhləvan, elm və dinin güneşidir". Qətranın qəsidəsində Əbülmüəmmərin tutduğu vəzifə aydın deyil. Lakin Kəsrəvi onu "ustad" adlandırır və Ləşgərinin vəziri, köməkçisi olduğunu təsvir edir. Kəsrəvi qeyd edir ki, o zamanın vəzirlərinin bir çoxu həm cəsur, həm məlumatlı, həm də dərin biliyə malik olmuşlar (Kəsrəvi Təbrizi. Göstərilən əsəri, III cild, səh. 26-27) II Ləşgərinin dövründə

zlar Rəvvadilər dövlətinə, habelə Arrana hücum və basqın edirdilər. Bundan başqa, Qətran Təbrizinin Ləşgəriyə ithaf etdiyi qəsidələrdən görüldüyü kimi Ləşgəri Fəzl kimi gürcü və erməni hakimləri ilə bir neçə müharibədə iştirak edərək qələbə çalmışdır (Qətran Təbrizi. Divan). Zərər və ziyanlar görmüş Fəzlin və Məmlanın intiqamını onlardan almışdır. Qətranın qəsidələrini birində göstərilir ki, Ləşgəri "bir qoşunu ele qırdı ki, onu ölüm qıra bilməzdi, bir qalanı ele qopardı ki, onu fələk qopara bilməzdi". "Əgər Fəzlunun qoşunu həmin yerdə yıxılmışdısa, o düşmənin şahını da həmin yere yıxdı və arzularının düşməniyə yere sərdi". Qətran bu qəsidələrdə Ləşgəri qoşunlarının şücaət və müharibələrin necə aparılmasından bəhs edərək onu bədi tərzdə təsvir edir. Qətran göstərir ki, "Cahan padşahı müharibə etməyə bel bağladı". "Ağac yarpağından, yağmur damllarından artıq, məmlük ilə qoşun topladı". Düşməni padşahının "atlıları tamamilə erməni və abxaz pəhləvanları idi,

başladılar". "Padşah qalibyyət ilə oradan çıxdı". Ləşgəri oradakı meşənin ətrafında şadıq etdikdən sonra, düşmənlərin yurdunu dağıtmağa və yandırmağa getdi. Burada göstərilir ki, düşməni qoşunları çox yüksək bir dağın başında idi. Ləşgərinin qoşunları onları aşağı enməyə məcbur edib, ürəklərini qılıncı yumşaldılar. Onların ürəkləri oxlara nişan oldu. "Zamanın

ba, müzəffər, qalib baxtı, xeyir ulduzu". Məlum olduğu kimi, Baqrat Tiflisi mühasirə etdiyi zaman, Tiflis hakimi Cəfər ibn Əli Ləşgəri ilə ittifaq yaratmışdı. Baqrat yaranan vəziyyətdən qorxaraq Cəfərlə sülh etməyə məcbur olmuşdu. İbn əl-Əsir "abxazların Tiflisi mühasirə etmələri və onların geri çəkilmələri haqqında" məlumat verərək yazır ki, "429 (1037/8)-cu

Şirvan" fəslində də "oğuz hücumları" haqqında çox ehtiyatla qeyd edilir. Lakin məlum olur ki, 437 (1045/46)-ci ildə Şirvanşah Qubad oğuz türklərinin qarşısını almaq üçün bir sıra tədbirlər görür, Şamaxı (Yəzidiyyə) şəhərinin ətrafına yönəlmiş daşdan möhkəm hasar çəkdirir və dəmir qapı düzəldir (Münəccimbaşı. Cami əd-düvəl. Tarix əl-Bab və

şahı onların əmirlərini əsir etdi". Qətran qeyd edir ki, düşməni qoşunu sayca çox olmasına baxmayaraq məğlub oldu. Ləşgəri "din tacını Günəşə qaldırdı". Qətran Təbrizinin bədii şəkildə təsvir etdiyi bu tarixi hadisə haqqında bir sıra müəyyən olmayan və qaranlıq qalan cəhətlər də vardır. Kəsrəvi təəccüblə qeyd edir ki, gürcü və erməni tarixlərində Qətranın təsvir etdiyi bu hadisələr haqqında məlumat yoxdur (Kəsrəvi Təbrizi. Göstərilən əsəri, III cild, səh. 20). Bizcə, Qətranın şer şəklində, bədii tərzdə təsvir etdiyi tarixi hadisələr inandırıcıdır. Lakin onların bəzilərində bədii təsvirin tələbinə görə mübaliğəyə yol verilmişdir. Gürcü və erməni tarixlərində bu hadisənin təsvir edilməməsinin səbəbləri də tamamilə aydındır. Bir qayda olaraq orta əsr gürcü və erməni tarix yazanları öz feodallarının məğlubiyətləri haqqında məlumat verməkdə ehtiyatlı davranmışlar. Burada da Qətran Təbrizinin göstərdiyi kimi, görünür qoşun başçısı əsir düşdüyü və məğlubiyətə uğradığı üçün orta əsr sənəməçiləri bu hadisəni yazmaqdan imtina etmişlər. II Ləşgərinin Tiflis hakimi əmir Cəfər ilə ittifaqda olduğu zaman gürcü çarı Baqratla müharibə etməsi haqqında Qətranın əmir Cəfərə ithaf etdiyi qəsidədə də məlumat verilir. Bu qəsidədə göstərilir ki, Ləşgəri "Qiyamətə qədər ondan üz çevirməz", "onun xidmətindən ötrü Arran padşahı dava üçün öz qoşunlarını hazırlayaraq yola saldı". Qətrana görə bu müharibə azər ayında başladı və bunun nəticəsində "onların qoşununu darmadağın edib, bütün torpaqlarını tamamilə alt-üst etdilər". Ona görə Qətran Ləşgəriyə müraciət edərək deyir: "Mərhəbə, ölkə fəth edən, düşməni əsir tutan, mərhə-

ildə Abxaz çarı Tiflisi mühasirə etdi, ancaq əhali ona möhkəm müqavimət göstərdi, lakin o, mühasirəni davam etdirdi və sıxışdırdı. Şəhər əhalisi ərzaq və sair ehtiyat şeyləri qurtaranda Azərbaycana adam göndərərək müsəlmanlardan kömək və hərbi yardım istədilər. Lakin abxazlar oğuzların Azərbaycana gəldiklərini və onların ermənilərlə necə rəftar etdiklərini eşitdikdə bərk qorxdular və Tiflisdən geri çəkildilər". (İbn əl-Əsir. Göstərilən əsəri, IX cild, səh. 170). Görüldüyü kimi, İbn əl-Əsir Baqratın Tiflis mühasirəsindən vaz keçməsinə oğuzların hücumları ilə izah edir. Qətran Təbrizi isə, yuxarıda göstərdiyimiz kimi Ləşgərinin Tiflis hakimi Cəfərlə ittifaq yaradaraq abxazların üzərinə hücum edib onları məğlub etdiyini göstərir. Bizcə, hər iki müəllifin göstərdiyi amilləri qəbul etmək olar. Çünki bunlar biri digərini inkar etmir, əksinə tamamlayır. Bundan başqa, Qətran Təbrizinin şerlərindən aydın olur ki, II Ləşgəri gürcü çarı ilə iki dəfə müharibə etmiş və hər iki müharibədə qələbə çalmışdır. II Ləşgərinin hakimiyyəti dövründə Azərbaycana oğuzlar, səlcuqlar hücumu keçmişdilər. Səlcuqlar 1038-ci ildə Nişapuru tutmuş, sonra İrana, İraqa və Kiçik Asiyaya hücum etməyə başlamışdılar. Toğrulun qardaşı İbrahim Yinal 440 (1048/49)-cu ildə rumlulara qarşı hücumu keçmişdi (İbn əl-Əsir. Göstərilən əsəri, IX cild, səh. 203). Lakin bizim istifadə etdiyimiz "Cami əd-düvəl" əsərinin "Şəddadilər", "Tarix əl-Bab və Şirvan" fəsillərində, habelə Qətran Təbrizinin qəsidələrində türklərin, oğuzların II Ləşgərinin hakimiyyəti dövründə Gəncəyə hücum etdikləri haqqında məlumat verilmir. Münəccimbaşının "Cami əd-düvəl" əsərinin "Tarix əl-Bab və

Şirvan fəslində, səh. 56). Yuxarıda adı çəkilən mənbələrdə səlcuqların Gəncəni tutmaları, Azərbaycanı dağıtmaları haqqında məlumat verilmir. Ancaq 438 (1046/47)-ci ildə Kutalmış ibn Ərslan Yəbqi Gəncəni mühasirə edərək Ləşgəri geri çəkməyə məcbur etmişdir (V, Minorski. Şəddadilər, səh. 48). Yuxarıda təsvir edilənlərdən görüldüyü kimi, II Ləşgərinin hakimiyyəti dövründə bir sıra hadisələr baş vermişdi. Ləşgərinin zərb etdiyi sikkə pulların nümunəsi zamanəmizə qədər gəlib çatmışdır. 431 (1039/40)-ci ildə onun adına zərb edilmiş sikkə üzərində "Böyük əmir Əli ibn Musa əl-Ləşgəri" sözləri yazılmışdır. (Yenə orada, səh. 49) Qətranın şerlərindən aydın olduğu kimi Ləşgərinin Mənuçəhr, Ənuşirvan, Qudərz və Ərdəşir adlı dörd oğlu var idi. Ləşgəridən sonra bunlardan yalnız Ənuşirvan hakimiyyət başına keçə bilmişdir. Qətran Ləşgəriyə ithaf etdiyi mədhnədə yazır: "Rum ölkəsini və Gürcüstanı Mənuçəhrin, Hindistanı və Türkiistanı Ənuşirvanın ixtiyarına versin. O, İrannın səltənət taxtında, İstəxdə otursun, özünün ən kiçik oğlunu isə Arran hökmdarı ələsin." Lakin Ləşgəri Qətranın arzu etdiyi kimi, göstərilən bu böyük ölkələri işğal edib oğulları arasında bölə bilmir. Münəccimbaşının göstərdiyinə görə, Ləşgəri 441 (1049/50)-ci ildə öldüyü zaman onun yerinə oğlu Ənuşirvanın Ləşgəri keçir. (Yenə orada, səh. 18-19) Ənuşirvan yalnız iki ay hakimiyyətdə qalır. (Yenə orada, səh. 19) O kiçik olduğu üçün dövlətin işlərini idarə edə bilmir. Dövlət işləri hacib Əbu Mənsurun əlində idi.

(ardı var)

Səhifəni hazırladı: Namiq Həsənov

baş verən müharibələr haqqında bilavasitə məlumat verən mənbələr yoxdur. Lakin yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi "Şəddadilər" fəslində göstərilir ki, Ləşgərinin hakimiyyəti dövründə onun özü və ölkənin əhalisi sakit olmadı. O zaman oğuz

onların piyadaları ləzgi və Şirvan igidlərindən ibarət idi". Onlar "Arran şahı ilə dağ kimi üz-üzə gəldilər". Qətran qəsidəni davam etdirərək yazır ki, "Cahan padşahın bayrağı çöldə zahir olunca, qoşunlar içəridə tək-tək, iki-iki gizlənməyə

(Əvvəli ötən sayımızda)

A: Navê min Rodî ye. - B: Rodî, bavê te kî yê? Bavê te parêzêr e?

A: Erê, bavê min... - B: Bavê te li kuye? Ew li

Gotinên pêşîyan (Atalar sözləri)

1. Belayên însîn hemû ji zimîn (İnsanın başına gələn bəlalərin hamısı dilinə görədir).

2. Ziman him dost e, him dijmin e (Dil həm dostdur, həm də düşmən).

Qrammatika: 1. Obyekt halda olan isimlərlə söz birləşmələri (isim+isim)

2. Məsdər

1. İsim obyektlə halda olan isimlə söz birləşməsi yaradan zaman ismə (1-ci və 2- ci dərəcə olan -ê(yê), -a(ya), -ên şəkilçiləri) əlavə edilir və o, obyektlə halda olan isimdən əvvəl islənir. Azərbaycan dilində yiyəlik halda olan isim Kürd dilində obyektlə halda olur.

Məs: Kolana bajêr(şəhərin küçəsi) - Kolanên bajêr (Şəhərin küçələri).

Bîna nîn (çorəyin ətri). Rengê daran (ağacın rəngi). Navê şivîn (çobanın

adı). Derîyê êş (dəyirmanın qapısı). Rodera malê (evin pəncərəsi).

Əvvəlki dərəcə də qeyd etdiyimiz kimi ismin təyini olsa, isim obyektlə halda olmur.

Kolanên bajêr- (şəhərin küçələri). Kolanên bajarê mezin (böyük şəhərin küçələri).

Dengê kilamê (mahnının səsi). Dengê kilama zarokan (Uşaqların mahnısının səsi).

Rojên zivistanê (Qış günləri). Rojên zivistanê sar(Soyuq qış günləri). Bedewa gund (Kəndin gözəli). Bedewa gundê me (Bizim kəndin gözəli).

Bîna nîn (Çorəyin ətri). Bîna nanê genim (Buğda çorəyinin ətri). Bîna nanê

we. (Sizin çorəyin ətri).

2. Məsdər. Məsdər hərəkətin adını bildirir. Çi kirin? Nə etmək? sualına cavab verir. Kürd dilində məsdər şəkilçiləri bunlardır: -in, -în, -n, (səitlə bitənlər üçün -yîn).

Məs:

-in kirin (etmək), hatin (gəlmək), birin (aparmaq), avitîn (atmaq), stendin (al-

maq), petin (bişirmək), çandin (əkmək), şuştin (yumaq), xwarin (yemək), xwandin (oxumaq), gotin (demək) və s.

-în bûyîn (olmaq), lipitîn(tərpənmək), birrîn (kəsmək), kirrîn (almaq),

(-yîn)- çüyîn (getmək), mayîn (qalmaq), dayîn (vermək), revîn (qaçmaq).

-n- sitiran (mahnı oxumaq), kutan (döymək), vedan (qazmaq), hêran (üyüt- mək), kolan (qazmaq), kenîyan (gülmək).

Məsdər ismin xüsusiyyətlərini özündə əks etdirir və qadın cinsinə aid olur.

Məs.

Hatina we (Sizin gəlişiniz). Hatina payizê (Payızın gəlişi). Birrîna daran (Ağac-

ların kəsilməsi). Xwestina me (Bizim istəyimiz). Revîna wan (Onların qaçması).

Məsdər həm tək formada, həm də obyektlə halda olan isim və ya

əvəzliliklə söz

birləşməsi əmələ gətirib cümlənin müxtəlif üzvləri rolunda çıxış edə bilər.

Məs:

Birrîna daran ne baş e (Ağacları kəsmək yaxşı deyil).

Eva xwestina me ye (Bu, bizim istəyimizdir).

Çüyîna me pêwîst e (Bizim getməyimiz lazımdır).

Ji gund revîna wan ne baş e (Onların kənddən qaçması yaxşı deyil).

Məsdərin inkar forması məsdərin əvvəlinə ``ne``inkar hissəciyinin əlavə edilməsi ilə düzəlir.

Gotin-negotin (demək-deməmək) Petin - nepetin (bişirmək- bişirməmək) Mayîn- nemayîn (qalmaq- qalmamaq) Bûyîn -nebûyîn (olmaq- olmamaq)

Nehatina wî ne rast e. (Onun gəlməməsi düzgün deyil)

Təkst

Demsala payizê ye. Hewa hênik e, ne pirr sar e. Pale ne li gund in. Ewana li ser kar in. Karê wan li nava deşt û baxçan e. Karê

37. nav(f,-a) - içərisində

38. kirin-etmək

Çalışmalar

1. Suallara mətne uyğun cavab verin.

1. Kîjan demsal e? 2. Hewa çawa ye? 3. Pale li ku ne? 4. Naha li deştê wedê çi

ye? 5. Eva dengê çi ye? 6. Wedê dirûna zevîyan kîngê ye? 7. Petina nîn çawa ye?

8. Xwerina nîn çawa ye?

2. Verilmiş sözlərdən söz birləşmələri düzəldin.

Bîn-gul, reng- al, nav- gund, nav- bajar, hewa- bajar, nav-şivan, hatin- padişah, reng - payiz, gotin-serok, deng- ax.

Minak: Bîna gulê,

3. Söz birləşmələrini tərcümə edin və nümunəyə görə cümlələr qurun

1. Gundê me - gundê hên - gundê welêt 1 . Gundê welêt şên e.

2. Gundên me - gundên hên -gundên welêt 2. -----

3. Rêya min - rêya dūr - rêya welêt 3.-----

Gavek berbi Zimanê Kurdî KURD dilinə doğru bir addım

wan ne sivik e, dijwar e. Eva dengê sitirana qulingan e. Sitirana gulingan xweş e. Naha li deştê wedê rakirina axê û çandına zevîyan e. Lê wedê dirûna gênim û hêrana gênim havînê ye. Havînê zevî zer in. Rakirina axê, çandına zevîyan, dirûna gênim, hêrana gênim, petina nîn dijwar e, ne hêsa ye, lê xwerina nîn xweş e.

Ferheng 8

1. birin(f,-a)-aparmaq

2. petin(f,-a)-bişirmək

3. çandin(f,-a) -əkmək

4. xwestin(f,-a)-istəmək

5. lipitîn(f,-a)-tərpənmək, hərəkət etmək

6. birrîn(f,-a) -kəsmək

7. sivik-yüngül

8. mayîn(f,-a) - qalmaq

9. sitiran(f,-a)- mahnı oxumaq

10. hêsa -asan

11. gotin(f,-a)-1)demək, 2) söz

12. rakirin - qazmaq

13. dirûn(f,-a)-1) tikmək, 2) biçmək, (otu, zəmini)

14. revîn(f,-a)-qaçmaq

15. zevî (f,-a)—zəmi

16. Kîngê?- nə vaxt ?

17. demsal (f,-a)—fəsil

18. payiz(f,-a) -payız

19. hewa(f,-ya) - hava

20. hênik—sərin

21. deşt(f,-a)-1. aran, 2. tarla

22. havîn(f,-a)- yay

23. ax(f,-a)- torpaq

24. dijwar —çətin

25. çok(f,-a) - diz

26. ser- üstündə

27. ser kar - iş başında

28. deng (m,-ê)—səs

29. quling(m,-ê)- durna

30. wede(m,-ê)-vaxt, vədə

31. kutan(f,-a)- 1)döymək 2) çalmaq

32. şuştin(f,-a) - yumaq

33. giring- vacib

34. stendin(f,-a)-almaq

35. hatin- gəlmək

36. kenîyan-gülmək

4. Rêyên wan - rêyên fire - rêyên bajêr 4 .-----

5. Rodera min - rodera bilind - rodera malê 5. -----

6. Roderên me - roderên bilind - roderên malê 6.-----

4. Antonim cütleri yazın.

Havîn, sivik, kur, hêsa, keç, dijwar, zivistan, mayîn, çandin, çüyîn, dirûn,

nerm, giran hişk

Minak: mayîn -çüyîn

5. İsmın obyektlə halına fikir verin və cümlələri Azərbaycan dilinə tərcümə edin.

1. Rengê deştê zer e.-----

2. Karê mamosteyan giran e.---

3. Baharê bîna axê xwaş e-----

4. Çiya rex zevîyan e-----

5. Karê palan ser payizê ne hêsa yê.-----

6. Tərcümə edin.

1. Çörək bişirmək

çətindir.....

2. Getmək getməmək onların işidir.

3. Yazın gəlməsi gözəldir.

35

Təkrar üçün çalışmalar

1. İsmı obyektlə halda yazın.

Minak: fêza (zinar)- fêza zinêr,

Ji (havîn)- ji havînê

Fêza (zinar), berbi (çiya),

jêra(mal) jora(mal), aliyê (bajar),

jora (gund), ji (havîn), berbi (zivistan), berbi(bajar), ji(gund), rex (mal), fêza (çəm), ji (çewal), ji (dest),

ser (ziman), ji (ax), rex (zevî), ser (payizê)

2. Boş buraxılmış yerlərə şəkilçilər əlavə edin. Minak: 1. Eva

bajarê me ye, lê ewa bajarê wan e.

2. Çiyayên welat... me bilind... ,

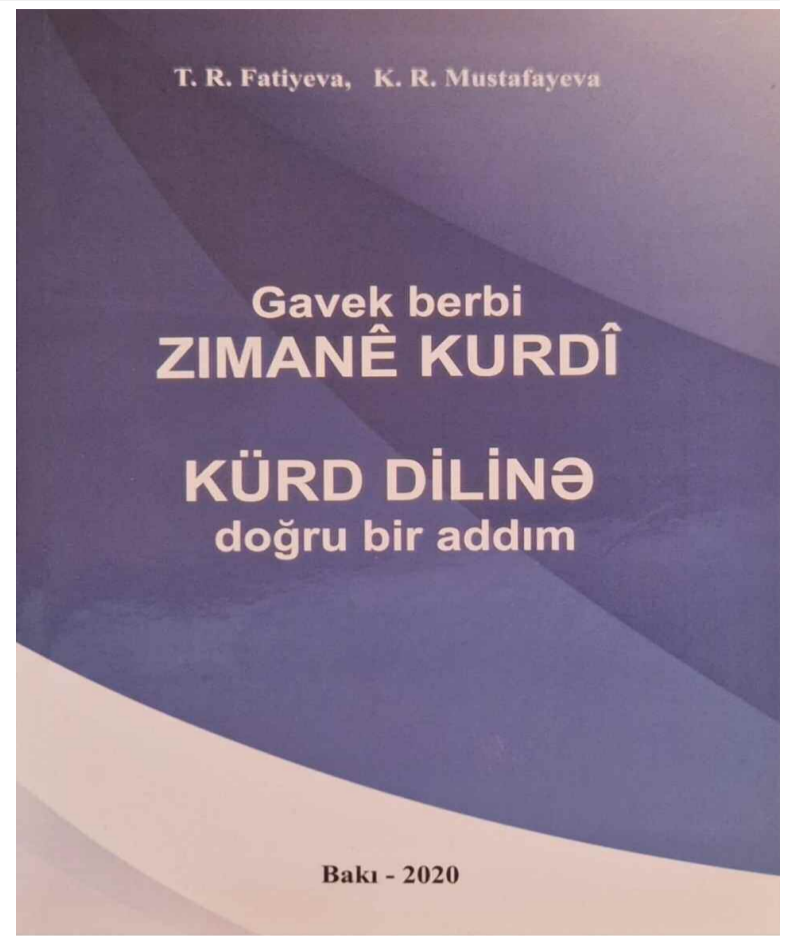
lê evan çiya.... nimz....

3. Hevalê bira... min li vir..., lê

hevala xwêşk... min ne li vir....

4. Evan deşt... fire... , lê ewan

deşt... dirêj....

3. İsmıların cinsinə fikir verib nümunəyə uyğun söz birləşmələri düzəldin. Minak: A) 1 . Belgê payizê - belgên payizê

2. Roj... zivistanê - Roj... zivistanê.

3. Bedew... gund - Bedew... gund.

4. Delal...(qadın c.) malê - Delal... malê.

5. Delal...(kişi c.) malê - Delal... malê.

B) 1. Bîna n...n. N...nê genim. Bîna n...nê genim.

2. Deng... kilaman. Kilam... zarokan. Deng... kilam... zarokan.

Bi kurdi biaxifin

A: Naha kîjan demsal e? -

B: Naha -----

A: Payizê rengê belgan çawa ye?-

B: Payizê rengê -----

- A: Zivistanê li deştan kar he ye? -

B: Zivistanê li -----

A: Havînê rengê zevîyan çawa ye?

- B: Havînê rengê -----

-- A: Rojên zivistanê kin in, yanê

dirêj in? - B: Rojên zivistanê ----

- A: Hewa payizê henik e, yanê sar e? - B: Hewa payizê -----

Gotina pêşîyan (Atalar sözü)

Nanê wî li ser çoka wî ye (Onun çorəyi dizi üstündədir).

Qrammatika: 1. Feil. Feilin keçmiş sadə zamanı.

2. Təsirsiz feillərin keçmiş sadə zamanı.

3. ``Bûyîn`` feilin keçmiş sadə zamanı.

1. Feil. Feil hərəkətin adını bildiren nitq hissəsidir, çi kirin? (nə etmək?) sualına cavab verir. Kürd dilində feillərin əksəriyyəti qaydasız feillərdir. Yeni feilin indiki zamandakı kökü ilə keçmiş zamandakı kökü eyni deyil.

Feilin keçmiş sadə zamanı. Feilin keçmiş sadə zamanının kökü məsdərin kökü ilə eynidir. (Məsdər haqqında məlumatı olan öyrəncilər keçmiş zaman materialını indiki

zamana nisbətən daha rahat mənimsəyir. Buna görə də, bu vəsaitdə keçmiş zamanı indiki zamandan əvvəl yerləşdirməyi məsləhət bildik).

Feilin keçmiş sadə zamanının kökünü düzəltmək üçün məsdərdən məsdər şə- kilçisi olan -n (onun variantları -in, -în, və -yîn) atılır, qalan hissə keçmiş zaman kökü olur. Məs. Revîn -revî (qaçmaq-qaçdı), hatin-hat (gəlmək-gəldi), lipitîn- lipitî (tərpənmək—tərpəndi), çüyîn-çû (getmək -getdi), rûniştin- rûnişt (oturmaq- oturdu), bûyîn -bû (olmaq -oldu).

Kürd dilində təsirli feillər ilə təsirsiz feillərin keçmiş zamanının düzəldilməsinə də fərq vardır.

2. Təsirsiz feillərin keçmiş sadə zamanı. Təsirsiz feillərin keçmiş sadə zamanını düzəltmək üçün feilin keçmiş zaman kökünə (məsdərin kökünə) aşağıdakı son- luqlar əlavə edilir.

Ez ...(i)m Em ...(i)n Tu ... (y)î Hûn ...(i)n Ew(a) ...— Ewana ...(i)n

Təsirsiz ``hatin`` feilin keçmiş sadə zamanda təsiri (Keçmiş zaman kökü

``hat``dır.

tək cəm

Ez hatim (Mən gəldim) E m

hatin (Biz gəldik)

Tu hatî (Sən gəldin) H û n

hatin (Siz gəldiniz)

Ew hat -- (O gəldi) Ewana

hatin (Onlar gəldilər)

``Revîn``(qaçmaq) feilin keçmiş sadə zamanda təsiri (Keç. zam. kökü

``revî``dır.

tək cəm

Ez revîm (Mən qaçdım) E m

revîn (Biz qaçdıq)

Tu revîyî (Sən qaçdın) H û n

revîn (Siz qaçdınız)

Ardı var

AZƏRBAYCANDA FEEODAL DÖVLƏTLƏRİ

İqtisadi rayon
Kəlbəcər-Laçın
Ərazi 707 km²
Əhali 33900 nəfər
Nəqliyyat vas. kodu
64
Poçt kodu (Mərkəzi
PŞ)
AZ 6401
Yaşayış məntəqələrinin
sayı 82
Zəngilan - Azərbaycan
Respublikasında rayon.
1930-cu ildə təşkil olun-
muşdur. Kiçik Qafqazın
cənub şərqində, Arazın sol
sahilində yerləşir. Qərbdə
və şimal-qərbdə
Ermənistan Respublikası
ilə, cənubda və cənub-
şərqdə İran İslam
Respublikası ilə həm-
sərhəddir. sahəsi 707 km²,
əhalisi 37,4 min nəfərdir
(01.01.2006). İnzibati
mərkəzi Zəngilan şəhəridir.

ZƏNGİLAN TARİXİ

Şərqlə qərbin qovuş-
duğu yerdə yerləşən
bölgə, ticarətdə əsas
əlaqələndirici məntə-
qələrdən olmuşdur.
Bölgənin tarixinin qədim-
liyini, qalalar, müşahidə
məntəqələri, arxeoloji
qazıntılar zamanı aşkar
edilmiş maddi-mədəniyyət
abidələri və nümunələri,
qədim sikkələr və məişət
qabları sübut edir.
Rayonun ərazisində 60-cı
illərdə təsərrüfat işləri
zamanı xeyli küp qəbirilər
(küp qəbirilər
Azərbaycanda e.ə. II
əsrəndə eramızın əvvəl-
lərinə kimi mövcud olmuş-
dur) və e. ə. IV -II əsrlərə
aid edilən və əksəriyyəti
Makedoniyalı İsgəndərin
adına zərb olunan onlarla
sikkə ərazinin lap qədim
zamanlardan beynəlxalq
ticarətdə mühüm rol
oynadığından xəbər verir.
XIV əsrdə yaşamış
məşhur coğrafiyaşünas və
tarixçi Həmdullah
Qəzvininin yazdığına görə,
Zəngilanın əsası hicri tarix-
in 15-ci ildə, yəni 636-cı
ildə qoyulub.

QƏDİM ŞƏRİFAN ŞƏHƏRİ

Rayonun ərazisində
Xudafərin su qovşağının
yaradılması ilə əlaqədar
olaraq 1974-cü və 1979-cu
illərdə Azərbaycan EA
Tarix İnstitutunun
Arxeologiya şöbəsi
tədqiqat aparmışdır.
Arxeoloji qazıntı işləri
zamanı məlum olub ki,
ərazi arxeoloji və memarlıq
abidələri ilə zəngindir.

Burada "Şəhri Şərifan"
və ya Şəhri Xəlifan adı ilə
tanınan bir orta əsr
şəhərinin xarabalıqları
aşkar olunmuşdur. Şəhər
qalıqlarının ərazisi 9 hektara
yaxındır. Şəhər təbii,
coğrafi və strateji baxım-
dan əlverişli mövqedə yer-

ləşib, qərb tərəfdən dağ
silsiləsi, şərqdən Həkəri
çayının sıldırım sahililə
əhatə olunub. Məlum
olmuşdur ki, bu şəhər
cənubu Qafqazdan keçən
baş ticarət yolunun
üzərində yerləşir. İlk qazın-
tılar burada ilk mədəni
təbəqənin olduğunu aşkar
etdi. Burada IX əsrdən
insan yaşadığını
söyləməyə əsas verir.
Şəhərin də elə bu dövrdə
yeni IX əsrdə formalaşdığı,
əsas qoyulduğu görünür.
Şəhər XIV- XVII əsrlərə
kimi mövcud olmuşdur.
Qazıntılar və tapılmış arx-
eoloji materiallar şəhərdə
duluşçuluq və metalışləmə
sənətinin inkişaf etdiyini
göstərir. Şəhərin iqtisadiyyatında
çəltikçilik
xüsusi yer tuturdu. Bunun
şəhərdə tapılan duyü
anbarı sübut edir.

Memarlıq abidələrindən
biri Şərifan kəndində yer-
ləşən Şəhri-Şərifan abidə-
sidir. Bu abidənin böyük
bir hissəsini Həkəri çayının
selləri uçurub dağıdıb və
yuyub aparıb. Abidənin
ancaq sərdabə hissəsi
bizə gəlib çatmışdır.
Azərbaycan orta əsr
memarlığında ən qiymətli
abidə olan bu kompleks
XII-XIII əsrə aid edilir.
Onun yeraltı hissəsi plana
görə çıxıntılara malik
kvadrat şəklindədir. Onun
ölçüləri 5,4 x 5,4 m-dir.
Onun 3 qolu çatmatağla,
dördüncü tərəfi isə müstəvi
tavanla örtülmüşdür. Giriş
yolu, məhrabi və divarları
nisbətən yaxşı vəziyyətdədir.
Maraqlıdır ki, giriş
və məhrab olan tağ
naxışlanıb, digər tağlarda
belə naxış yoxdur, abidə
içəridən və çöldən dörd-
künc formalıdır. Üstünün
uçğundan məlum olur ki,
künclərdə boşluqları
doldurmaq üçün saxsı
qablardan istifadə olunub.
Bu da içəridə dua oxunan
zaman səsin ahəngdar
səslənməsinə və təsirli
olmasına imkan yaradırdı.
Abidənin cənub divarında
dördbucaqlı formada
taxçaya oxşar, çox da
dərindən olmayan məhrab
vardır. Onun yan tərəfləri
nazik tili sütunlarla
bəzədilmişdir. Abidənin
tağının arxivoltu prizmatik
çixıntılı formadadır. Onun
üstü üçbucaq şəkilli
xonçalarla bəzədilmişdir.
Divarlar yaxşı cilalanmış
daş piltələrdən
hörülmüşdür. Onun şərq
qolu çatmatağla
örtülmüşdür. Həmin qolun
qurtaracağında üstü
kəsilmiş tağşəkilli qapı yeri
vardır. O, müstəvi tağta-
vanla örtülü dəhlizə açılır.
Tikintinin mərkəzi hissəsi
günbəzlə örtülmüşdür.

Divarlar və tağlar yaxşı
cilalanmış Daş piltələrdən
hörülmüşdür. Abidənin
yerüstü qalıqları onun bür-
cvari türbələrə oxşarlığını
sübut edir.

Burada aparılan
tədqiqat zamanı şəhər

ətrafında iki qəbiristanlığın
olduğu müəyyən edilib.
Onların biri şəhərin varlı
əhalisinə məxsus sərdabə
tipi qəbirilərdir. Bu qəbiris-
tanlıq təqribən 1 km şimal-
da yüksək dağın döşündə
salınıb. Onlar ağ daşla
inşa edilib, əksər hallarda
qapı üstü və ya məhrab-
vari hissədə həndəsi və
nəbatî formada naxışlanıb.
İkinci qəbiristanlıq isə
şəhərin cənub-qərbində
olub üstü direklerle örtülən
qəbirilərdən ibarətdir. Hər
iki qəbiristanlıqda dəfn
islam adəti üzrə aparılıb.

3 metr dərinlikdə aşkar
edilmiş hamam kompleksi
çox maraqlı doğurur.
Əsasən bişmiş kərpicdən
Naxçıvan-Təbriz memar-
lığı üslubunda inşa edilən
bu kompleksin su
qızdırılan otağı, parxanası
və yuyunmaq yeri və hov-
uzları salamat qalmışdır.

MƏMMƏDBƏYLİ TÜRBƏSİ

Rayonun
Məmmədbəyli kəndində
olan türbə dövrümüzə
qədər salamat gəlib çatan
abidələrdəndir. Günbəzin
yuxarı hissəsi azca
dağılmışdır. Türbə pirami-
dal günbəzlərlə örtülmüş
səkkizgüshəli prizmadan
ibarətdir. Türbənin əsas
qapısı şimal-qərb
tərəfdədir. Onun üzü çox
sadə işlənmişdir. Üz
müstəvilərinin əsas
hissələri batıqdır. Buna
görə də türbənin küncləri
bir qədər çıxıntılıdır.
Türbənin qapısı yerdən
1,8 m. hündürlükdədir.
Orada yeraltı sərdabədə
mövcuddur. Məmmədbəyli

türbəsi Azərbaycanın bür-
cvari türbələrinə bənzəyir.
Abidənin karnizi diqqəti
cəlb edir. O, qara rəngi
daşdan işlənmişdir.
Konstruktiv elementlərin
mütənasibliyi gözəl
memarlıq kompozisiyası tür-

bəyə moni-mental gözəllik
verir. Əsas tikinti materialı
kimi daşdan istifadə
edilmişdir. Kərpic tikin-
tilərdə olduğu kimi bu tür-
bənin divarı yükdaşıyıcı
kütleyə və üzlüyə bölün-
mür. Üzlük eyni zamanda
divarın əsas hissəsini təş-
kil edir. Üst kamera
divarının qalınlığı 86 sm
olub iki, cərgədən ibarətdir.
O, daxili və xarici üzlük
daşlardan hörülmüşdür.

Onların arası boş
saxlanılmış, sonra məhlul-
la doldurulmuşdur. Bu cür
tikintiyə Azərbaycanın
başqa türbələrində də rast
gəlinir. Türbənin üst gün-
bəzini tikərkən də bu
texnikadan istifadə olun-
muşdur. Burada da gün-
bəz iki qatdır. Daxili gün-
bəz sferik, xarici günbəz
isə piramidal formadadır.
Onların da arası məhlulla

doldurulub. 1975-ci ildə ilk
dəfə yeraltı sahə təmizlən-
miş və türbənin sərdabəsi
üzə çıxarılmışdır. Sərdabə
2,95 x 3,30 m. ölçülü
düzbucaqşəkilli plana
malikdir. O, 190 sm
hündürlükdə çatmatağa
örtülmüşdür. Sərdabəyə
giriş qərb tərəfdəndir.
Qapının eni 76 sm,
hündürlüyü isə 88 sm-dir.
İslam qaydalarına görə tür-
bəyə və sərdabəyə girişin
hündürlüyü 120 sm-dən
artıq ola bilməz. Çünki,
bura giren bir qədər
əyilməli, mərhuma ehti-
ramını bildirməlidir.
Sərdabənin döşəməsi
yaxşı cilalanmış daşlarla
hörülmüşdür. Orta əsrlərdə
belə türbələr adətən feodal
əyanların, maddi duru-
muyaxşı olan və eyni
zamanda tanınmış şəxslə-
rin qərbi üstündə
ucaldılırdı. Bu türbənin gir-
işi üstündə olan və nəsx
xətti ilə yazılmış bir kitabə
vardır. Bu kitabədə deyilir
ki, bu türbə 704-cü ildə
Ramazan ayında (1305)
Məhəmməd əl-xacənin
qəbri üstündə tikilmişdir.

HACALLI DAİRƏVİ BÜRCÜ XIV ƏSR

Hacallı kəndindəki
dairəvi bürc - bu tarixi
memarlıq abidəsi də
qorunurdu. Çox təssüflər
olsun ki, onun haqqında
bizim əlimizdə nə şəkil, nə
də məlumat vardır. Bu
abidə dairəvi formada
olmuşdur. Bu bürcün dəqiq
tikilmə tarixi bəlli deyil.
Onun da səbəbi mütəxəsis

çatmışdır. Bu abidə də
vaxtında tədqiq olun-
madığından onun haqqın-
da ətraflı məlumat vermək
imkanımız yoxdur.

ZƏNGİLAN ŞƏHƏRİNDƏ MƏSCİD

Rayon mərkəzində
olan bu məscid XVII -
XVIII əsrlərə aid edilir.
Məscidin Səfəvilər
dövründə tikilməsi güman
edilir. Onun ölçüləri 12 x
20 m. idi. İçərisində
məhrab və taxça var idi.
Tikintidə əsasən yerli
əhəng daşından istifadə
olunmuşdur. Divarlar
üzlenməmişdir. Məscidin
qapısı günçıxana açılırdı.
Qapı tağformalı olmuşdur.
Onun üst tərəfində kitabəsi
var idi. Rayonun Bartaz,
Sobu, Baharlı, Qıraç
Müşlan, Malatkeşin-
Şəfibiyyəli kəndlərində,
Mincivan qəsəbəsində də
məscidlər var idi. Rayon
ərazisində tapılmış qoç
heykəlləri və at fiqurları da
uzaq keçmişimizdən xəbər
verirdi.

BARTAZ QIZ QALASI

Rayonun Bartaz kəndi
ilə Vejnəli kəndi arasında
hündür bir dağın üstündə
xalq arasında Qız qalası
adlanan bir qala da var idi.
Qala əsasən müşahidə
məntəqəsi rolunu
oynamışdır. Çünki, yoldan
xeyli aralı və yüksəklikdə
olan və bir o qədər də
böyük olmayan belə bir
qala nə sığınacaq, nə də
müdafiə istehkamı rolunu
oynamayıb. Orta əsr
müdafiə qalaları və sığı-
nacaqlar hündür və geniş
bir ərazidə inşa edilir və
onun ətrafı ya təbii şəraitlə
qorunurdu, ya da ki,
qalanın ətrafına hündür
divar çəkilir və müəyyən
məsafələrdən bir bürclər
inşa edilirdi. Burada biz
onlara təsadüf etmirik.
Bunlara əsasən deyə
bilərik ki, Bartaz qız qalası
müşahidə məntəqəsi rolunu
oynamışdır. Rayonun
Yeməzli və Bartaz
kəndlərində qədim alban
kilsələri var idi.

MUZEYLƏR

Tarix diyarşünaslıq
muzeyi rayon mərkəzində
idi. Onun yüzlərlə
eksponatı var idi. Onlar
xalqımızın uzaq
keçmişindən bu günümüze
qədər olan həyat tərzi-
ni, məişət və mədəniyyətini
əks etdirdi. Daş heykəllər
muzeyi Ağ oyuq deyilən
yerdədir. Burada müxtəlif
dövlərə aid daş abidələri
vardır.

KOROĞLU DAŞI

Xalq qəhrəmanı
Koroğlunun adı ilə hal-
landırılan bir daş əslinde
ondan xeyli əvvəllər
mövcud olmuşdur.

Ardı var

ŞƏRƏF XAN BİDLİSİNİN “ŞƏRƏFNAMƏ” ƏSƏRİ KÜRD XALQININ TARİXİ MƏNBƏYİ KİMİ

Əvvəlki ötən sayımızda

Beləliklə, Bidlisinin yaradıcılıq dövrü onun yaşının ən təcrübəli və kamil vaxtına təsadüf edir. Odur ki, müəllif bir çox hadisələri şəxsi müşahidəsi əsasında qələmə almışdır. Müəllifin bu dövrdə nəzərimizi cəlb edən əsəri əsas etibarilə tarix istiqamətində olmuşdur. Lakin o, bununla yanaşı bədi ədəbiyyatla da məşğul olmuş və bir çox şeirlər yazmışdır. Burada biz, əsas tədqiqat obyektimiz olan «Şərəfnamə» əsərinin elmi-tədqiqi üzərində dayanırıq.

Bidlisi öz yaradıcılıq planını aşağıdakı qaydada nəzərdə tutmuşdur:

1. Allahın tərfi.
2. Məhəmməd peyğəmbərin tərfi.
3. Allahın böyüklüyü və Quranın əhəmiyyəti
4. III Sultan Məhəmməd haqqında tərif.
5. Tarix elminin əhəmiyyəti.
6. Özünün qısa tərcümeyi-halı
7. «Şərəfnamə»nin yazılmasının səbəbi.
8. Kitabın adı məsələsi.
9. Kitabın tərkibi: müqəddimə və bir əlavədən ibarətdir:

a) müqəddimədə kürdlərin mənşəyi, adət və ənənələri;

b) birinci bölmədə tarixçilər tərəfindən şahlar sırasına daxil edilmiş Kürdüstan hökmdarları;

c) ikinci bölmədə öz adlarına xütbə oxutdurub və sikkə zərb etdirən müstəqil kürd hökmdarları;

d) üçüncü bölmədə Kürdüstanın digər hakim və əmir-ləri;

e) dördüncü bölmədə müəllifin əcdadı olan Bidlis əmir-lərinin tarixi haqqında bəhs edilir.

Əlavədə müəllifin geniş tərcümeyi-halı verilmişdir...

«Şərəfnamə»nin ikinci cildi isə qabaqda qeyd olunduğu kimi, Ali Osman sultanları və onlarla müasir olan İran və Turan şahları haqqındadır.

Beləliklə, Bidlisi çoxdan düşünüb arzu etdiyi, lakin yazmağa imkan tapa bilmədiyi Kürdüstan tarixi üzərində işləməyə başladı. Bidlisi əsərin başlanğıcında dövrün ənənəsinə uyğun olaraq, bir neçə səhifədə Allahın və Məhəmməd peyğəmbərin tərifindən, Allahın böyüklüyü, Quranın əhəmiyyətindən danışır. O, tarix elminin əhəmiyyəti və bu elmə olan həvəsindən bəhs edərək öz fikrini belə izah edir:

«Kürdüstan hökmdarları və onların vəziyyəti haqqında tarixçilər tərəfindən indiyə qədər nizama salınmış tarix kitabı yazılmadığı üçün mənim fikrimə belə gəldi ki, öz imkanım dairəsində kürdlərin vəziyyəti və yaşayışları haqqında İran tarixlərində oxuduğum və doğru danışan qocalardan eşitdiyim məlumat əsasında bir kitab yazıb onu «Şərəfnamə» adlandıram» (76, 8; 97, 9).

Müəllifin kiçik yaşlarından aldığı təlim və təhsil, zəmanəsinin hadisələri ilə hərtərəfli və dərinlən tanış olması onu öz xalqının unudulmuş tarixini ətraflı surətdə öyrənməyə vadar etmişdir. Ona görə də Bidlisi özü üçün mövzu seçərkən haqlı olaraq, öz xalqının tarixini üstün tutmuş və onun üzərində səylə işləmişdir.

V. Velyaminov-Zernov qeyd edir ki, «Bidlisinin öhdəsinə düşünən bu işi başqası etməli olsaydı, o, nəinki çətin olardı, bəlkə də heç mümkün olmazdı» (76, 11).

Bidlisi «Şərəfnamə»nin ikinci cildini salnamə şəklində yazaraq, 319 ilin (1287- 1596-cı illərin) hadisələrini qısa halda vermişdir. Lakin o, bəzi hadisələrin izahında daha qədim dövrə işarə etmişdir.

«Şərəfnamə»nin Kürdüstan tarixini izah edən birinci cildi müəllif tərəfindən çox ətraflı və xüsusi maraqla yazılmışdır. Fricin göstərdiyi kimi, «əslən kürd xanədanından çıxan «Şərəfnamə»nin müəllifi Şərəf xan millətin bütün həyatına və dini xürafatına vaqif idi (97, 20)». Alman professoru Fricin «Şərəfnamə» müəllifi haqqındakı qeydlə razılaşmaq olar, lakin onun o dövr üçün millət sözü işləməsi düzgün deyildir, çünki burjuva cəmiyyətinin mövcud olmadığı bir zamanda millət məsələsindən danışmaq olmaz. Müəllif öz yaradıcılığı dövründə iqtisadi və siyasi cəhətdən Osmanlı sultanlarına tam bağlı olmuşdur. Fric yazır: «Müəllifin əsərinin yazılması bir milyon dörd yüz min axça məbləğinə başa gəldi» (97, 386).

Bu cür faktlardan bir daha aydın olur ki, Bidlisi öz əsərini əvvəl III Sultan Muradın, sonra isə III Sultan Məhəmmədin razılığı ilə yazmışdır. Lakin Şakir Xəsbak

öz əsərində «Şərəfnamə»nin guya II Şah Abbasın tələbi əsasında yazıldığını irəli sürür» (80, 15). Bu fikir qətiyyənlə düzgün deyildir. Çünki Şərəf xan Bidlisi II Şah Abbasın yox, I Şah Abbas hakimiyyətinin ilk dövrlərinə qədər yaşamışdır. Həmin dövrdə isə Bidlisi hər cəhətdən Osmanlı sultanlarından asılı olduğu üçün əsərinin hər iki cildində Osmanlı mövqeyini müdafiə etmişdir. Müəllifin bu cəhətini sovet şərqşünası İ.P.Petruşevski də öz əsərində qeyd etmişdir (24, 31).

Bidlisidə olan bu cəhət Osmanlı sülaləsinin mənafeyinə uyğun olmayan bir sıra tarixi hadisələrin «Şərəfnamə»də düzgün və real işıqlandırılmasına mane olmuşdur. Məsələn, Bidlisi 1512-1520 – ci illərdə I Sultan Səlimin qəsbkarlıq siyasəti və Mövlana İdris Bidlisinin təşəbbüsü nəticəsində bir sıra kürd əmirliklərinin Osmanlı hakimiyyətinə necə tabe olduğunu göstərmir. Eyni zamanda kürd əhalisindən olan bu əmirliklərin osmanlıların Asiyada, Avropada və Afrikada apardığı işğalçılıq müharibələrində istifadə edilməsini də Bidlisi əsərində qeyd almır (132, 1206; 55, 9-32).

1514-cü ildə, yəni Çaldıran müharibəsindən az əvvəl I Sultan Səlimin əmri ilə Osmanlı vilayətində yaşayan şiələrin kütləvi surətdə (təxminən 40 min nəfərin) (98, 345-346) öldürülməsi də «Şərəfnamə»də qeyd edilməmişdir. Göstərilən bu faktlardan müəllifin siyasi mövqeyi müəyyən olunur ki, bu da onun yaradıcılığında öz əksini tapma-ya bilməzdi.

Əsərdə mövcud olan bu kimi çatışmayan cəhətlərlə yanaşı, müəyyən tarixi hadisələrin təsvirində bir-birinə zidd fikirlərə və səhv rəqəmlərə də təsadüf olunur. Məsələn, müəllif Azərbaycandan Bidlis vilayətinə gəlməsini əsərin birinci cildinin 351-ci səhifəsində belə qeyd edir ki, «Xosrov Paşanın səyi nəticəsində mən və mənimlə birlikdə min nəfər islam ölkəsinə – öz ata-baba yurdu- muza qayıtdıq». Yəni həmin cildin 454-cü səhifəsində göstərir ki, «Hicri 986-cı il, şəvval ayının 3-də 400 nəfər, o cümlədən 200 nəfər Ruzəki ilə birlikdə Naxçıvandan Bidlisə doğru hərəkət etdik».

Bununla müəllif bir birinə əks olan fikir söyləyir və eyni hadisədə iştirak edənlərin sayını müxtəlif miqdarda göstərir. Müəllif Azərbaycandan Bidlis vilayətinə gəlməsini islam ölkəsinə getmək kimi qələmə verməklə, o dövr üçün çox səciyyəvi olan sünni və şiə məsələsinə də öz münasibətini bildirir və sünni təriqətinə mənsub olanların ərazi-sini əsil islam torpağı kimi müqəddəs sayır. Bu və bir sıra digər faktlara əsasən Bidlisinin sünni-şiə təriqətlərində bitərəf mövqe tutan tarixçi hesab etmək olmaz.

Bidlisi də müasirləri Həsən bəy Rumlu, Qunabadi (Cənubadi), Əbdülfəttah Fümeyni, İskəndər Münşi və s. kimi feodal əleyhinə və qəsbkarlıq siyasətinə qarşı çıxış edən xalq kütləsini «qarətqar» və «mütəmərriid» adlandı-rır.

Biz «Şərəfnamə»ni təhlil deyil, tədqiq etməklə məşğul olduğumuz üçün onda olan bəzi nöqsan cəhətləri qeyd etmərik və həm də V.Velyaminov – Zernovun sözü ilə desək «Şərəf xan Bidlisi yüksək vəzifə daşımış və silah adamı olmuşdur» (76, 12) «Bununla belə «Şərəfnamə» orta əsrin digər mənbələrinə nisbətən çox səlis və dolğun tərzdə yazılmışdır.

Şərəf xan Bidlisi əsərin birinci cildini belə qurtarır:

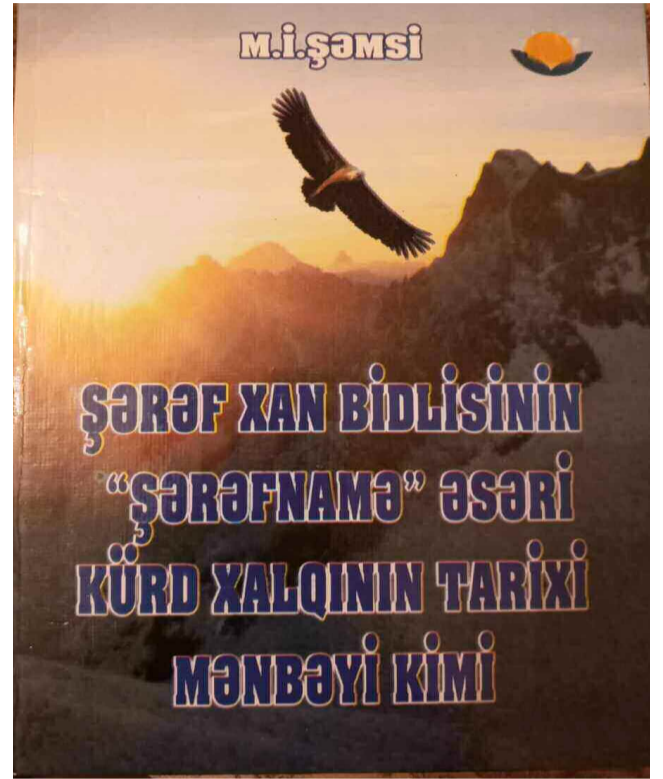
منت ایزد راکه بر وفق مراد
کرد کلکم از سر دانش سواد
قصه حکام کردستان تمام
پیش از این گفتار نیاوردم والسلام

(76, 459)

(Tərcüməsi: Şükr allaha ki, arzuma uyğun olaraq, qələmim bilik sərgəşməsindən vərəq qaldırdı.

Kürdüstan hökmdarları haqqındakı hekayəm qurtardı. Bundan artıq söz açmayacağam, vəssalam).

XVI əsrin kürd tarixçisi Şərəf xan Bidlisi eyni zamanda maarifpərvər bir şəxs idi. O, Kürdüstanda maarifin inkişafı üçün çalışmış və Bidlis şəhərində 5 tədris məktəbi tikdirmişdir (76, 348). Həmin məktəblər 1590-cı ildə qurtarıb istifadəyə verilmişdir.

Bidlisin sonrakı nəsli üçün zəngin bir kitabxana da yadigar qoymuşdur. Lakin bu kitabxana onun nəvəsi Bidlis əmiri Əbdal xan zamanında (1656- 1666-cı illərdə) Van əyalətinin hakimi Məlik Əhməd paşa tərəfindən qarət edilən zaman ev əşyası ilə birlikdə Türkiyəyə aparılmışdı (48, 219; 89, 50). Bununla da Şərəf xan Bidlisinin elmə və maarifə olan ənənəsinə xarici işğalçılar tərəfindən son qoyuldu. Lakin onun ölməz əsəri («Şərəfnamə») kürd xalqının tarixinin yaşatmaqla bərabər öz müəllifi Şərəf xan Bidlisini də tarixdə yaşadacaqdır.

«ŞƏRƏFNAMƏ» NİN YAZILMASINDA MÜƏLLİFİN İSTİFADƏ ETDİYİ MƏNBƏLƏR

Şərəf xan Bidlisi kürd və Kürdüstan tarixinə həsr etdiyi əsərinin birinci cildində 1287-1596-cı illər arasında baş verən hadisələri qısa halda izah edir. Müəllif əsas diqqətini XV-XVI əsrlərin mühüm hadisələrinə verir. Çünki bu dövrdə İran və Kiçik Asiyada (Türkiyədə) emələ gələn dəyişikliklər qonşu kürd xalqının iqtisadi-ictimai və siyasi həyatına təsirsiz qalmırdı. Odur ki, Bidlisi öz əsəri üzərində işləyərkən Kürdüstan tarixi ilə əlaqədar, ona qonşu olan ölkələrin: Azərbaycan, İran, Kiçik Asiya və Ərəb ölkələrinin də tarixindən çox istifadə edirdi. O, Kürdüstan tarixi üçün lazım olan faktları yalnız bu ölkələrin tarixi mənbələrindən öyrənirdi. Buna görədir ki, Kürdüstan tarixşünaslığı üçün əhəmiyyətli olan «Şərəfnamə»də həmin ölkələrin tarixi hadisələri qısa surətdə izah edilir.

Bidlisinin istifadə etdiyi ilk mənbələrdən biri Mirxondun «Rövzət üs-Səfa» kitabıdır. O, həmin kitabın müqəddiməsində yazılmış tarix elminin əhəmiyyəti haqqındakı bəhsi öz əsərinin başlanğıcında yazır və bu elmə olan həvəsini qeyd edir (76, 5; 121, 7).

Bidlisi «Şərəfnamə»nin müqəddiməsində kürdlərin milli mənşəyi və onların ilk yaşayış yerlərini izah edərək, Firdovsi «Şahnamə»sində Zöhhəkin padşahlığı haqqındakı şeirini əsas götürür (42, 9; 76, 12).

Müəllif Mövlana Tacəddin əl-Kürdinin (Xeyrəddin Adı ilə məşhurdur) «Tac et-Təvarix» əsərinə istinad edərək, Fərhadin Kəlhur kürdlərindən olduğunu irəli sürür. O, mövlana Seyidəddin (Xacə əfəndi Adı ilə məşhurdur) tərəfindən yazılmış «Ali Osman hadisələri» haqqındakı əsərinə istinad edərək, kürd xalqının itaətkar olmadığını yazmışdır və həmin əsər Ali Osman sülaləsinin tarixini birinci Sultan Səlim dövrünə qədər özündə əks etdirir (103, 211).

Bidlisi «Lur» adının mənşəyi haqqındakı izahında Hafiz Əfrunun «Zübdət et-Təvarix» kitabından bir mənbə kimi istifadə edir.

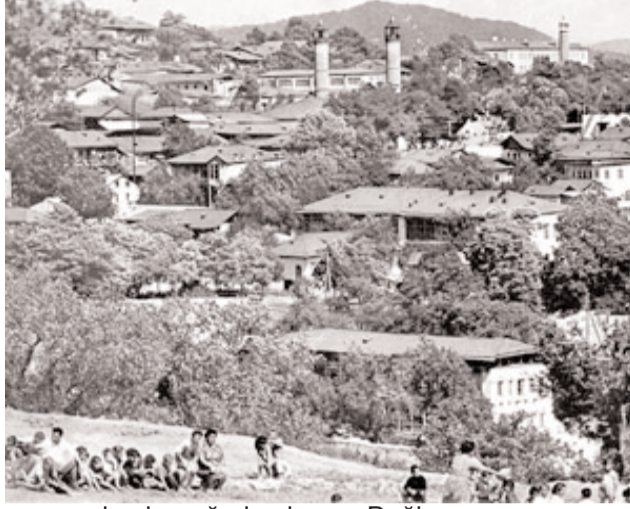
O, İbn-Xəldunun «Yafe» tarix kitabına istinad edərək İsmailiyyə xəzinəsinin 1171-ci ildə Səlahəddin Əyyubi tərəfindən alınmasını qeyd edir və bir sıra digər məlumatlar verir (76, 71-73).

Ardı var

Ermənistanın Dağlıq Qarabağ "formulu"

Dağlıq Qarabağın Azərbaycanın tərkibində saxlanması və ona muxtariyyət verilməsi məsələsində Ermənistanın mövqeyi də maraqlıdır. Ermənistan ilk dövrdə məsələnin bu şəkildə həlli ilə razılaşmaq istəməmiş, 1921-ci il iyulun 16-da Ermənistan Kommunist Partiyası Mərkəzi Komitəsi Qafqaz Bürosunun 5 iyul tarixli qərarının onu təmin etmədiyini bildirmiş 87 və Dağlıq Qarabağa iddiasını davam etdirməyə başlamışdır.

Lakin sonra Qafqaz Bürosunun ona hədiyyə etdiyi Dağlıq Qarabağa muxtariyyət verilməsini məqsədinə uyğun-

laşdırmağa başlamış, Dağlıq Qarabağ uğrunda mübarizə belə bir formula almışdı: Dağlıq Qarabağa muxtariyyət verilməsindən onun Azərbaycanı idarəsi altından çıxarılmasına - Dağlıq Qarabağın Ermənistanla birləşdirilməsinə doğru!

Bu formulanın əsasında

Dağlıq Qarabağda və onun ətrafında erməni şovinizminin gücləndirilməsi dururdu. İş o yere çatmışdı ki, Rusiya Kommunist (bolşeviklər) Partiyası Mərkəzi Komitəsi XII qurultayında (1923, 17-25 aprel) K.Radek Azərbaycanda erməni şovinizmindən (aprelin 23-də) bəhs etmişdi. İ.Stalin isə ona qarşı çıxmışdı.88

Adətən Qafqaz Bürosunun 5 iyul qərarından bəhs etdikdə Stalinlə barışa bilməyən erməni müəllifi burada onun sözlərindən gen-bol iqtibas gətirir. Bu həmin par-

tiya qurultaydır ki, orada Leninin "Qurultaya məktub"u oxunmuş və orada Stalinin obyektiv xarakteristikası verilmişdi.89

XII qurultayda seçilmiş Mərkəzi Komitə üzvlərinin repressiyası da məlum faktır. Ona görə də K.Radekin çıxışı ilə əlaqədar məsələlər də yenidən tədqiq olunmalıdır. Stalinin təmsalında güclü müdafiəyə malik olan ermənilər çox çəkmədən əsl niyyətlərini açıqladılar. Şaduns 13 iyunda Zaqafqaziya Ölkə Komitəsinə yazdı ki, bu muxtar vilayət (Dağlıq Qarabağ) bilavasitə Zaqafqaziya Ölkə Komitəsilə bağlı olmalıdır;90 "Zaqafederasiyanın rəhbərləri problemin belə alternativ, daha ağıllı həllinə getmədilər"91.

Bununla o, Ermənistanın

Dağlıq Qarabağla bağlı sonrakı fəaliyyətinin əsas formulası haqqında yuxarıda söylənənləri çox aydın təsdiq edir.

Azərbaycanın ayrılmaz tərkib hissəsi olan Qarabağın dağlıq hissəsinə muxtariyyət verilməsi və onun ətrafında yaranan məsələlərə münasibət Kirovun AK(b) P-nın VI qurultayında (1924, 5 may) yekunlaşdırılır. Onun Dağlıq Qarabağa muxtariyyət verilməsinə olan şübhə və inamsızlığı, hər cümlədə hiss olunur. O, həmin qurultayda demişdir: bu məsələni biz, nəhayət həll etdik və şübhəsiz tamamilə düzgün iş gördük. Bu məsələni, əsasən, yenidən həll etməyə qayıtmayacağıma heç bir şübhə yoxdur.92

Əslində isə, yuxarıda göstəriləndi kimi, Kirovun bu məsələnin düzgün həll olunduğuna şübhəsi vardı və bu tamamilə əsaslı şübhə idi.

Zəngəzur bölgəsinin Ermənistan tərəfindən ələ keçirilməsi.

Yuxarıda göstərilənlərdən aydın olduğu kimi Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti Azərbaycanın tarixi-coğrafi ərazi bölgüsü ənənələrinə sadiq qalaraq Şuşa, Cavanşir, Cəbrayıl və Zəngəzur qəzalarını Qarabağ general-qubernatorluğunda birləşdirmişdi və bu regiona vahid inzibati ərazi kimi baxırdı.

Azərbaycan SSR hökuməti də, artıq yuxarıda qeyd edildiyi kimi, 1920-ci il 30 aprel tarixli notasında Ermənistandan Zəngəzur və

Bu məsələ hələlik A.M.Skubitskinin yuxarıda adı çəkilən məqaləsində müəyyən dərəcədə əks olunmuşdur. O yazırdı: "N.Nərimanovun Zəngəzur qəzasını "Sovet Ermənistanının ayrılmaz hissəsi elan edən Bəyannaməsi" ilə bağlı əsaslı bir düzəliş də bu gün diqqətimizdən yayınır. Bu "Dağlıq Qarabağın əməkçi kəndlilərinə öz müqəddaratlarını təyin etmək üçün tam hüquq verilməsi" haqqında Azərbaycan hökumətinin Bəyannaməsidir.

Bu gün həmin Bəyannamə ancaq Muxtar Dağlıq Qarabağ Vilayətinə aid edilir. O vaxtlar isə bütövlükdə

Naxçıvanın digər Azərbaycan torpaqlarından ayrı salınması

Qarabağı öz qoşunlarından təmi- zləməsinə tələb etmişdi. Lakin sonralar, sovet dövründə, müəyyən məqsədlər əsas götürülərək Zəngəzurun Qarabağdan ayrı olması təsəvvürünün yaradılmasına baş-

Dağlıq Qarabağa və özü də tək cə Azərbaycan sərhədləri daxilində yaşayan ermənilərə yox, həmçinin Ermənistanla təklif edilən Zəngəzur qəzasının daxilində kürdlərə muxtariyyət verilməsini nəzərdə tuturdu...

landı. Bu həmin torpaqların taleyinin həllində Azərbaycana təzyiqli gücləndirmək məqsədi güdürdü.

Hadisələrin sonrakı gedişi göstərdi ki, Sovet Rusiyasının təzyiqli nəticəsində 1920-ci ilin aprelindən noyabrın 29-da Ermənistanda sovet hakimiyyəti qurulmasınadək olan dövrdə Zəngəzura münasibətdə mövqe dəyişdi.

Azərbaycan İnkilab Komitəsinin Ermənistan Sovet Respublikasına 30 noyabr tarixli teleqramı və 1 dekabr bəyannaməsində ("Nərimanov Bəyannaməsi"), artıq, Zəngəzurun Ermənistanla verilməsindən bəhs olunur. Lakin həqiqətdə Zəngəzur qəzasının 6.742 kvadrat verstlik ərazisindən 93 3.105 kv.versti Azərbaycan SSR tərkibində qalmış, 3.637 kv.verstlik hissəsi isə Ermənistanla verilməmişdi. Azərbaycanın tarixi ədəbiyyatında bu problem kifayət qədər həllini tapmamışdır.94

Ermənistan İnkilab Komitəsinin sədri Ş.İ.Kasyan... qəzanın kürdlər yaşayan şərq hissəsinin Azərbaycanda qalmasını daha ağıllı və məqsəduyğun hərəkət saymışdır".95

Bu baxış Rusiya Kommunist (bolşeviklər) Partiyası Mərkəzi Komitəsi Qafqaz Bürosu tərəfindən qəbul edilmişdi. Ermənistanla verilməsi hissə Zəngəzur adını saxlamış, Azərbaycan SSR inzibati bölgüsündə isə dəyişiklik baş vermişdi.

Azərbaycana vurulan ən ağır zərbə, həyata keçirilən ən böyük düşmənçilik aktı isə bu idi ki, Zəngəzurun Ermənistanla verilməsi ilə Naxçıvanla Azərbaycanın digər torpaqları arasında əlaqələr kəsildi, Naxçıvan Azərbaycandan ayrı salındı. Digər tərəfdən, bu ermənilərin Naxçıvanla bağlı gələcək məkirli niyyətlərinin həyata keçirilməsi üçün bir hazırlıq xarakteri daşıyırdı.

QARABAĞ AZƏRBAYCAN DEMOKRATİK RESPUBLİKASI DÖVRÜNDƏ

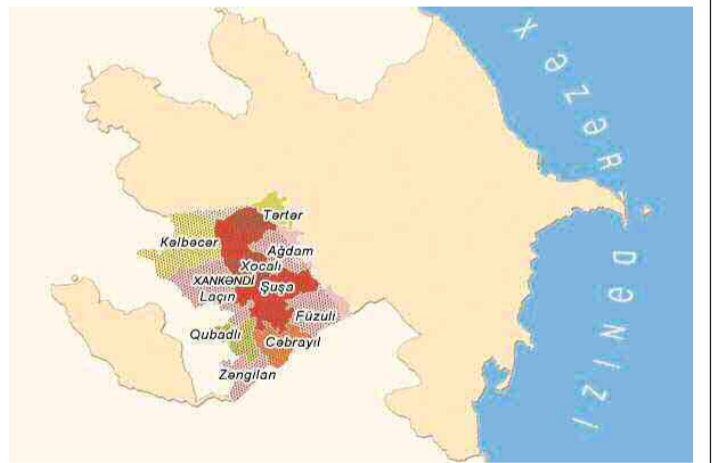
Birinci Dünya Müharibəsi ərəfəsində erməni-türk qarşılıqlı müharibəsi

Türkiyədə ağır məğlubiyyətə uğrayan erməni millətçiləri Rusiyanın nüfuzlu siyasi partiyaları ilə əlaqəyə girmək və «Erməni məsələsi»ni Rus imperiyasına daxil olan xalqların milli azadlıq hərəkatının tərkib hissəsi kimi qələmə vermək fikrinə düşdülər. Bu məqsədlə də 1912-ci ildə «Daşnaksütyun» partiyası Tiflis şəhərində «Erməni Milli Bürosu» adlı yeni bir təşkilat yaradıb onun tərkibinə erməni millətçiləri ilə yanaşı yüksək rütbəli çar məmurlarını da daxil etdilər. Onların vəzifəsi yeri gəldikcə «erməni məsələsi»ni imperatorun nəzərinə çatdırmaq və onun həllinə çalışmaqı xahiş etməkdən ibarət idi. Məhə bu siyasətin nəticəsi olaraq 1913-cü ildə Rusiya ilə Türkiyə arasında gedən danışıqlar zamanı ermənilərə muxtariyyət verilməsi məsələsi də müzakirə edilmişdir.

Rusiyadan müdafiə olunduqlarını görəndə daşnaklar «Dənizdən dənizə Böyük Ermənistan» uğrunda mübarizəyə qalxaraq «Türkiyəni məhv etmək», «Türkləri qırmaq» və s. şüarları ilə erməniləri milli münaqişəyə səslədilər. 1914-cü il noyabr ayının 1-də Türkiyənin I Dünya

müharibəsinə qoşulmasından istifadə etməyə çalışan daşnaklar 4 ay ondan sonra Van əyalətində ermənilərin (hayların) qiyam etməsinə nail oldular. Qiyamçılar Türk kəndlərinə hücum edib yandırdı, əhalisini kütləvi şəkildə qıraraq faciələr törədirdilər.

Erməni könüllüləri

Antantın qoşunları tərkibinə daxil olub Türkiyəyə qarşı vuruşurdular. Türkiyədə müvəqqəti hökumət dövründə «Daşnak» partiyasının yaratdığı 50 min nəfərlik erməni korpusu da Türkiyə əleyhinə döyüşlərə qoşuldu. Türkiyənin ruslarla Sarıqamış ətrafındakı döyüşdə məğlubiyyəti ermənilərin ruh yüksəkliyini daha da artırırdı. Onların Türk kəndlərinə basqın etməsi, faciələr törətməsi get-gedə şiddətlənməkdə idi.

Vəziyyətin qorxulu olduğunu görəndə Türkiyə hökuməti döyüş cəb-

hələrindən müəyyən qədər hərbi hissələr ayıqıb daha dəhşətli düşmənlə - ermənilərlə döyüşə göndərməyə məcbur oldu. Nankor ermənilərlə döyüşdə Türk əsgərləri zəfər qazandı. Hər yerdə erməni hərbi birləşmələri və üsyançıları məğlub edildi. Törətdikləri cinayətlərin əvəzində ermənilər yarım milyona

qədər insan itirdilər. Türkiyə daxili işlər nazirinin 24 aprel 1915-ci il tarixli əmri ilə mərkəzi şəhərlərdə erməni təşkilatlarının fəaliyyəti qadağan edildi. Ermənilər Türkiyənin mərkəzindən dağlıq hissələrə köçürüldülər. Türkiyəyə qarşı fəaliyyətdə təqsiri olan 600 nəfərdən çox erməni liderləri həbs olundu. Öz əməllərinə görə layiqinə cəza almış ermənilər sonradan bütün dünyaya haray salaraq həmin hadisələri «kenosid» kimi qələmə verib fevralın 24-nü ermənilərin milli matəm günü elan etdilər.

Vikipediya

HÜDA-PAR ve DEM Parti'den 'Şeyh Said' mesajı

99 yıl önce bugün Diyarbakır'da idam edilen Şeyh Said ve dava arkadaşlarına ilişkin DEM Parti Eş Genel Başkanı Tuncer Bakırhan ile HÜDA-PAR Milletvekili Faruk Dinç mesaj paylaştı.

Şeyh Said ve 47 dava arkadaşı 98 yıl önce bugün (29 Haziran 1925), Şark İstiklal Mahkemesi tarafından şekli bir mahkemede

yargılanıp Diyarbakır Dağkapı Meydanı'nda idam edildi.

Halkların Eşitlik ve Demokrasi Partisi (DEM) Eş Genel Başkanı Tuncer Bakırhan ile Hür Dava Partisi (HÜDA-PAR) Mersin Milletvekili Faruk Dinç mesaj paylaştı.

"Şeyh Said ve arkadaşlarını hürmet ve minnetle anıyoruz"

Bakırhan Kurmanci yaptığı paylaşımda, "99 sene önce bugün Şeyh Said ve arkadaşları İstiklal Mahkemesi kararıyla katledildi. Şeyh Said ve arkadaşlarını hürmet ve minnetle anıyoruz. Bizler Şeyh Said'in torunlarıyız. Bize bıraktığı direniş mirası, bizim için onurdur. Özgürlüğe ve başarıya erişinceye kadar mücadelemizi yürüteceğiz" dedi.

"Şeyh Said Efendi'nin mezar yeri tespit edilmeli"

HÜDA-PAR Genel Başkan Yardımcısı ve Mersin Milletvekili Faruk Dinç de X hesabında mesaj paylaştı.

Dinç şunları belirtti:

"Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından sonra yeni kurulan rejimin din dışı ve din karşıtı uygulamalarına karşı çıktığı için idam edilen büyük İslam kahramanı Şeyh Said Efendi'yi ve arkadaşlarını rahmetle anıyorum.

Şeyh Said Efendi'nin;

- mezar yeri tespit edilmeli
- iade-i itibari yapılmalı
- ders kitaplarındaki iftira ve yalanlar çıkarılmalıdır."

Amedi'de bombardıman sonrası yangın

TSK'nın hava saldırıları nedeniyle Amedi'de ormanlık alanında yangın çıktı.

TSK'ya ait savaş uçaklarının Duhok'un Amedi ilçesindeki Sergele köyünü bombalaması sonucu ormanlık alanda yangın çıktığı öğrenildi. Köy sakinini Şerwan Sergeli, Türk Silahlı Kuvvetlerine (TSK) ait savaş uçaklarının Sergele köyünü bombalaması sonucu ormanlık alanda yangın çıktığını ancak bombalanma endişesiyle yangına müdahale edilemediğini söyledi.

Sergele'deki ormanlık alanın büyük bir bölümünün yandığını ifade eden Şerwan Sergeli, köy sakinlerinin büyük korku ve paniğe kapıldıklarını belirtti. Türkiye Millî Savunma Bakanlığı'ndan yapılan açıklamaya göre, Kürdistan Bölgesi sınırlarında yürütülen "Pençe-Kilit Operasyonu" bölgesinde 2 PKK'li hayatını kaybetti. Geçtiğimiz günlerde Amedi sınırındaki Belizane köyünde PKK ile Türk askerleri arasında çatışma yaşanmıştı.

1925 Hareketi ve Kürdistan İstiklal Komitesi

..Öncelikle "üçüncü grup" tanımlamasına açıklık getirerek başlamak istiyorum: Örgütün bir ve iki numaralı liderleri Cibranlı Halit ile Yusuf Ziya, 14 Nisan 1925 tarihinde infaz edilen ilk gruptur. Daha sonra 27 Mayıs 1925'te ikinci grup olarak Seyyid Abdülkadir ve arkadaşları infaz edilir. Üçüncü grupta ise, Şeyh Said ve arkadaşları olarak belirtilen 48 kişinin idamına karar verilerek bu kararın infazı gerçekleştirilir.. Diyarbakır'da idam edilen gruptan Hanili şair Salih Bey'in oğlu on beş yaşından küçük olduğu için, Çapakçur Kaymakamı Hüseyin Hilmi de önceki hizmetlerinden dolayı bu iki şahsın infazı yapılmamıştır. Diğer 46 kişi, 28 Haziranı 29 Hazirana bağlayan gece sabaha doğru, Dağkapı'nın karşısındaki Hastane ve Fen Lisesi'nin bulunduğu civarda infaz edilirler..

Genel olarak 1925 Kürd Ulusal Hareketinden bahsedilirken, hareketin niteliği ve örgütsel yapısıyla ilgili bir kavramsal belirsizlik, karışıklık görülmektedir veya böyle gösterilmek istenmektedir.. Genel olarak örgütsel yapısı da, ya bilgisizlikten dolayı vurgulanmaz ya da bir kısım Kürdlerin de kuyruğuna takıldığı Türkiye basını yayınında olduğu gibi ideolojik nedenlerle bilinçli olarak gizlenmekte veya görmezlikten gelinmektedir..

Türkiye'deki resmi ideoloji ve onun etkisindeki çevreler de, baştan beri 1925 Kürt Hareketi'nin niteliği ve örgütsel yapısıyla ilgili olarak manipülatif söylemler geliştirdiği, aldığı gizli kararlarda açık bir şekilde görülmektedir. Dönemin "Genel Kurmay Başkanı'nın teklifi (30 Nisan 1925) ve Bakanlar Kurulu Kararıyla (30 Haziran 1925 tarihli yazısı) hareketin ismi ve niteliği ile isyanın iç ve dış basında bir Kürt hareketi olarak işlenmesinin millî çıkarlarımıza uygun olmadığı, bu nedenle hareketin irtica-i ve yerel bir hareket olarak adlandırılması

kararlaştırılır. Böylece hareketin adı "Şeyh Said İsyanı", niteliği ise "irtica" olarak belirlenir ve kararname haline getirilerek yeni devletin ilgili birim ve kurumlarına gönderilir. Kararnamede, "İsyan ve irtica olayının basınıımızda ve özellikle İstanbul basınıının büyük bir kısmında genel bir Kürt ayaklanması şeklinde gösterilmesi, iç ve dış düşmanlara propaganda zemini oluşturduğundan... olayın büyütülmesi uygun değildir, isyanın ayrımcılıktan ziyade irticai cehalet ve aldatma neticesi olduğu zemini yaygın yapılması için gereğinin yerine getirilmesi..."

1925 Kürd Hareketi'nin örgütlü yapısına gelince; tecrübesizliğine, zayıflığına ve kadro yetersizliğine rağmen bu hareketi hazırlayan örgüt, Kürdistan İstiklal Komitesi'dir. Kürdistan İstiklal Komitesi, beş-altı örgütün birleşmesiyle kurulmuş şemsiye bir örgüt olup aslında Kürdistan Teali Cemiyeti'nin devamı niteliğindedir.

Başkanı Seyyid Abdülkadir olan Kürdistan Teali Cemiyeti (KTC), 17 Aralık 1918'de İstanbul'da kurulmuş ve Kürdistan'da da birçok şubesi açılmıştı. KTC'in merkezi İstanbul'da olmasına rağmen, hükümet Kürdistan'daki faaliyetlerinden rahatsız olduğu için, 20 Temmuz 1920'de cemiyetin kapatılması kararı alınır. KTC gibi legal faaliyet gösteren Kürd örgütlerinin kapatılması, aydın ve siyasi şahsiyetler üzerindeki baskı ve tehditlerin artırılması, demokratik ve siyasal çalışmaların engellenmesi nedeniyle Kürdler illegal örgütlenmeye yöneldiler..

Kendisi de bu örgütün bir üyesi olan ve o zaman Osmanlı ordusunda istihbarat yüzbaşısı olarak görev yapan İsmail Hakkı Şaveys'in anlatımına göre: "Kürdistan İstiklal Komitesi 1921 yılında Erzurum'da kurulur ve kısa bir süre içerisinde altı büyük Kürd şehrinde örgütlenme çalışmasına başlar." Rus Konsolosu Pavloski'ye göre; bu örgüt, İstanbul Kürd

Komitesi ile Erzurum Kürt Komitesi'nin birleşmesiyle Nisan 1922'de kurulmuştur. "Bağdataki İngiliz Hava Kuvvetleri tarafından Aralık 1924 tarihinde hazırlanan "FO 371/10121" sayılı gizli raporda da: "Bu örgütün, İstanbul'daki KTC'nin devamı olup, hükümetin baskıları nedeniyle, 1921 yılında merkez karargahını İstanbul'dan Erzurum'a taşımış olduğu" belirtilmektedir. Söz konusu raporun devamında da, örgütün Kürdistan'daki şubeleri, şube başkanları, örgütü destekleyen aşiretlerin adları, öncü kadroları ve orduda bulunan taraftarları bir liste şeklinde belirtilmiştir.

Kürdistan İstiklal Komitesi olarak adlandırılan bu örgüt, farklı kaynaklarda bazı ufak değişikliklerle aynı anlama gelen farklı formatlarda da belirtilmektedir. "Kurdistan Merkezi Komitesi", "Kürdistan Cemiyeti", "Kürdistan İstiklal ve İstihlas Cemiyeti", "Kurdistan Özgürlük Komitesi", "Azadi Cemiyeti" ya da kısa adıyla "Azadi" olarak da adlandırılır. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, örgütün birinci derecede iki lideri yakalandıktan sonra, Cibranlı Halit Beyin gönderdiği mesajla Şeyh Said Efendi örgüt çalışmalarını yürütmek üzere sahaya iner ve gelişen olaylar Şeyh Said'i hareketin pratik lideri konumuna getirir..

28 Haziran 1925 gecesi başta şehit Şeyh Said olmak üzere ölüme giden bütün yoldaşlarını rahmetle anıyorum.

Şehit Şeyh Said'in ölüm sehpasında sarf ettiği şu son sözleri de her mütevazî dava adamının rehberi niteliğindedir:

"Dünya hayatımın sonu geldi. Milletim için kurban edildimden dolayı pişmanlık duymuyorum. Yeter ki torunlarımız bizi düşmanlarımızın önünde mahcup bırakmasınlar." Seîd Veroj

Not benden; 25 Eylül 2017 de yapılan referandumla torunları Şeyh Said'in isteğini resmen yerine getirdi. Ve o yürüyüş devam ediyor.

İŞİD Karşıtı Koalisyondan Peşmerge Güçlerinin birleştirilmesine ilişkin açıklama

İŞİD Karşıtı Koalisyon 8 yıllık süreç içerisinde Peşmerge Güçleri'nin silahlandırılması ve eğitimine 1 milyar dolar bütçe harcadığını, önümüzdeki süreçte de ortak tugayların oluşturulması perspektifinde Peşmerge Güçlerinin birleştirilmesi sürecinin devam edeceğini açıkladı.

İŞİD Karşıtı Koalisyondan yapılan yazılı açıklamada 2016-2026 yıllarını kapsayan Askerî Mutabakat Zaptı kapsamında şuana kadar İŞİD ile mücadele çerçevesinde Peşmerge Güçleri'nin silahlandırılması ve eğitimine 1 milyar dolardan fazla bütçe ayrıldığı belirtildi.

İŞİD Karşıtı Koalisyon Güçleri açıklamasında ayrıca mevcut görevlerine de değinildi. Açıklamada "Danışmanlık, yardım ve kapa-

site geliştirme sağlamak olan mevcut misyonunun bir parçası olarak, farklı güçlerin Peşmerge Bakanlığının denetimi altında birleşik bir güç haline getirilmesini destekliyor" ifadelerine yer verildi. 12 Temmuz 2016 tarihinde ABD Savunma Bakanlığı (Pentagon) ile Kürdistan Bölgesi silahlandırma, kapasite artırımı ve eğitim paketi içeren 10 yıllık bir Askerî Mutabakat Zaptı

imzalandı.

İŞİD Karşıtı Uluslararası Koalisyon

İŞİD'e Karşı Uluslararası Koalisyonu, İŞİD'in Haziran 2014'de Irak'ın ikinci büyük vilayeti Ninova (Musul) vilayetine saldırması ve ülke topraklarının üçte birinin kontrolünü ele geçirmesinin ardından Eylül 2014'de kuruldu. Koalisyon 87 ülke ve ortaktan oluşmaktadır.

Burası Kürdistan'dır.. Önce devlet olacağız, devrimci..vs değil

Burası Kürdistan'dır.. Bunu bilince çıkarıp doğal bir şekilde aile/ülkeye sahip çıkmanın zor olduğu unutulmamalı. (Evet, zor ama, iyi bir çalışma olduğu için mutluluğun kaynağı olduğu da bilinmeli). Çünkü, sahip olduğun bilgileri Kürdistanı yok sayan yabancılar sana vermiş.! Bu bilgileri yok edip, yerine iyi/Kürdistanı bilgileri yerleştirmek, onları günlük olaylarla beslemek son derece önemli ve ciddiyete bağlı olduğu bilinmeli.

Okul ve devletlerin verdiği bilgilerden hareketle bir toplumu yok saymak veya ona karşı çıkmamakta ırkçılıktır..

Başta Kürdistan/Kürdçe olmak üzere birçok toplumu hiçe sayan tekçi Türkiye Devleti'nin kuruluşu meşru olmadığı için istekli olarak, parlamanto başta olmak üzere bu devletin herhangi bir kurumunda çalışmanın kötü olduğu bilinmeli..

İrademizi hiçe sayanları dikkate alıp, bize ait olan değerleri yok saymanın topluma zarar verdiği unutulmamalı..

Kuzey Kürdistan'dır, Türkiye değil.!

Buranın kendisine ait coğrafyas vardır.. ayrı dili, kendine ait yaşam şekli vardır.. Burada yaşayanlara da Kürd/İstanlı demişler, Türk/İye ile alakası yoktur.. Bundan dolayı da, Kürdistanlı kendi devletini kurma amacı ile hareket eder.. Bunun dışında herhangi bir çalışma, yabancıların çıkarına hizmet eder.

Burası Kürdistan'dır..

Türkyenin "gelişmemiş bölgesi" olmadığı gibi, "kırsal kesim.. kırık alan.." da değil.. Kürdistan'da yaşıyorsan, buranın kültürüne saygı duyacaksın.. buradaki

toplumu Kürd değilmiş gibi (kendi kurum-kuruluşlarında) örgütlenme amacıyla hareket edip, Türkçülük yapmayacaksın..vs.

Kürdistanı merkezine almayan veya yok sayanların "Hepimiz insanız.. insanlık için uğraşmalıyız.. haklı-haksızlık var, buna karşı olmalıyız.. demokrasi mücadelesi vermeliyiz.. toplumu bölmemeliyiz.. " şeklinde formüle edilen, inkarcı ve "saygısız" belirleme yapanlardan uzak durmalıyız. Bunların Kürdistan'da olmalarının topluma zarar verdiğini unutmamalıyız.

Toplumsal yaşamda beni hiçe sayan birileri ile aynı konuları gündem konusu yapıp, yabancı olanla bir olmamalıyız.. Evet.! Ben o değilim, o da ben..

Bunu düşünme ve diyebilme cesaretini bir şekilde çevremize belirtmeliyiz

ki, onlarda/yabancılarda ayrı bir toplum olduğumuzu bilmeli. Bunun için isteklerimizde farklı olduğunu onlara hatırlatmalıyız.. Bu yönlü düşüncelerini sağlamalıyız..

İyi ve haklıdan yana olmanın gereklerini hatırlatmalıyız ki, onlar da empati yapmasını sağlayabilsin.. Böylelikle 206 devlet gibi, Kürdistanın da kendi topraklarında devlet sahibi olup, rahat bir yaşam sürdürmeleri gerektiğini belki onlara öğretmiş oluruz..

(Ek gibi)

Günümüzde devrim/ci tanımı ülkemiz için geçerli değil.!

Kürdistanın devletleşmesini savunanlar; sadece ülkenin işgalden kurtulması için insani bir duruş sergiler.. Devrim ise, ülkede iktidarı zorla (darbe, ayaklanma.. vs) değiştirmeyi amaç edinir..

Resmi devlet sahibi olduktan sonra, yönetimde yapılacak değişimler (genelde zor ile olur) gündeme gelir.. o zaman "devrim" tanımı yerinde olur.

Bundan dolayı, ülkede "devrim" den söz etmek, niyetten bağımsız Kürdistanın varlığını yok saymak oluyor. Zaten böyle hareket edildiği için 68 Kuşağı'nın devamı olarak hareket ediliyor. Bundan dolayıdır ki Türkiye devrimini/demokratikliği ni amaç edinen parti ve kuruluşların içinde çalışmalar yapıyor. Dikkat edilirse Kürdistanı savunduğunu söyleyenler bile, bu kesime toz kondurmuyor. Fanon'un deyişiyle; bunların işgalcilerin suç ortağı olduğu da hatırlanmalı. Yani, söz konusu çevreler işgalci devletlerin sınırlarını meşru gördükleri için, bu ülkelerdeki yönetimlerin değişimini amaçlıyor. Kısaca, Kürdistan2ın varlığını yok sayıyor.

Uzatmadan; İşgalcilere karşı "ulusal" mücadele verilir, devrim yapılmaz.! Unutulmasın ki, belirtilen kelimelerde insanı farklı düşüncelere sevk eder, yöneliminin belirlemede etkili olur. Evet, mümkün olduğu kadar Kürdistan davasını değil zayıflatacak, güçlendirmeyen tanımlardan da uzak durmak lazım.

Aklımızda bulunsun. Devrim'in iki anlamı;

1-Bir toplumun yaşamında önemli işlevi olan kurumların hızlı ve geniş kapsamlı bir biçimde kökten değiştirilmesi ya da yenileştirilmesi, yeniden biçimlendirilmesi ya da belli bir alanda birdenbire gerçekleşen kökten değişiklik.

2-Toplumbilim terimi. Her hangi bir olaydaki hızlı ve geniş kapsamlı niteliksel değişime.

Kanada'nın Irak Büyükelçisi: Kürdistan parlamento seçimleri için desteğe hazırız

Kanada'nın Irak Büyükelçisi Kathy Bunka Kürdistan Bölgesi'nde parlamento seçimlerinin

Ekimde yapılmasına karar verilmesinden memnuniyet duyduğunu belirterek, "İstenildiği takdirde seçimlerin yapılmasına yardım etmeye hazırız" dedi. Kanada'nın Irak Büyükelçisi Kathy Bunka Kürdistan Parlamento seçimini değerlendirdi.

Kanada ve diğer birçok müttefik ülkenin seçimlerin yapılmasından memnuniyet duyduğunu belirten Bunka, "Bu kararı sıcak bir şekilde karşılıyor ve onlara başarılar diliyoruz. Yetkililerin demokrasi ruhuyla özgür ve adil bir seçim için gerekli tüm deneyime sahip olduğu konusunda kendilerine olan güvenimiz tam" diye konuştu.

Kürdistan Bölgesi Başkanlığı Sözcüsü Dilşad Şehab, dün başkent Erbil'de düzenlediği basın toplantısında Kürdistan Parlamento seçimlerinin yapılacağı tarihin Başkan Neçirvan Barzani tarafından belirlendiğini açıkladı.

Dilşad Şehab, Başkan Neçirvan Barzani'nin seçimlerin 20 Ekim 2024'te yapılması yönündeki kararnameyi imzaladığını açıkladı.

Dilşad Şahab, "2005 tarihli 1 sayılı Kürdistan Bölgesi Başkanlık Kanunu'nun 10'uncu maddesinin ikinci fıkrası gereğince Neçirvan Barzani, parlamento seçimlerinin 20 Ekim 2024 tarihinde yapılmasına karar verdi" ifadelerini kullandı.

Kürdistan Bölgesi Başkanlığı Sözcüsü Dilşad Şehab kararnamenin bugün itibarıyla yürürlüğe gireceği belirtilerek, "İlgili taraflar, bu kararnamenin uygulanması için Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu ile iş birliği ve gerekli çalışmaları yapmakla yükümlü olacak" dedi.

Kürdistan Parlamento seçimlerinin belirlenen yeni tarihinin, seçim koşullarının tam olarak değerlendirilmesi, ilgili taraflarla görüşmeler ve görüşlerin dinlenmesi sonrasında belirlendiğini vurgulayan Şehab bu konuda hazırlıklara başlanacağını kaydetti. Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani daha önce Kürdistan Parlamento seçimlerinin 10 Haziran 2024'te olarak belirlemiştir. Kürdistan Yurtseverler Birliği'nin (KYB) şikayeti üzerine Irak Federal Mahkemesinin Kürdistan Parlamentosundaki bileşenlere ait kotaları kaldırılması yönündeki karar nedeniyle Kürdistan Demokrat Partisi (KDP) seçime katılmayacağını açıklamıştı.

Krizlerin aşılması ve yapılan görüşmelerin ardından KDP'nin seçime katılma kararı aldığı bildirilmişti.

Irak Cumhurbaşkanlığı: Seçim kararını memnuniyetle karşılıyoruz

Irak Cumhurbaşkanlığı, Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani'nin Kürdistan parla-

mento seçimlerinin tarihini belirleme kararını memnuniyetle karşıladı.

Irak Cumhurbaşkanlığı'ndan yapılan açıklamada, "Demokratik halkımızın evlatları için gurur kaynağıdır. Federal sistem yetkilerin el değiştirmesi ve devredilmesi esasları üzerine inşa edilmiştir. Seçimler demokrasinin temel direğidir. Komisyonun süreci organize etme çabalarını takdir ediyoruz" denildi.

Türkmen siyasetçi Kahveci: 'Kürdistan Parlamento seçimlerine katılmaya hazırız'

Türkmen Reform Partisi Başkan Yardımcısı Muna Kahveci, demokrasi ilkelerini pekiştirmek ve Kürdistan Bölgesi'nin siyasi yapısını güçlendirmek amacıyla Kürdistan Parlamentosu seçimlerine hazır olduklarını bildirdi.

Muna Kahveci, 27 Haziran 2024 (bugün) Kürdistan24'e verdiği demeçte, bileşenlerin 20 Ekim 2024'ün Kürdistan Parlamento seçim tarihi olarak belirlenmesini memnuniyetle karşıladığını söyledi.

"Türkmen, Keldani, Süryani, Asuri ve Ermenilerin kota koltuklarının iadesinin bileşenlerin ihtiyaç ve isteklerine uygun olmadığını" savunan Kahveci, "Ancak demokrasi ilkelerini pekiştirmek ve Kürdistan Bölgesi'nin siyasi yapısını güçlendirmek amacıyla, Türkmenlerin gerçek temsilcilerinin parlamentoya girmesi için Kürdistan Parlamentosu seçimlerine katılmaya hazır olduğumuzu ifade ettik." dedi.

Kahveci, "Bileşenler her zaman kamu yararı adına

haklarından vazgeçmişlerdir, çünkü kamu yararı dar parti düşüncesinden daha önemlidir. Ayrıca, Kürdistan Bölgesi'ndeki durumun istikrarlı olması ve her zaman güçlü kalması gerekiyor." diye konuştu.

Bileşenlerin parlamentoda 1 sandalye için yarışacak olsa bile seçim hazırlıklarına başladığını dile getiren Kahveci, "Tüm siyasi partiler Türkmen toplumunun popüler konumunun diğer illerde değil Erbil'de olduğunu bilmesine rağmen dağılım eşit yapılmadı ve biz seçimlere katılma konusunda anlaştık." ifadesini kullandı.

Kürdistan Bölgesi Başkanlığı Sözcüsü Dilşad Şahab, 26 Haziran 2024 düzenlenen basın toplantısında Kürdistan Parlamento seçimlerinin 20 Ekim 2024'te yapılmasına karar verildiğini duyurmuştu.

Kararnamenin 26 Haziran itibarıyla yürürlüğe gireceğini kaydeden Sözcü Şahab, "İlgili taraflar, bu kararnamenin uygulanması için Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu ile iş birliği ve gerekli çalışmaları yapmakla yükümlü olacak." ifadelerini kullanmıştı.

Irak Bağımsız Yüksek Seçim Komisyonu Sözcüsü Cumana Galayi de belirlenen tarihte Kürdistan Parlamento seçimlerini gerçekleştirmeye hazır olduklarını söylemişti.

Kürdistan Demokrat Partisi (KDP), Kürdistan Bölgesi Başkanlığı'na yanıt veren ilk siyasi parti olup, seçimlere katılmaya hazır olduğunu ifade etmişti. Öte yandan Kürdistan Bölgesi Bakanlar Kurulu, Irak Hükümeti, UNAMI ve Avrupa Birliği, Kürdistan Bölgesi Başkanı Neçirvan Barzani'nin Kürdistan Parlamento seçimlerinin tarihini duyurmasını memnuniyetle karşılarken sürecin başarısına desteklerini duyurmuştu.

Nêçîrvan Barzanî roja hilbijartinan diyar kir

Serokê Herêma Kurdistanê roja 20.10.2024ê wekî jivanê nû yê hilbijartinên giştî ji bo gera şeşê ya Perlemana Kurdistanê diyar kir.

Berdevkê Serokatiya Herêma Kurdistanê Dilşad Şehab îro Çarşema 26.06.2024 di konferanseke rojnamevanî de ragehand, Serokê Herêma Kurdistanê

Nêçîrvan Barzanî biryar li ser derxistina fermana herêmî ya hejmar 222 a sala 2024ê da, ku tê de hatiye: li dû benda duyê, madeya dehê, ji qanûna Serokatiya Herêma Kurdistanê, hejmar yek a 2005ê ya edilandî, me biryar li ser van xalan da:

1. Diyarkirina roja 20.10.2024ê wekî jivanê birêveçûna hilbijartinên giştî ji bo gera şeşê ya Perlemana Kurdistanê Îraqê.

2. Tevaya aliyên peywendîdar bi bicihanîna karên pêdivî ji bo alîkarî û hevahengiyê bi Komisyona Bilind a Hilbijartinan a Îraqê re ji bo bicihanîna vê fermanê pabend dibin.

3. Ev ferman ji roja derkeftina wê tê bicihanîn û li rojnameya fermî tê belavkirin.

Berdevkê Serokatiya Herêma Kurdistanê tekez jî kir, "Jivanê nû yê hilbijartinên Perlemana Kurdistanê piştî helsegandineke temam a pêdivîtiyên hilbijartinan û danûstandinên bi aliyên peywendîdar re û guhdarîkirina dîtin û nerînan hatiye diyarkirin."

Serok Barzanî pêşwaziya Serokê Desteya Heşdî Şeibî kir

Serok Mesûd Barzanî li Selehedînê pêşwaziya Serokê Desteya Heşdî Şeibî Falih Feyaz kir. Di hevdiinê de di derbarê rewşa siyasî a Iraq û navçeyê hat nixandîn. Her di wê hevdiinê de tekezî li hemahengî û pêwendiyên navbera aliyên siyasî yên Iraq û hewildana ji bo parastina aramiya Iraqê hatiye kirin.

Beşar Esad li ser Tirkîyê got: Em destekê didin hemû hewlên bênkirin

Serokê dewleta Sûriye Beşar Ese dli ser tîkiliyên navbera Tirkîyê û Sûriyê bi nûnerê taybet yê serokê Rûsyayê Putin bi Alexander Lavrentiev re hevdiinê kir. Esad behsa desthilata Sûriyê û tîkoşîna li hemberê terorê kir û got:

"Sûriye, bi desthilata li ser temamê axa welat, tîkoşîna bi terorê û rêxistinên terorê re tîkoşîne dike bingeh û ji temamê tîkiliyên bi Tirkîyê re, ji bo hewlên bênkirin re vekirîye."

Ragihandin ji aliyê ajansa fermî ya Sûriyê SANA de hat kirin. Di nûçê de hat gotin ku Sûriye destekê dide temamê hewldayînen sereraskirina tîkiliyên navbera Tirkîyê û Sûriyê û weha dewam kir:

"Em dibînin ji bo serkeftina navbeynkaran, şert ji yên her wextî bêhtir başin. Rûsya amadeye ku muzakereyan pêştir bixe. Armanca ewe ku tîkiliyên navbera Sûriyê û Tirkîyê ji nû de deynin."

25 hezar dolar fîdye ji malbata ciwanê hatî revandin, hate xwestin

Çeteyên dewleta Tirk li navçeya Cindirêsê ya Efrînê, ciwanê bi navê Reşîd Semîr Elî

revand û ji malbata wî 25 hezar dolar fîde xwest. Her wiha hat zanîn ku koçberên li Efrînê hatine bicihkirin jî, Nîdal Mihemed ê ji Bilbilê derb kirine. Duh (28'ê Hezîranê) Reşîd Semîr Elî yê 24 salî ku li gundê Kora yê navçeya Cindirêsê Efrînê dijî, dema divegeriya gundê xwe ji aliyê çeteyên dewleta Tirk ve hate revandin. Ji malbata ciwanê hatî revandin, 25 hezar dolar hate xwestin. Çavkaniyên herêmî yên li Efrînê, diyar kirin ku koma çeteyan a bi navê "Nûredîn El Zenkî" yên girêdayî dewleta Tirk, berpîrê vê bûyerê ne. Her wiha hat zanîn ku koçberên ku li Efrînê hate bicihkirin, Nîdal Mihemed ê li nêzî Mizgefta Şêx Bekir dixebitî derb kirine. Li gorî agahiyên hatine wergirtin, Nîdal Mihemed ê ji bajarokê Bilbilê di encama êrîşê de ji serê xwe birîndar bû.

Dayikên Şemiyê aqûbeta Ateş pirsîn

Dayikên Şemiyê di hefteya qadê da. 1005'an a çalakiya xwe de, aqûbe- Ersoy diyar kir ku Abdulvahap

ta Abdulvahap Ateş pirsîn. Dayikên/Mirovên Şemiyê di hefteya 1005'an de çalakiya bi daxwaziya li aqûbeta windayan bipirsîn û faîl bîn darizandin li Qada Galatasarayê berdewam kirin. Dayikên/Mirovên şemiyê bi qurnefil û wêneyên windayan hatin Qada Galatasarayê û dest bi çalakiyê kirin. Di çalakiya vê hefteyê de li aqûbeta Abdulvahap Ateş hat pirsîn.

Metna daxuyaniyê ji hêla sekretera Komeleya Mafê Mirovan (ÎHD) a Stenbolê Oya Ersoy ve hat xwendin. Ersoy beriya daxuyaniyê bixwîne bertek nîşanî dorpeçkirina

Ateş li Qosera Mêrdîn bi birayê xwe yê mezin re ji hêla leşkeran ve hat binçavkirin, Îşkence lê hat kirin, dû re jî agahî jê nehat girtin û got: "Piştî bûyerê 3 roj şûnde nûçe hat bihîstin ku li derdora Qoserê pevçûn derketiye û 2 endamên rêxistinê hatine kuştin. Lê belê keyayê gundê Qeterliyê ku bi traktorê kesên hatin qetilkirin tevî cendirmeyan û wezîfedarê goristanê yê ku spartin axê, diyar kirin ku kesên hatine qetilkirin sivîl in û cilên rojane li wan bûye. Tevî hemû hewldanan jî malbata wî nekarî zanibe Abdulvahap yek ji van kesan e yan na. Carek din ji nobe-

darê 24 salî Abdulvahap Ateş tu agahî nehat girtin."

Ersoy bi bîr xist ku hemû hewldanên hiqûqî yên malbatê bêbersiv mane û di doza ku 19 sal şûnde hat vekirin de berpîrsyar hatin beraetkirin û wiha pîde çû: "Malbata Ateş 30 sal in hîn nebû ku çi hatiye serê zarokên wan. Daxwazên wan ên edaletê nehatin cih. Rastî ji aliyê darazê ve hat nixumandin. Çiqas sal derbas bibin jî em ê ji bo Abdulvahap Ateş û ji bo hemû windahiyan me edaletê bixwazim. Divê dewlet li gorî pîvanên hiqûqa gerdûnî tevbigere."

Piştî nameya birayê Abdulvahap Ateş Omer Ateş ji aliyê Sebla Arcan ve hat xwendin. Di nameyê de wiha hat gotin: "Em dixwazin gorekî birayên min hebe. Em dixwazin bizanin ka çi hatiye serê birayê me yê ku di 24 saliya xwe de ji destê me birin. Ji bo êşa dayika me ya ku ev 30 sal in qet kêmbûye sivik bikin. Em xizmên windayan li ku bin bila bibin Qada Galatasarayê cihê ku em wêneyên windayên xwe hildigirin e. Dayikên Şemiyê yên hêja, dilê me her roja Şemiyê li Galatasarayê bi we re ye."

Çalakî bi danîna qerenfilan bi dawî bû.

Tuncer Bakirhan: Dema mala Kurd dişewite desthilat ker û kor dibe

Hevserokê DEM Partiyê Tuncer Bakirhan di ragihand, Serokomarê Tirkîyeyê heta niha derbarê şewata Mêrdînê de ti daxuyanî nedaye. Dema mala kurd dişewite, dema agir bi mala kurd dikeve hemû aliyên din kor û ker dibin.

Karvedanên şewata Diyarbekir û Mêrdînê didomin. Hevserokê DEM Partiyê Tuncer Bakirhan, li Parlamentoya Tirkîyê di civîna fraksiyona partiya xwe de

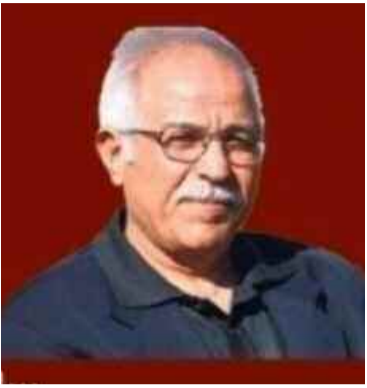
ragihand, siyaseta desthilata Tirkîyê li Bakurê Kurdistanê cuda, li Tirkîyê cuda ye, Firoke û helîkopterên vemirandina agir li rojavayê Tirkîyê ne, lê firoke, helîkopter û dronên şer li Bakurê Kurdistanê ne.

Hevserokê DEM Partiyê Tuncer Bakirhan di civîna fraksiyon partiya xwe de got: "Karesateke mezin hate serê me. Me lêkolîn kirin. take berpîrs heyê ku Kompaniya elektrîkê û li ser serê xelkê navçeyê bûye bela. Pêncî sal in tu nûjenkirin û xizmetguzarî nîne, tenê gelê kurd siza dide. Wek qeyuman e."

Bekirhan got jî "Dema mala kurd dişewite, em dibînin desthilat kor û ker e. 10 helîkopterên şevê kirîne, lê ev helîkopter li Kurdistanê nîn in. Li navçeyê dron hene, F-16 hene, helîkopterên şer hene. Bo zilmê û tunekirinê hene, em dîsa dibêjin divê deverê şewatê wek herêma afatê were ragihandin û zîyanên welatiyan were qerebûkirin."

Dezgeha Vemirandina Agir ya Şaredariya Diyarbekirê da xuyakirin, şewat ji ber hêlên elektrîkê ku nehatine nûjenkirin derketiye. Li gorî lêkolînan, zîyanên şewatê herî kêmbûn 700 milyon lîre ye û eger Kompaniya elektrîkê DEDAŞ berpîrs were dîtin, divê hemû zîyanan qerebû bike.

Şêx Seîd Efendî û Xalid Begê Cibrî û hemû hevalên wan 99 sal berî hatin darvekirin

İbrahim GUÇLU

Beriya 99 salan Şêx Seîd Efendî û Hevalên wî yên şervan, ji aliyê dewleta kolonyalîst ya Kemalîst ve bi awayekî bêhiqûqî hatin darizandin û bi lezûbez hatin îdam kirin.

Şêx Seîd Efendî û hevalên wî, ji bona ku Kurdistaneke serbixwe û azad kiribûn armanc, li dijî siyaseta kolonyalîst ya dewleta tirk serhildabûn. Ji bona ku destdanîna mafên milî yên kurd nepejirandin, li dijî înkarkirin û tunekirina neteweya kurd derketin, hatin îdam kirin. Dema ku serhildana milî ya sala 1925an dest pê kir, Şêx Seîd Efendî wek serokekî milî yê Kurdistanê hat qebûl kirin.

Piştî îdama Şêx Seîd Efendî û hevalên wî, di derbarê qerekerî şaxsiyeta wan û tevgera wan de niqase dest pê kirin.

*Dewleta Tirk û parazanên dewleta Tirk, aqademîsyên û nivîskarên Tirk nerîna fermî ya dewletê çê kirin. Ji gel re gotin ku ***"Şêx Seîd Efendî û hevalên wan ji bona dewleta"Kurdistanê ava bikin serhildan çêkirin".**Ji biyanî û ji cemaata navneteweyî re gotin ku ***"Şêx Seîd Efendî û hevalên wan ji bona ku kevneperest bûn, dixwestin ku li Tirkîyeyê şerfata îslamî wek rêjîm ava bikin, dewleta laîk û pêşverû ji holê rakin û komarê tîk bibin, serhildan pêk anîn. Loma jî me jî wek dewlet ew bi awayekî leşkerî ev serhildana temirand."****

PKKê û îslamiyên kurd jî ev nêrîna dewleta kolonyalîst ya Tirk bi awayekî din parastin. Îslamiyên kurd bawermendiya Şêx Seîd Efendî û hevalên wî îstîsmar kirin.

Kurdên milî, Kurdên ku serxebûna û dewletbûna Kurdistanê diparêzin, li dijî van nêrînan şaş, nêrîka rastir yên dîrokî parastin.

Em nûha li wan nêrînan binêrin

ŞÊX SEÎD EFENDIYÊ PÎRANÎ Û HEVALÊN WÎ YÊN ŞERVAN JI BONA DEWLETBÛN Û SERXWEBÛNA KURDISTANÊ SERHILDAN ÇÊKIRIN...

Gelê Kurd, di Împeratoriya Osmanî de xwediyê statuyeke siyasî bû. Dema ku Împeratoriya Osmanî di Şerê Cihanî yê 2-emîn de wenda kir û bi peymana Mondrosê biryara leşker belavkirinê hat dayîn, bi Peymana Sevîrê jî avakirina Kurdistanê û Ermenîstanê bû biryar.

Hezar mixabin bi Peymana Lozanê, Peymana Sevîrê ji holê rabû û gelê kurd bê statu bû. Her çiqas di avakirina Komara Tirkîyeyê de berpirsiyarên dewletê piştigirî berpirsiyarên gelê kurd girtibûn û soz dabûn ku statuya Kurdistanê jinûve tespît bikin û mafên gelê kurd nas bikin jî, piştî ku Komara Tirkîyeyê xwe xurt dît û alîkariya hêzên navneteweyî û bi taybetî jî piştigirî rojava û îngilîzan, Rusya ya Bolşewîk girt, hebûna neteweya kurd înkâr kir.

Ji bona ku biryar hatibû dayîn ku dewleteke milî û unîter ava bibe, neteweya tirk jî tekamûl nekiribû û diviya bû ku neteweya tirk ava bibe. Loma biryar hat girtin ku neteweya kurd bibe tirk; ji bona vê jî siyaseta asîmîlasyonê û tunekirina mîletê kurd hat pejirandin.

Ev helwest û siyaseta Komara Tirkîyeyê ji aliyê berpirsiyarên kurdan de nehat pejirandin. Ji bona vê berpirsiyarên kurdan dest pê kirin ku rêxistinên Kurdistanî ava bikin.

Tê zanîn ku di destpêka sedsala 20-an de li Stenbolê gelek rêxistinên Kurdistanî ava bibûn û ew rêxistinan vekirî û legal bûn. Lê piştî demekê îttîhad-terakîciyan ev rêxistinan qedexe kirin û mifte li deriyê wan xistin.

Piştî ku Komara Tirkîyeyê ava bû, rêxistina bi navûdeng ya ku ava bûyî Komîteya Îstîklalê ya Kurdistanê (Azadî) bû. Serokê Rêxistina Azadiyê Xalid Begê Cibrî bû û bi xwe di orduya Komara Tirkîyeyê de mîralay bû.

*Komara Tirkîyeyê demeke dirêj derbas nebû xebata Rêxistina Azadiyê tespît kir û serokên wê Xalid Beg û Yisuf Ziya Begê

Bedlîsî derdest kirin û li Bedlîsê hepis kirin. Xalid Beg û Yisuf Ziya Beg bi lezûbez hatin mehkeme kirin û hatin îdam kirin.*

Ev yekê pêşiya rêxistinbûnê girt û dîsa bû sedem ku beriya wextê, zivistanê, di 13-ê Sibata 1925-an de encama provokasyonê leşkerên tirk, serhildana milî li Pîranê dest pê bike û li Kurdistanê belav bibe û hêzên kurd gelek desthilatdariyên bajaran bixin destê xwe.

Di 4-ê Adara 1925-an de Zagona Takrîrî Sukûnê hat pejirandin û piştî vê zagonê Dadgehên Îstîklalê yê Şerqê ava bûn.

Hezar mixabin piştî êrîşa hêzên dewletê. serokê tevgerê Şêx Seîd Efendiyê Pîranê li ser pir a Wertoyê encama planeke qirêj hat girtin.

Serokê Komeleya Tealî ya Kurd Seyîd Evdilkadir û 12 hevalên wî jî li Stenbolê hatin girtin û li Amedê dadgeh bûn û di 27-ê Gulana 1925-an de hatin îdam kirin.

Şêx Seîd Efendî û 47 hevalên xwe, ku pîraniya van serokên olî şêx bûn, di Dadgeha Îstîklalê ya Şerqê de hatin mehkeme kirin û bi lezûbez di derheqê wan de ji derveyî hiqûqê biryara daleqandinê hat dayîn. Li hemberî biryarê îttîraz jî nehat pejirandin û Şêx Seîd Efendî û hevalên xwe di 28-ê Hezîrana 1925-an de li Amedê li ber Mizgefta Mezin (Ulu Camiyê) hatin daleqandin û ew ketin nav şehîdên Kurdistanê.

Serhildana milî ya kurd bi zor û terora dewletê hat şikandin. Li Kurdistanê qetlîameke mezin pêk hat û bi deh hezaran kes, jin û mêr, hatin kuştin û hatin qirqirin.

Serok û tîkoşerên tevgerê bi tevayî hatin kuştin û hatin ceza kirin.

Gund, bajarok, bajar hatin şewitandin, bi hezaran kes girêdayî Zagona Takrîrî Sukûnê hatin sirgun kirin.

Karbidestên Kurdistanê hatin şikandin, ji siyasetê hatin bi dûr xistin. Asîmîlekirina gelê kurd bi mekanîzmeyên nû û xurt hat meşandin.

Desthilatdariya Kemalîst serhildana milî ya kurd kir sedem, hemû pêşveçûn û mixalefeta demokratîk ji holê rakir.

*Dema ku serhildana milî ya kurd dest pê kir, li Tirkîyeyê ji derveyî partiya dewletê CHPê, **Firqeya Komarî ya Terakkîperwer**î hatibû damezirandin. Desthilatdariya Kemalîst, ev partiya ji bona desthilatdariya xwe ya otorîter û totalîter xeter didît. Dema ku serhildana milî ya kurd dest pê kir, desthilatdariya Kemalîst derfet dît ku vê partiye tewanbar bike. Karbidestiya Kemalîst îddia kir ku Firqeya Komarî ya Terakkîperwerî jî bi awayekî daxîlî serhildanê bûye û ji serhildanê re bûye alîkar. Ev jî bû sedem ku partî bê qedexe kirin û mifte li deriyê wê bikeve.*

Desthilatdariya Kemalîst serhildana milî ya Kurd ji bona jîholêrakirina mixelafeta çep û sosyalîst jî kir sedem. Karbidestên Kemalîst him li Kurdistanê û him jî Li rojavayê Tirkîyeyê zilum û zordariya xwe bi plân û bi sîstem meşand.

Desthilatdariya Kemalîst, tevgera milî ya sala 1925-an, ji bona ku him xwediyê ruhê milî û him jî xwediyê ruhê olî bû, ji vê tevgerê gelek tirsîya.

Komara Tirkîyeyê piştî serhildana milî ya sala 1925-an, xwe jinûve ava kir. Li Hemberî mixelafeta kurd ya milî tedbîrên gelek xurt û xeter girtin.

Ji bona ku civata kurd û desthilatdarên kurd teslîm bigre, projeyên gelek qirêj xist jîyanê. Li ser ew malbat û eşîret, şêx û begên beşdarî serhildanê bûne, projeyên taybetî meşandin.

Ev pêvajoya di sala 1938-an de piştî şikestina serhildana milî ya Dersîmê, karbidestên kurd bi tevayî teslîm girt, ji bona ku li Kurdistanê burjuwaziya milî ava nebe û pêş nekeve siyaseta meşand.

Wek tê zanîn, dewletên milî bi pêşketina kapîtalîzmê derketine qeda dîrokê. Desthilatdariya Kemalîst ji bona ku ev yeka dizanî, ji bona ku li Kurdistanê kapîtalîzm pêş nekeve planên taybetî meşand, bi sinîf û tebeqeyên edetî yên dema feodalî re tîfaq pêk anî û jiyana wan dirêj kir.

*Komara Tirkîyeyê, ji bona tevgera milî ya kurd ya sala 1925-an bişikine û ne rewşa îlan bike, îddia kir ku ev serhildana ji aliyê Îngiltereyê de hatiye organîze kirin. Ev îdia ne rast

bû û heta nûha jî ji bona vê tu belgeyek nehatiyê diyar kirin.*

Lewra wê demê Îngiltereyê li hemberî Rusya ya Bolşewîkan piştigirîya M. Kemal û hevalên wan dikir û Komara Tirkîyeyê jî projeya wan bû.

Li aliyê din jî baş tê zanîn ku serokatiya tevgera 1925-an ji aliyê teknikî de xwediyê derfet nebû, ku bi Îngiltereyê re danûstandin bike.

Serokatiya tevgerê xwestiyê ku bi Yekîtiya Sovyetan re danûstandin bike û ji bona vê jî Lenîn re nameyek jî hatiye nivîsandin, hezar mixabin Lenîn bersîva nameyê jî nedaye.

Rastiyêke din jî heye ku, heger tevgera milî ya sala 1925-an bi Îngiltereyê û bi dewletên din re jî danûstandin bikira û ji wan alîkarî bigirta, ev jî rewşa xwezayî bû.

Lewra tevgerên milî her demê bi dewletan re ji bona berjewendiya xwe danûstandin kirine.

Komara Tirkîyeyê îdia dike ku Şêx Seîd Efendî û hevalên wî suç kirine. Ji bona vê jî her xebateke di derbarê Tevgera 1925-an û bîranîna wan de hatiye kirin, pesinandina tewanê pejirandine û doz vekirine û ceza dane. Ez jî di vê çarçeweyê de him hatime ceza kirin.

Tiştêkî aşkere heye ku ev nerîna Komara Tirkîyeyê, encama karakterê wê ya kolonyalîst û siyaseta wê ya li dijî neteweya kurd e.

Şêx Seîd û hevalên wî serokên neteweya kurd in. Wan ji bona ku neteweya kurd azad bibe û Kurdistan serbixwe bibe û gelê kurd qasî gelên din xwediyê maf be, tîkoşîn meşandin û fedekarî kirin û canê xwe fêda kirin.

Ew di dilê neteweya kurd de dijîn.

Ew ji bona Komara Tirkîyeyê sedema tirsê ne.

Divê em ji wan re xwedî derkevin û li hemberî wan vatiniyên xwe pêk bînin.

Komara Tirkîyeyê çawa ku dixwaze neteweya kurd ji hemû hêjayiyên xwe dûr bixe, dixwazin ku ji serok û tîkoşerên xwe jî dûr bixe.

Divê kurd ev siyaseta qirêj ya Komara Tirkîyeyê bibîne û nepejirîne.

Bûbê Eser

Karê Barzaniyan ji sala 1900 û virde her ew bûye ku wê xeyala kurdan ya dîtina kurdistanê azad û serbixwe bibîn, bîne cih e. Di vê rêyê de bi hezeran cangorî dane û hê jî didin.

Bi awayekî tevayî Barzanîyan û bi teybetî serokê Kurdistanê rêzdar Mesûd Barzanî temama jiyana xwe ji bona cihbicihkirina xalên rêbaza pîroz tarxan kirî ye, da ku Kurd di kurdistanê azad û serbixwede bijîn, kar û xizmet kiriye, kirine û dikin.

Roja ku Barzaniyan dest bi tekoşîna azadiya welatê xwe ango Kurdistanê hatibû perçekirinê kirine û heta niha, kar û xebatên wan tenê bûye xwedî li erda kurdistanê derketandin û parastina wê.

Barzaniyan bîr û baweriya neteweyî daye gelê xwe û ji bona gel bi vê baweriyê bikemile, xwedî li xwe û milletê xwe derkeve, ji bona wan rêbazeke jî amade kirine. Ji ber ku bîr û baw-

eriya Barzaniyan tim jî neteweyî bû ye. Weha fikirîne û ev fikir û raman dayê heval û dostên xwe. Daye endamên partiya xwe. Û ev bûye weke rêbazeke Barzaniyan.

Çi demê û li ku derê kurdan êş û eziyet dîtibin, malwêranî û talanî hatibe serê wan, heta ji Barzaniyan hatiye xwestine bi alîkariya brayê xwe ve rabe. Li kîjan deveran kurdayetî xurt bû ye tu dibîne ku ji wir bêhn û navê Barzaniyan tê.

Li kîjan perçên Kurdistanê firsetek ji bona kurdan bi dest ketibe, em dibînin Barzaniyan ji bona wê firsetê bi karbînin ango firset ji dest nere çî ji wan hatiye kirine û dikin.

Lewra dagirkerên me baş dizanin ku yên wê kurdistanê azad û serbixwe bikin tenê Barzanî ne. Dijmin baş dizanin, çî dema Barzanî ji holê rabe wê doza kurd û kurdistanê jî nemîne.

Heger em dîroka Barzaniyan bixwînin em ê bi rehetî bibînin ku bê çima tim dagirkeran bi hev re xwestine wan ji holê rake. Gelek sedemên wê hene. Sedema herî girîng jî ew e ku Barzaniyan ji bona kurdan rêbazeke danîne û ev rêbaz jî ne li gor berjewendiyên dagirkeran bû û ye. Piştî têkçûna komara

kurdistanê li mahabadê, bêdengiyek û tirsekê girtibû ser hemû kurdan û perçên din. Ma ne şoreşa îlonê bû ku kurd ji nûde ji bêdengiyê xilas kir, ji xewa mirinê şiyar kir. Bi saya wê guleya ewil ya şoreşa îlonê bû ku êdî tevgera kurdan li her çar perçan de ji nû ve serî hilda.

Dagirkeran nikarîbûn zora Barzaniyan bibin û wan ango Barzaniyan piştî 1992an parçeyek ji kurdistanê azad kirin û diyarî gelê xwe kirin. Niha jî ew perçê azadkirî ango Başûrê kurdistanê gav bi gav berbi serbixwebûne ve dihare.

Dagirkeran dîtî ku weha nabe û nikarin Barzaniyan ji holê rakin. Loma wan xwestin ji kurdan hin hevalbendên xwe çê bikin û bi saya wan Barzaniyan têk bibin û kurd jî nebin xwediyê welatê xwe. Lewra çî dema ji dijminan re lazim bûye ew kesên hevalbendên xwe derxistin û bi kar anîne û tînin. Lê heta niha di vê rêyê de bi ser neketine û wê nekevin jî.

Loma dibêjim; heta kurd vê baş fêm nekin, vê baş şirove nekin, vê baş nebînin wê tim şer û pevçûn jî di nava kurdan de peyde bibe. Ji ber ku darikê fesadiyê di destê dagirkerên me de ye. Lewra wê

bixwazin wî darikê di nava kurdan de bigerîne da ku kurd ne li hev bin.

Gelek caran bi destê dijminê me yên har û xwînxar, kurdan hevdu kuştine û di nava wan de şer peyde bûye. Vî şerî zerar daye partî, rêxistin û doza gelê kurd. Lê li dijberî vê jî Barzaniyan tim yekîtiyê û hevkarîya kurdan parastine û diparêzin. Ev jî ne li gor hesabê dagirkerên me ne. Ji ber vê ye tim herçar dagirkerên me bûne yek da ku Barzaniyan ji holê rake. Lê bi serneketin û de nekevin jî...

Armanca bi destê dagirkeran nakokiyên dikevin nava me ew e ku kurd êdî weke kurd nemînin û nebin xwediyê welatê xwe û kurdistanê azad û serbixwe. Ji ber vê ye ku tim dijmin bi destên hin kurdan darikê fesadiyê di nava kurdan de bi kar anîne û tînin da ku kurd ne li hev bin. Nelihevbûna Kurdan di fêda dagirkeran de ye.

Lê dema em dîrokê dixwînin, dibînin ku armanca Barzaniyan û bi teybetî ya serokê Kurdistanê rêzdar Mesûd Barzanî jî tim eksî vê ye. Ji bona parastina kurdan çî lazim bûye ew kirî ye û dike. Ji ber vê ye ku di vê tekoşîna xwe ya di sed salan de Barzaniyan tim xwestine kurd bibin

xwediyê kurdistanê xwe ya azad û serbixwe.

Ji ber vê ye ku helwesta serokê Kurdistanê ya rêzdar Mesûd Barzanî tim ew bû ye ku kar û cahda wî ji bona rojekê berî rojekê mizginiya Kurdistanê azad û serbixwe bide gelê xwe. Ji bona Barzanî li gor bawerî û armancên xwe bi ser nekevin tim dagirkeran fesad ji kurdan peydekirine da ku nakokiyên bixwe nava wan.

Lewra rakirin an tunekirina fesadan niha zehmet e. Dermanê wê tenê di kurdistanê serbixwe de ye. Piştî ragihandina wê êdî fesad dê nemînin an jî wê nikaribin weke niha tevbigerin. Ji ber ku hemû plan û projeyên wan yên qirêj wê eşkere bibe. Aha tîrsa dijmin û fesadên wan ya niha ji ber vê ye...

Êdî kî/e çawa vê fêm dikin ew bi kêfa xwe ne. Lê divê kurd ji bîr nekin serxwebûna kurdistanê di rê de ye. Û wê serokê Kurdistanê rêzdar Mesûd Barzanî vê mizginiyê bide gelê xwe. Ji ber ku ew xwedî helwesteke rasteqîn û li gor rêbazê karê serxwebûna Kurdistanê didomîne. Her weha cenabê serok yek ji hîmên vê rêbaza pîroze ku divê kurd ji gotina cenabî wî dernekevin. Têbinî û şîretên wî guhdarî bikin.

Di ser darvekirina Şêx Seîd re 99 sal derbas bûn

Fermana darvekirina Şêx Seîd Efendî û 46 hevrêyên wî 28ê Hezîran a 1925an hat dayîn û 29ê Hezîranê jî li meydana Deriyê Çiyê yê Diyarbekirê hatin şehîdkirin.

Şêx Seîd an jî Şêx Seîde Pîranî (z. 1865 li Qollhêsara Xinûsê Erzîrom - m. 29 pûşper 1925 li Amedê),

şêxê neqşîbendî, pêşawa û şoreşgerê Kurd bû. Di sala 1925an de li bakurê Kurdistanê Serhildana Şêx Seîd daye destpêkirin.

Li hemberî zordarî û xiyaretên rejîma kemalîstan kalê Şêx Seîd di 13ê Sibata 1925an de serî hilda û dest bi rizgarkirina bajarên bakurê Kurdistanê

kir ku bi mehan bajarê Diyarbekirê ji aliyê hêzên Kurd ên bi rêbertiya Şêx Seîd de hat dorpêçkirin.

Piştî ku bajarê Amedê nehat radestkirin, bi biryara şûraya bizava Şêx Seîd dorpêç hat rakirin û têkoşerên Kurd pêl bi pêl derbasî Başûr û Rojavayê Kurdistanê bûn.

Rêberê serhildanê Şêx Seîd û 49 hevalên wî ji bo derbasî Başûr bibin, bi rojê xwe diveşartin û bi şev dimeşyan. Armanca wan berdewamkirina cenga awarte û xeyrî nîzamiyê bû. Lê belê bi xiyaneta bacenaxê Şêx Seîd ê Serdar Qasim (Qaso), serokên serhildanê, Şêx Seîd û hevalên wî hatin dîlgirtin.

Di 10ê gulana 1925an de, Şêx Seîd û hevrêyên wî derxistin pêş Dadgeha Serxwebûnê ya Rojhilatê (Şark İstiklal Mahkemesi) ya Diyarbekirê û nêzîkî pêncî rojan darizandina wan dewam kir.

28ê Hezîrana 1925an derbarê Şêx Seîd û 47 hevalên wî de biryara darvekirinê (îdam) hat derxistin û ji bo 2 kesan jî cezayê mûbetê hat sepanandin.

Piştî biryara dadgeha Tirkîyê 28 hevrêyên Şêx Seîd Efendî di heman rojê de û Şêx Seîd û 18 hevrêyên wî yên din jî 29ê Hezîrana 1925an li mey-

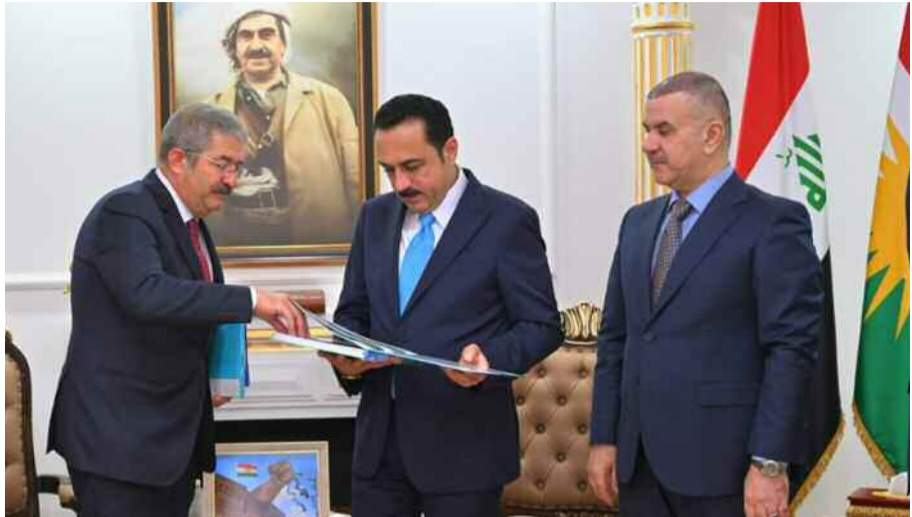
dana Deriyê Çiyê ya Amedê hatin darvekirin. Dewletê Şêx Saîd digel 46 hevalên wî di 28 û 29ê Hezîrana 1925an de li Qada Deriyê Çiyê ya Amedê bi darve kir ku di heman salê de Plana Islahata Şerqê ya "Komkujîya spî" li dijî Kurdan da destpêkirin.

99 sal berê bi şikandina serhildana Şêx Seîd Efendî re polîtîkayên asîmlasyonê (bişaftin) yên li ser ziman, çand û dîroka Kurdan bi xurtî hate meşandin ku hê jî beşek mezin ji wê siyaseta ku bûye îdeolojiya dewletê ya dijî kurd berdewam dike.

Bi van darvekirin û pêşxistina êrîşên li dijî Kurdan dewletê difikirî ku wê pirs-girêka kurd bi dawî bibe. Lê belê piştî hereketa Şêx Seîd jî serî hildana Kurdan û ji bo welat, maf û azadiyên xwe berdewam kir ku ta roja îroyîn jî bi nav û tevgerên cuda Kurd li hemberî zîlm û zordestiya dewleta Tirk têkoşîna xwe ya rewa bînavber didomînin.

Hewlêr û Wan di sê waran de hemahengiyê dikin

Parêzgeha Hewlêrê û Parêzgeha Wanê ya Bakurê Kurdistanê di parêzgehê re civiyan. Li dû ragehandina Parêzgeha

warên geştyarî, pîşesazî û ajaldariyê de hemahengiyê dikin.

Parêzgerê Hewlêrê Umêd Xoşnaw û Serokê Odeya Bazirganî û Pîşesazî ya Hewlêrê Geylan Hacî Seîd îro 27.06.2024, bi Serokê Odeya Bazirganî û Pîşesazî ya Parêzgeha Wanê Necdet Takva û hejmareke karmend û endamên odeya bazirganî û pîşesazî ya wê

Hewlêrê, Parêzgerê Hewlêrê di wê civînê de amaje daye kûrahî û bihêziya peywendiyên navbera Herêma Kurdistanê û Tirkîyê ku rengvedan li ser tevgera bazirganî û aborî hebûye.

Parêzgerê Hewlêrê herwesa berheviya xwe ya temam ji bo hemahengî û pêkvekirina bi parêzgeha Wanê re li ser tevaya astan diyar kir,

herwesa amaje da ku hejmareke zêde ya kompaniyên Tirkîyeyê di warên cuda cuda de li Herêma Kurdistanê kar dikin û hêsankariyên temam jê re hatine kirin.

Umêd Xoşnaw ew yek jî eşkere kir ku her du parêzgehên Hewlêr û Wanê di paşerojê de berdeamiyê didin kertê geştyariyê di navbera xwe de, ku xaleke din a pêşxistina abor û bazarî ye.

Serokê Odeya Bazirganî û Pîşesazî ya Parêzgeha Wanê jî di wê civînê de tekez li ser zêdetir mukomkirina peywendiyên kir, herwesa Parêzgerê Hewlêrê vexwand pêşangeha Odeya Bazirganî û Pîşesazî ya Parêzgeha Wanê ku biryar e li meha Îlona bê bê kirin.

Necdet Takva amaje bi wê jî da, "Parêzgeha Wanê ji aliyê geştyarî û bazirganî û çandî û pîşesazî û canewerdariyê ve pêngavên baş avêtine, tevî wê jî parêzgeha Hewlêrê sûkeke bihêz a aborî ya deverê ye, mimkin e bi rêya pêkvekirina karkerên her du aliyan lihevguhertina hizir û nerî-nana bê kirin.

Berdevkê PDK'ê: Em amadekariyan bo piroseya hilbijartinên Perlemana Kurdistanê dest pê dikin

PDK dest bi amadekariyên xwe ji bo piroseya hilbijartinên Perlemana Kurdistanê dike û dibêje, "Em hêvîdar in ku hilbijartin bi awayê demokrasî û pakij û zelal bînin kirin, ku encamê wê di berjewendiya xelkê Kurdistanê de be."

Berdevkê PDK'ê Mehmûd Mihemed îro (Çarşem, 26.06.2024) li ser diyarkirina jivanê nû yê piroseya hilbijartinên gera şeşê ya Perlemana Kurdistanê ji aliyê Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî ve ragehandinek parve kir. Mehmûd Mihemed amaje jî da, "Piştî diyarkirina jivanê nû yê hilbijartinên gera şeşê ya Perlemana Kurdistanê ji aliyê Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî ve, partiya me ji bo piroseya hilbijartinên Perlemana Kurdistanê dest bi amadekariyan dike. Em hêvîdar in ku hilbijartin bi awayê demokrasî û pakij û zelal bînin kirin, ku encamê wê di berjewendiya xelkê Kurdistanê de be."

Navbirî herwesa got, "Piştî ku di dema borî de PDK'ê helwesta xwe ji bo tevlihevbûna di hilbijartinan de ragehand, niha pareke kêmasiyên girêdayî rêkarên hilbijartinan hatiye çarekirina û pareke din di çarekirinê de ye û pareke mafên Herêma Kurdistanê hatiye vegehandin, lewma

PDK tevî piroseya hilbijartinên Perlemana Kurdistanê dibe."

Di wê ragehandinê de hatiye, "Partiya me li sala 2022ê gelek bizav kir ku berî temambûna jivanê qanûnî yê Perlemana Kurdistanê rêkarên pêdivî ji bo piroseya hilbijartinên gera şeşê ya Perlemana Kurdistanê bînin destpêkirin, lê mixabin gelek asteng hatin çêkirin, ku ew asteng wekî zirarên piroseya siyasî û qanûnî ji bo Herêma Kurdistanê vegeriyan û rengvedaneke xirab li beranberî desthilatê û mafên Herêma Kurdistanê li dû xwe anî. Piştî wê yekê jî me bizav kir wan pêşniyarên ku hebûn ji bo perlemana hilbijartinê bihêlin, ji bo çarekirina wan bi awayekî qanûnî ku rê li vê yekê jî hat girtin."

Berdevkê Serokatiya Herêma Kurdistanê Dilşad Şehab îro (Çarşem, 26.06.2024) di konferanseke rojnamevanî de ragehand, Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî li dû benda duyê, ji madeya dehê, ji qanûna Serokatiya Herêma Kurdistanê, hejmar yek a 2005ê ya edilandî, biryar li ser derxistina fermana herêmî ya hejmar 222 a sala 2024ê da, ku diyarkirina roja 20.10.2024ê ye wekî jivanê birêveçûna hilbijartinên giştî ji bo gera şeşê ya Perlemana Kurdistanê

Iraqê.

Her li dû wê fermana Serokê Herêma Kurdistanê, tevaya aliyên peywendîdar bi bicihanîna karên pêdivî ji bo alîkarî û hevahengiyê bi Komisyona Bilind a Hilbijartinan a Îraqê re ji bo bicihanîna vê fermandê pabend dibin.

Her îro Berdevkê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Pêşewa Hewramanî jî di derheqa destnîşankirina roja hilbijartinên Perlemana Kurdistanê de ragehand, "Civata Wezîrên Herêma Kurdistanê bi piraniya dangan pêşwaziya jivanê diyarkirî yê hilbijartinên Perlemana Kurdistanê dike, ku ji aliyê Serokê Herêma Kurdistanê ve hatiye diyarkirin."

Karl Nehammer: Em dê penaberên Sûriyê û Efxanistanê vegehin

Serokwezîrê Awisturyayê Karl Nehammer diyar kir ku divê penaberên Sûriyê û Efxanistanê bînin dersînorkirin. Civîna Lûtkeya Lîderên Yekîtiya Ewropayê li Bruksela Belçîkayê berdeyam dike. Yek ji mijarên civînê lûtkeyê dersînorkirina koçberên neyasayî bû.

Karl Nehammer ku ser vê bersiv da pirsên Nûçegîhanê Rûdawê Zinar Şîno.

Nehammer da zanî ku ew bi wê yekê re ye ku penaber li welatên sêyem werin bicihkirin û wiha got:

"Ez vê yekê pir girîng dibînim. Pêvajoya penaberiyê li welatên

sêyemîn bi giştî pêvajoyeke ewle ye.

Ev ne tenê helwesta Awisturyayê ye 15 welatên Yekîtiya Ewropayê jî xwedî wê helwestê ne. Ev di civîna bilind a encumenê de mijarek bû ku îro hat gotûbêj kirin. Kesên ku hatine mehkûmkirin daxwaza parastinê li welatên me kiribûn, ew vê parastinê bînin dikin û kiryarên tundûtûjiyê dikin. Em dixebitin ku wan vegehin Sûriyeyê yan Efxanistanê, eger derfet çêbibe û helbet ji bo Îraqê jî dê bînin vegehandin."

Em li vir nîqaşên pir girîng dikin.

Mafên mirovan e ku xwe bi ewle hîs bikin, demokrasî jî vî mafî dide wan.

Ji bo rêxistinkirina welêt demokrasî tê meşandin, em ji bo nîzam, ewlehî, azadî û cihêrengiyê dixebitin." Li gorî Komîsyona Navxwe ya Ewropayê, sala 2023yan de zêdetirî 281 hezar penaber derbasî Ewropayê bûne.

252 hezar penaber bi rêya deryayê û nêzî 29 hezar penaber jî bi rêya bejahî gihiştine Ewropayê.

Li gorî Rêxistina Navneteweyî ya Koçberiyê (IOM), sala borî zêdetirî 155 hezar koçber ji ser Îtalyayê derbasî Ewropayê bûne.

Mersûr Barzanî serdana tekoşerê naskirî Muhsîn Dizeyî kir

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistanê Mersûr Barzanî, li bajarê Hewlêrê serdana kesayetiyê niştîmanperwer û tekoşerê naskirî Muhsîn Dizeyî kir.

Serokê Hikûmeta Herêma Kurdistan di serdana xwe de pirsê rewşa tendurustiya Muhsîn Dizeyî kir û hêviya selametiye box west.

Serokatiya Komara Iraqê pêşwaziya diyarkirina roja piroseya hilbijartinên Perlemana Kurdistanê dike

Serokatiya Komara Iraqê pêşwaziya diyarkirina roja piroseya hilbijartinên Perle-

mana Kurdistanê ji aliyê Serokê Herêma Kurdistanê ve dike û dibêje, "Piroseya demokrasîyê cihê şanaziya gelê me ye û destûr bîngeha wî gelî ye." Serokatiya Komara Iraqê îro 27.06.2024, di beyannameyekê de pêşwaziya biryara Serokê Herêma Kurdistanê Nêçîrvan Barzanî ji bo diyarkirina roja piroseya hilbijartinên Perlemana Kurdistanê kir.

Di wê beyannameya Serokatiya Komara Iraqê de hatiye, "Piroseya demokrasîyê ji bo gelê me cihê şanaziye ye û destûra federalî ye li ser bîngeha daxwaza gel û pabendbûna bi veguhastina aştiyane ya desthilatê bi rêya sindoqên danganê hatiye avakirin.

Serokatiya Komara Iraqê amaje jî daye ku hilbijartinên perlemanê di piroseya demokrasî û pêşxistina siyasetvanan de stûneke bîngehî e û dibêje, "Ew pirose tenê piroseyeke hilbijartinan nîne, belkî diyarkirineke rastgo ye ji bo daxwaza xelkî û heza wan ji bo tevlihevbûneke çalak di diyarkirina paşeroja welatê wan de."

Herwesa gotiye, me rêz ji bo bizavên Komisyona Bilind a Serbixwe ya Hilbijartinan ji bo birêvebirina piroseya hilbijartinan heye. Serokatiya Komarê hêvî kiriye ku zêdetir bizavê ji bo çespendina dadperwerî û zelalî û şefafiyetê di hilbijartinan de bike, herwesa daxwaz ji welatiyên Herêma Kurdistanê jî kiriye ku bi awayekî berfireh tevî wê piroseyê bibin ku nîşana îradeya wan a rast ji bo diyarkirina nûnerên xwe li Perlemana Kurdistanê ye.

Li gundewarê Çewligê agir bi daristanan ket

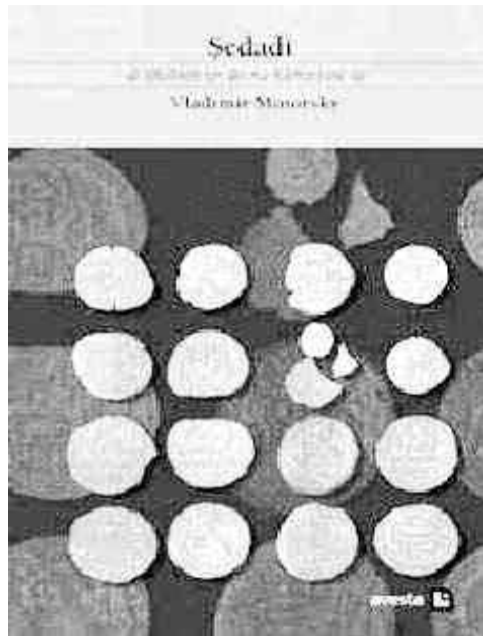
Li navçeyên Çewligê yê wek Dara Hîne û Gêxî şewata daristanan derketiye û hêzên vemirandinê xebatên xwe didomînin. Hat ragihandin, li gundên wek Doşekkaya û Darkopru ku girêdayî Dara Hîne û Gêxiya Çewligê ne agir bi daristanan ketiye. Li gorî agahiyên ji aliyê Gerîndehiya Daristanan ve hatiye parvekirin, xebata vemirandinê şewatê berdeyam e û leşker, welatî û xebatkarên daristanê jî tevî xebatên vemirandinê şewatê dibin.

Şedadî di lêkolînên ser dîroka Kafkasyayê de

Vladimir Minorsky yek ji rojhilatnas, lêkolîner û kurdologên navdartinê û serwexttirîna bi rewşê û dîroka kurdan e. Lêkolînên wî yên li ser dîroka Kafkasyayê ji bo lêkolînên kurdî û xebatên li ser dîroka herêmê çavkaniyên girîng in. Bi vê kitêba di destê we de, ku berê beşek jê bi navê "Pêşdîroka Selaheddîn" çap bûbû, xebata wî ya li ser Kafkasya di kurdî de temam dibe. Ev kitêb wergera herdu beşên pêşî yên vê berhema heja ye ku birêkûpêktirîn çavkaniya ser dewleta kurdên şedadî ye û bêguman çawa ku Minorsky jî diyar dike, agahên ser dewleta vê xanedaniyê ê hem valahiyeke dîroka kurdan ya derûdorên Kafkasyayê dagire û hem jî serdemeke tarî ya dîroka xanedaniyên îslamê yên wê navçeyê ronî bike.

Şedadî di lêkolînên ser dîroka Kafkasyayê de "Şedadî di lêkolînên ser dîroka Kafkasyayê de" pirtûkeke ku ji beşek lêkolînên Vladimir Minorsky. Pirtûkê ku ji Weşanên Avestayê derketiye, mijara wê li ser kurdên Kafkasyayê ye. Di sala 2008'an jî bi navê "Pêşdîroka Selaheddîn" pirtûkek ji parçeyên din ên lêkolînên Minorsky ji Weşanên Avestayê derketibû. Her du pirtûk jî jî aliyê Emîn Narozi ji inglîzî hatine wergerandin.

Vladimir Minorsky yek ji rojhilatnas, lêkolîner û kurdologên navdartinê û serwexttirîna bi rewşê û dîroka kurdan e. Lêkolînên wî yên li ser dîroka Kafkasyayê ji bo lêkolînên kurdî û xebatên li ser dîroka herêmê çavkaniyên girîng in.

Ev pirtûk çavkaniyeke tîkûz e li ser dewleta kurda Şedadî ku pirtûk Minorsky nivîsandiyê. Minorsky li ser vê wisa dibêje: "Agahên ser dewleta vê xanedaniyê ê hem

valahiyeke dîroka kurdan ya der û dorên Kafkasyayê dagire û hem jî serdemeke tarî ya dîroka xanedaniyên îslamê yên wê navçeyê ronî bike."

Şedadî yek ji wan xanedanên kurd û misilman in ku dîroka wan pir kêmtê zanîn û li rojhilatê Transkafkasyayê li herêmeke navbera çemên Kurê û yê Arasê seranser desthilatdarî kirine.

Emîn Narozi, di wergera kitêbê a kurdî de, Camî'u-l-Duwela Munecimbaşî ku Minorsky ji erebî wergerandibû inglîzî, yekser ji teksta erebî wergerandiye û not û sererastkirinên Minorsky ên ser tekstê lê zêde kirine.

VLADIMIR MINORSKY-(1877-1966)

Minorsky piştî perwerdeya xwe ya seretayî û ya bingehîn li Moskowayê bûye çaremîn kesê xwedî pileya zêrîn ya zanîngeha rîzimanî û beşa hiqûqnasiyê ya zanîngeha Moskowayê kar kiriye, ji sala 1886'an heya 1890'î jî li wê derê hiqûq xwendiyê. Piştî qedandina wê, wî sê salan jî li dibistana bilind ya Lazarev beşa zimanê rojhilatê xwendiyê.

Di 1903'yan de ew ketiye ber xizmeta Wezîriya Karên Derve ya Rûsyayê û ji sala 1904'an heya 1908'an li Îranê û ji 1908'an heya 1912'yan jî li St. Petersburgê û Turkistanê xebitiye. Di sala 1911'an de wî bi nûnerê inglîzî re delagasyonekê biriye bakur-rojavayê Îranê. Di sala 1912'yan de bûye balyozê Rûsyayê Stembolê û sala dû re

jî bûye nûnerê Rûsyayê komisyona navnetewî ya 35 navbera Tîrkiye û Îranê. Demek piştî balyozê Rûsyayê Tehranê û demek din de ji jî wê derê berê xwe daye Fransa û çend salan jî balyoziya Rûsyayê Parîsê kiriye.

Di sala 1923'yan de wî dev ji balyoziyê berdaye û li Enstîtuya Ecole National des Langues Orientales Vivantes (Enstîtuya Ekola Neteweyî ya Zimanê Rojhilatê ya Vivantes) dest bi dersdariya zimanê farisî kiriye û pişt re jî li heman zanîngehê dersên dîroka tîrkî û ya îslamê jî dane. Piştî ku ji gelawêja sala 1930'yî heya çileyê 1931'ê li Londonê di pêşengeha hunerê îranî ya Berlington Housê de wekî berpirsiyarê rojhilatê kar kiriye, pêwendiyayî wî bi zanîngeha Londonê re çêbûye û di sala 1932'yan de li wê derê di beşa rojhilatê de bûye dersdarê zimanê farisî. Pişt re li eynî beşê bûye doçentê beşa edebiyat û dîroka zimanê farisî û di dû re jî bûye profesorê beşê.

Di sala 1944'an de ew bi tîlîlê Prof. Emeritus xanenişîn (teqawîd) bûye û bûye endamê şerefê yê "The School of Oriental and African Studies (SOAS): Fakulteya Xebatên ser Rojhilat û Afrika" û di 1948-49'an de jî çûye serdana Zanîngeha Qahîreyê. Digel wergirtina wî ya endametiya îdareya Akademiya Bîtanî (1943) ew endamê şerefê yê Pêwendiyên Cîvaka Asyayî ya Parîsê (1946) bû û her wiha ew doktorê şerefê yê Zanîngeha Brukselê (1948) bû jî. Wî di sala 1966'an de koça xwe ya dawî kiriye.

Şedadî di lêkolînên ser dîroka Kafkasyayê de Vladimir Minorsky Wergera ji inglîzî: Emîn Narozi

Berxwedana li dijî desteserkirina vîna dewam dike

Koma ku nobeta "rêzgirtina ji vîna re" dewr girt wiha got, "Tu hêz nikare li dijî van daxwazên me yên mafdar bisekinê. Tu hêz nikare me rawestîne."

Bi biryara Wezareta Karên Navxweyî di 3'yê Hezîranê de Şaredariya Colemêrgê hatibû desteserkirin. Nobeda bi dirûşma "Rêzgirtina ji îradeyê" re ji 25'ê hezîranê ve li ber Walîtiya Colemêrgê hatiye destpêkirin, berdeyam dike. Çalakiya nobetê ku di roja 5'emîn de li ber bazara gel a şaredariyê heta nîva şevê berdeyam dike, ji aliyê hilbijartiyên ji Wanê û derdora wan hate dewrgirtin. Parlamenterê DEM Partiyê yê Colemêrgê Onûr Duşunmez û rêveberê DEM Partiyê yê Colemêrgê şandeya hate bajêr pêşwazî kir. Piştî pêşwazîkirinê girse ber bi navenda sûkê ve bi pankarta "Em ê tecrîdê rakin û qeyûm bişînin" û bi pêşmalkê "Rê nadin qeyûm" meşiyên. Di meşê de her tim dirûşmeyên "Colemêrg warê me, şaredarî karê me", "Em ê bi berxwedanê serbikevin", "Colemêrg ya me ye, şaredarî ya me ye" ve "Berxwedan jiyan e" hatin berz kirin.

Piştî meşê, der barê bîranîna Şêx Seîd û cezayê îdamê yê li Rêberê Gelê Kurd Abdullah Ocalan hat birîn de, daxuyaniyek hat dayîn. Daxuyaniya çapemeniyê ya kurdî ji aliyê Hevserokê DEM Partiyê yê Bajêr Kadîr Şahîn ve hate xwendin.

Şahîn, bal kişand ser dîroka zextên li dijî gelê Kurd û wiha got: "Feraseta ku hewl dide hebûna xwe li ser tunekirina Kurdan bidomîne, ev sed sal in hewl dide têkoşîna gelê Kurd tîk bibe û hewl dide di di bîra civaka Kurd de hilweşandineke kûr a dîrokî pêk bîne. Di vî warê de roja 29'ê

Hezîranê ji bo gelê Kurd û Kurdistanê rojê dîrokî ye. 74 sal piştî darverkirina Şêx Seîd di sala 1999'an de der barê Rêzdar Abdullah Ocalan de biryara darvekirinê hat dayîn. Bêguman, ev ne tesaduf e! Ev yek ji bo lêgerîna azadiyê ya gelê Kurd peyameke aşkere ye. Ji ber vê yekê jî em bandora pêvajoya Serhildana Şêx Seîd, bi tecrîda giran, bi pergala êşkenceyê ya li girtîgehan, bi politîkayên îmha û înkare ya li dijî gelê Kurd hêj jî dijîn.

Şahîn di berdeyamaxaftina xwe de ev tişt gotin: "Bi ser vê pêvajoyê re sed sal darbas bûn û em banga xwe car din bi zelalî dubare dikin; divê qetlîama ku li dijî Şêx Seîd û rêhevalên wî pêk hat bi her aliyê ve bê ronîkirin! Divê tevî kesên ku di qetlîamê de cih girtin û hewl dan rastiya serhildanê berovajî bikin, yek bi yek bîn tespîtîkin û heqîqeta wê pêvajoyê bê ronîkirin. Her wiha em bang dikin ku; divê di navbera dewlet û pêvajoya Serhildana Şêx Seîd de hevrûbûnek pêk bibe. Li gel vê yekê, divê cihê gorên Şêx Saîd û rêhevalên wî bîn diyarkirin û mafên wan jî ji paş ve bîn dayîn."

Şahîn herî dawî wiha got: "Em car din tînin ziman; ne Planên Şark Islahatê, ne Planên Çokdanînê, ne biryarên Dadgehên Îstîklal û

DGM'ê û ne jî cezayên giran ên dadgehên desthilatdariyê wê nekaribin têkoşîna me asteng bikin, wê nekaribin rêwîtiya me ya ber bi azadiyê ve bi dawî bikin! Li dijberî faşîzmê, li dijberî tevî êrîş, qetlîam û politîkayên tecrîdê û li dijberî feraseta qeyûman têkoşîna me wê bê navber bidome! Ji sala 1925'an heya 1999'an me serî netewand û em ê tu caran serî netewîn!"

'DAXWAZA XWE BIRÊVEBER-İNÊ MAFÊ ME YÊ HERÎ XWEZAYÎ YE'

Piştî daxuyaniya hate dayîn koma 2 roj bûn li bajêr di çalakiyê de bû, çalakî dewrî koma nû kir. Hevserokê Milazgirê yê DEM Partiyê Kemal Ozer ê li ser navê koma duyemîn axivî, diyar kir ku ji politîkayên qirkirin, îmha û qeyûman natirsîn û wiha got: "Bila herkes bizane ku gelê kurd ji kesê natirse û em li vir in. Xwe birêvebirina bi nasname, ziman û çanda me mafê me yê herî xwezayî ye. Tu kes nikare li dijî daxwazên me yên mafdar û birûmet bisekinê. Tu hêz nikare me rawestîne, em li vir in, xwedî li vîna xwe derdikevin û her tim em ê li vir bin."

Piştî axaftinên hatin kirin girse ber bi avahiya Rêxistina DEM Partiyê ya Bajêr ve bi dirûşma "Berxwedan jiyan e" meşiya.

Adil Cefakes Əzizim, gəl gedək Laçına sarı

Çox şükür, işgaldan azad olunub, Əzizim, gəl gedək Laçına sarı. Çıxaq Kırs dağına, o Şah Şuşanın, Boylanaq taxtına, tacına sarı, Əzizim, gəl gedək Laçına sarı

Xınalı kəklilər sağola gəlsin, Bülüllər eşq adlı nağıla gəlsin. Şalələ saçların sığıla gəlsin, Əllərim uzansın saçına sarı, Əzizim, gəl gedək Laçına sarı.

Girək əvvəlkitək giləs başına Qayıdaq yenidən gənclik çağına. Durub əl eyləyək Qırxqız dağına, Tərtərdən üz tutaq Xaçına sarı, Əzizim, gəl gedək Laçına sarı.

Tutuşub əl-ələ gəzək sinədə, Oturaq divarı uçmuş binədə. Qırxabuğum kətəsi baxaq, yenə də-Gülmü nənəmin sacına sarı? Əzizim, gəl gedək Laçına sarı.

Adil, qucaq açıb öz ellərinə, Dağlar gəl-gəl deyir gözəllərinə. Dərib çiçəklərdən düz tellərinə, Sallansın saçının ucuna sarı, Əzizim, gəl gedək Laçına sarı.

50 Saliya Zinara Erebi û Dîwanxaneyaya Melayên Qamişlo

Qamişlo bi veşartokan dagir- Nexasim dema ku kurditiya wan tiye.. Gelek navdar û cegerdarên toşî metirsiyê bûye û hatiye

Kurd, Ereb, Siryan, Cihû û Ermen tê re derbas bûne û mora xwe li dîroka wê xistine. Kesî - wek ku pêdiviye - li dor wan ne nivîsandiyê, di tariyê de mane û bûne ji veşartokên bajêrê Qamişlo. Nivîsandina li dor bajarekî wek Qamişlo jî, ne henek û tinaz in, ne yariyeke ku mirov sebra xwe pê bîne û çax û deme xwe pê re derbas bike. Nivîsandin berpîrsyarî ye. Nivîsandin name ye. Nivîsandin ji îro û sibe re ye, nexasim ku nivîsandin, li dor bajarekî mîna Qamişlo be. Ji ber ku hin caran ez li veşartokên Qamişlo digirim, wan veşartokan ji zardevên pîrejî û kalemêran digirim.. Îro 24.6.2024, bi helkeftina ku 50 sal di ser Zinara Erebi re derbas dibe, bi min xweş e we agahdarî Dîwanxaneyaya Melayan li Qamişlo bikim. Ewa ku di salên 1973-1974an de li Qamişlo çalak bû.. Ji min re gotin; Her êvarekê çend melayên welatparêz û barzanîhez bi rengekî veşartî di malekê de li hev dicivyan, anîna ereban nav xaka kurdan bi navê Zinara Erebi protesto dikirin û rewşa civak û welat û welatiyan ji hev re digotin..

Li gor ku ji dor 200 salî ve, ez serwextî rewşa dîroka Kurdistanê me û min baş rola Şêx û Melayan di civaka kurdî de naskiriyê, wek ku çawa Şêx û Meyalayan olperestiya xwe parastine wiha jî hina ji wan kurditiya xwe parastiye..

perçiqandin.. Hingê gelekani wan Şêx û Meyalayan ew rewş protesto kirine û liberxwe dane.. Wek nimûne di vî warî de:

Serhildana Şêx Ubêdellahê Nehrî/1880, Serhildana Bedlîsê bi serokatiya şêx Şehabedîn/1913, serhildana Şêx Abdulselamê Barzanî/1914, Serhildana Şêx Seîd/1925, Serhildana Şêx Mehmûdê Hefîd, Şêx Ehmedê Barzanî, Qazî Mihemed û avakirina komara democrat li Mehabadê/1946 û ya herî dawî Şoreşa 11ê Îlona 1961ê bi serokatiya Mele Mustefayê Barzaniyê nemir..

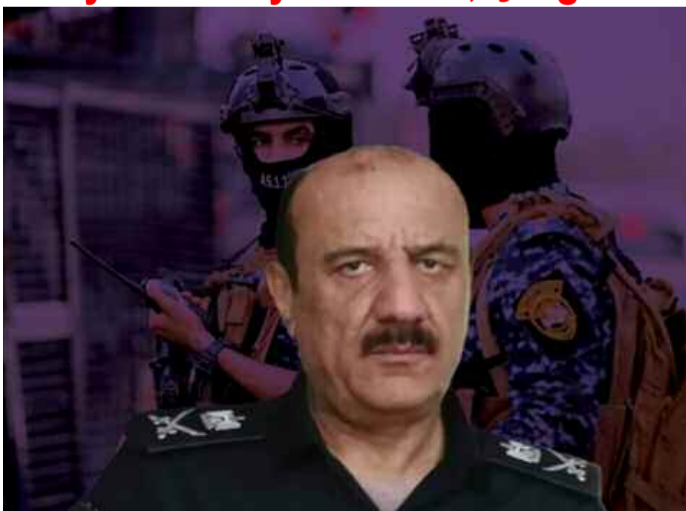
Mebesta min ji vê gotinê Dîwanxaneyaya wan melayan bû di sala 1974an de li Qamişlo.

Di salên 1960-1970î de Kurdên Sûriyê di rewşeke zor xerab de derbas dibûn. Nexasim ku di roja 24.6.1974an de rêjîma Sûriyê bi rengekî fermî dest bi Zinara Erebi û erebkirina Cizîrê kir.. ji Eyndîwerê ta bi Serê Kaniyê, dor 43 gundên Ereban, ji derveyî parêzgeh Heseke, di nav xaka Kurdan de bi rûniştin dan û cotkarên Kurdan ji xaka bav û kalên xwe bê par man... Di eynê wan salan de jî sekretêrê El-Partî Dehamê Mîro digel çend serkirdiyên El-Partî/S di zindanên/Şamê de bûn.. Şoreşa Barzaniyê nemir jî ku, hêviya Kurdan bû, di rewşeke dijwar re derbas dibû..

Ji encamê wê rewşa xerab ya ku Kurdên Sûriyê tere derbas dibûn, melayên Qamişlo yên kurdpêrwer û barzanîhez, her pêlekê bi rengekî nepen, li mala welatparêzekî kurd li hev dicivyan, ew rewş protesto dikirin û kul û xemên xwe li dor pêkanîna Zinara Erebi û erebkirina Cizîrê ji hev re digotin.. Ji wê civîna wan re (Dîwanxaneyaya Melayan), dihat gotin. Erê.. Her heftî çend ji wan melayan li maleke taxa Qidûrbeg an Mehmeqeya, an Cirnê an Enteriyê li hev komdibûn, zulm û zor rêjîmê ji hev re tanîn ziman, projeyê Zinara Erebi û erebkirina Cizîrê protesto dikirin.. Di nav re jî helbestên Melayê Cizîrî, Feqeyê Teyran, Ehmedê Xanî ji hev re dixwendin û wateya wan şirove dikirin.. Hem jî helbestên xwe ji hev re dixwendin.. Digel ku nûçeyên şoreşa Barzanî û pêşmergeyan ji hev re digotin û dibilandin.. Ew komcivînen wan melayan bi navê (Dîwanxaneyaya Melayan), hatibû naskirin. (Hina ji min re got; navê wê (Melexane) bû). Li gor ji min re hat gotin, ji melayên ku bêtir di wê dîwanxaneyê de dihatin dîtin: Mele Îbrahîmê Zivingî, Mele Silêmanê Botî, helbestvan Mela Ehmedê Palo, helbestvan Mele Ehmedê Namî, helbestvan Mela Abdulselam Nacî, helbestvan Mela Nûriyê Hesarî, helbestvan Mela Tahîrê Mele Hamid, Mele Ismaîlê Mîr Elî, Mele Mihemedê Beyandûrî, Mele Remezanê Berzencî, Mele Abdullayê Xerzî.. Ev nav ji min re hatin gotin, dibe ku hin navên din jî hebin.. Di wan salan de seydayê Cegerxwîn li Beyrûtê bû.. Wek ku ji min re gotin, her heftiyê carekê, ew mele bi dizî li hev dicivyan, zulm û zora rêjîmê gengeşe dikirin, salox û pesnê Barzanî û pêşmergeyan ji hev re digotin û helbestên xwe yên nû ji hev re dixwendin.. Xwedê wan bi dilovaniya xwe şad bike.

Konê Reş

Dosya ewlehiya Kerkûk, Şingal û Nînowa radestî polîsê federal tê kirin

Nûnerê Hikûmeta Herêma Kurdistanê li fermandariya operasyonên hevbeş ên Iraqê Lîwan Ebdulxaliq Talet ragehand, biryar hatiye dayîn dosya ewlehiya hemû bajarên Iraqê Kerkûk û Şingal jî di nav de

ji hêzên polîsê federal re bê radestkirin.

Nûnerê Hikûmeta Herêma Kurdistanê li fermandariya operasyonên hevbeş a Iraqê Lîwa Ebdulxaliq Talet ji BasNewsê re ragehand, dosyayên hejmarek bajarên Iraqê radestî polîs hatiye kirin û biryare ew dosyayên hemû bajarên Kerkûk û Şingal jî di nav de, radestî polîsê federal ê Iraqê bê kirin.

Herwaha got: "Prose dest pê kiriye û Kerkûk û Şingal û Nînowa bi giştî li xwe digre, ango temamê ew dosyayane di destê leşker de ne dê radestî polîsê federal bê kirin."

Lîwa Ebdulxaliq got, ew prose li Iraqê dibin pên-gavên erênî û giringtir dibe ku prose demek kurt de li Şingal û Kerkûk û Nînowa bigehe encamê. Û ragehand: "Ji bo cîhbicîhkirina rêkeftina Şingalê divê ew hêzên neyasayî ku li deverê ne ji Şingalê derkevin û wek bajarên din ên Iraqê dosyaya ewlehiyê radestî polîsê federal bê kirin û rêkeftina Şingalê ya di navbera herdu hikûmetên Iraq û Herêma Kurdistanê bê cîhbicîhkirin."

Evdille Îbrahîm Şemoyî

XAYÎNÊ FELEK

Kevir li hev ketin, agir jê barî.
Çerxa te felekê, kire bedkarî.
Aloz qiloz bûne, hedê bêtarî.
Çi kotî bîryarî, xayînê Felek.

Gund bajar şewitîn, çû ber xopana.
Dû dûman quloz bû, erşê esmana.
Welatê min kete, dest bê wijdana.
Lê dikî volqana, xayînê Felek.

Te, hecûck derxistin, çêkir ev çete.
Ev çî talankerin, ev çî hîkmete.
Hember şerîetê, dikin qelete.
Çi dikî hucete, xayînê Felek.

Topên te dibarin, bi derd azara.
Zêre-zêre ketiye, nava jin zara.
Berê van xistine, besta beyara.
Çi weke xedara, xayînê Felek.

Ji dengê rokêta, gulle û topa.
Penaber dikişin, ber bi Ewropa.
Surra zivistanê, berf û şilopa.
Te kir kevneşopa, xayînê Felek.

Dunya kire dojen, şer da li holê.
Fermana me daye, dest Stembolê.
Taraş bûn em xarin, wek marekolê.
Me didî zîtolê, xayînê Felek.

WELATÊ ME YE KURDISTAN

Heta nemrim ser vî warî.
Ezê şerkim bi feryarî.
Bila xwîna min birije.
Welat nadim tu neyarî.

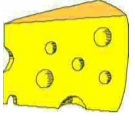
Şûnpiyên bav kalêm sere.
Ziyaretgeha min ev dere.
Natirsim ji xelkên duje.
Welat min ra miqedere.

Wekî ezim bê tirs bê xof.
Qet nizamim çiyê ax of.
Dujmin were bi qar qûje.
Welat bo mine teweqof.

Ketim li nav şer û qalan.
Ber xwe dame bi dewr, salan.
Kurdno nebin birakuje.
Welatê me ye Kurdistan.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

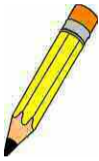
pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeke.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

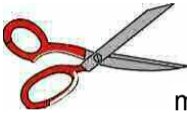

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

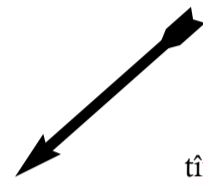
şêr

Ev çiyey? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

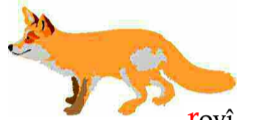
kêwrişk

Ev çiyey? Ev kêwrişke.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvik

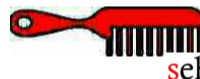
Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

Şş

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qilıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

şîr

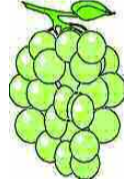
Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

Tt

tîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzümdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çiyey? Ev tûtiye.
Bu nədir? Bu tutuqşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsak

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu tîmsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütəkdir.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Buıldırır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

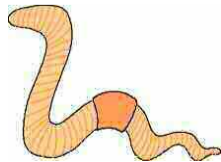
keVc

Ev çiyey? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyey? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdir.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a skorpion.

bivir

Ev çiyey? Ev bivire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

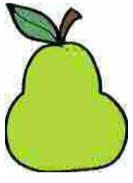

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBƏ-ALFABƏYA BI FERHENG

Hh

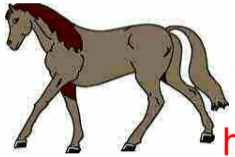
hirmê

Ev çïye? Ev hirmêye.
Bu nədir? Bu armuddur.
Что это? Это груша.
What is it? It is a pear.

hirç

Ev çïye? Ev hirçe.
Bu nədir? Bu ayıdır.
Что это? Это медведь.
What is it? It is a bear.

hesp

Ev çïye? Ev hespe.
Bu nədir? Bu atdır.
Что это? Это лошадь.
What is it? It is a horse.

hêştir

Ev çïye? Ev hêştire.
Bu nədir? Bu dəvədir.
Что это? Это верблюд.
What is it? It is a camel.

li

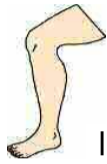
dil

Ev çïye? Ev dile.
Bu nədir? Bu ürəkdir.
Что это? Это сердце.
What is it? It is a heart.

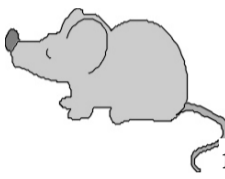
lepik

Ev çïye? Ev lepîke.
Bu nədir? Bu əlcəkdir.
Что это? Это перчатки.
What is it? It is gloves.

ling

Ev çïye? Ev linge.
Bu nədir? Bu qıçdır.
Что это? Это нога.
What is it? It is a leg.

mişk

Ev çïye? Ev miške.
Bu nədir? Bu siçandır.
Что это? Это мышь.
What is it? It is a mouse.

îi

dîk

Ev çïye? Ev dîke.
Bu nədir? Bu xoruzdur.
Что это? Это петух.
What is it? It is a cock.

îsot

Ev çïye? Ev îsote.
Bu nədir? Bu bibardır.
Что это? Это перец.
What is it? It is a pepper.

gustîl

Ev çïye? Ev gustîle.
Bu nədir? Bu üzükdür.
Что это? Это кольцо.
What is it? It is a ring.

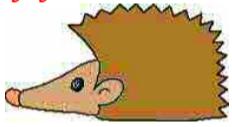

keştî

Ev çïye? Ev keştîye.
Bu nədir? Bu gəmidir.
Что это? Это пароход.
What is it? It is a ship.

Jj

jûji

Ev çïye? Ev jûjiye.
Bu nədir? Bu kirpidir.
Что это? Это ёжик.
What is it? It is a hedgehog.

roj

Ev çïye? Ev roje.
Bu nədir? Bu günəşdir.
Что это? Это солнце.
What is it? It is the sun.

rojname

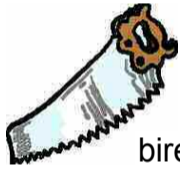
Ev çïye? Ev rojnameye.
Bu nədir? Bu qəzetdir.
Что это? Это газета.
What is it? It is a newspaper.

kevjaj

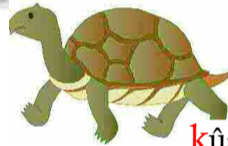
Ev çïye? Ev kevjale.
Bu nədir? Bu xəçəngdir.
Что это? Это краб.
What is it? It is a crayfish.

Kk

birek

Ev çïye? Ev bireke.
Bu nədir? Bu mişardır.
Что это? Это пила.
What is it? It is a saw.

kûsî

Ev çïye? Ev kûsiye.
Bu nədir? Bu bağadır.
Что это? Это черепаха.
What is it? It is a tortoise.

lêv

Ev çïye? Ev lêve.
Bu nədir? Bu dodaqdır.
Что это? Это губы.
What is it? It is a lip.

lîmor

Ev çïye? Ev lîmone.
Bu nədir? Bu limondur.
Что это? Это лимон.
What is it? It is a lemon.

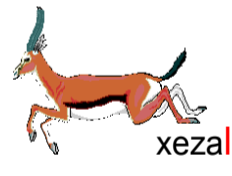
kund

Ev çïye? Ev kunde.
Bu nədir? Bu bayquşdur.
Что это? Это сова.
What is it? It is an owl.

kevçî

Ev çïye? Ev kevçiye.
Bu nədir? Bu qaşığıdır.
Что это? Это ложка.
What is it? It is a spoon.

xezal

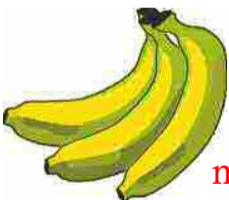
Ev çïye? Ev xezale.
Bu nədir? Bu seyrandır.
Что это? Это джейран.
What is it? It is a deer.

kûlî.

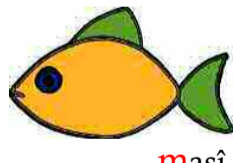
Ev çïye? Ev kûliye.
Bu nədir? Bu çəyirtkədir.
Что это? Это саранча.
What is it? It is a grasshopper.

Mm

mûz

Ev çïye? Ev mûze.
Bu nədir? Bu banandır.
Что это? Это банан.
What is it? It is a banana.

masî

Ev çïye? Ev masiye.
Bu nədir? Bu balıqdır.
Что это? Это рыба.
What is it? It is fish.

Nn

nan

Ev çïye? Ev nane.
Bu nədir? Bu çörəkdir.
Что это? Это хлеб.
What is it? It is bread.

trên

Ev çïye? Ev trêne.
Bu nədir? Bu qatardır.
Что это? Это поезд.
What is it? It is a train.

Oo

ode

Ev çïye? Ev Odeye.
Bu nədir? Bu otaqdır.
Что это? Это комната.
What is it? It is a room.

otobûs

Ev çïye? Ev Otobûse.
Bu nədir? Bu avtobusdur.
Что это? Это автобус.
What is it? It is a bus.

gamêş

Ev çïye? Ev gamêşe.
Bu nədir? Bu camışdır.
Что это? Это буйвол.
What is it? It is a buffalo.

meymûn

Ev çïye? Ev meymûne.
Bu nədir? Bu meymundur.
Что это? Это обезьяна.
What is it? It is a monkey.

hûrbivîn

Ev çïye? Ev hûrbivîne.
Bu nədir? Bu zərrəbindir.
Что это? Это лупа.
What is it? It is a magnifying-glass.

reng

Ev çïye? Ev reñge.
Bu nədir? Bu boyadır.
Что это? Это краска.
What is it? It is a colour.

sol

Ev çïye? Ev sole.
Bu nədir? Bu ayaqqabıdır.
Что это? Это обувь.
What is it? It is a shoe.

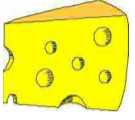

top

Ev çïye? Ev tOpe.
Bu nədir? Bu topdur.
Что это? Это мяч.
What is it? It is a ball.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Pp

penîr

Ev çiyey? Ev penîre.
Bu nədir? Bu pendirdir.
Что это? Это сыр.
What is it? It is a cheese.

pîvaz

Ev çiyey? Ev pîvaze.
Bu nədir? Bu soğandır.
Что это? Это лук.
What is it? It is an onion.

perçemek

Ev çiyey? Ev perçemeke.
Bu nədir? Bu yarasadır.
Что это? Это летучая мышь.
What is it? It is a bat.

pênûs

Ev çiyey? Ev pênûse.
Bu nədir? Bu qələmdir.
Что это? Это карандаш.
What is it? It is a pencil.

Qq

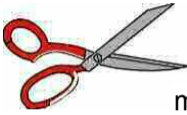

beq

Ev çiyey? Ev beqe.
Bu nədir? Bu qurbağadır.
Что это? Это лягушка.
What is it? It is a frog.

Ev çiyey? Ev qaze.
Bu nədir? Bu qazdır.
Что это? Это гусь.
What is it? It is a goose.

meqes

Ev çiyey? Ev meqese.
Bu nədir? Bu qaçıdır.
Что это? Это ножницы.
What is it? It is a scissors.

portqal

Ev çiyey? Ev portqale.
Bu nədir? Bu portağaldır.
Что это? Это апельсин.
What is it? It is an orange.

Rr

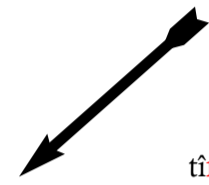
şêr

Ev çiyey? Ev şêre.
Bu nədir? Bu şirdir.
Что это? Это лев.
What is it? It is a lion.

kêwrîşk

Ev çiyey? Ev kêwrîşke.
Bu nədir? Bu dovşandır.
Что это? Это заяц.
What is it? It is a rabbit.

tîr

Ev çiyey? Ev tîre.
Bu nədir? Bu oxdur.
Что это? Это стрела.
What is it? It is an arrow.

rovî

Ev çiyey? Ev roviye.
Bu nədir? Bu tülküdür.
Что это? Это лиса.
What is it? It is a fox.

Ss

sêv

Ev çiyey? Ev sêve.
Bu nədir? Bu almadır.
Что это? Это яблоко.
What is it? It is an apple.

stêrk

Ev çiyey? Ev stêrke.
Bu nədir? Bu ulduzdur.
Что это? Это звезды.
What is it? It is a star.

şûr

Ev çiyey? Ev şûre.
Bu nədir? Bu qılıncdır.
Что это? Это меч.
What is it? It is a sword.

şeh

Ev çiyey? Ev şeye.
Bu nədir? Bu daraqdır.
Что это? Это гребешок.
What is it? It is a comb.

Tt

tîr

Ev çiyey? Ev tiriye.
Bu nədir? Bu üzumdür.
Что это? Это виноград.
What is it? It is a grape.

tûtî

Ev çiyey? Ev tûtîye.
Bu nədir? Bu tutuqşudur.
Что это? Это попугай.
What is it? It is a parrot.

se

Ev çiyey? Ev seye.
Bu nədir? Bu itdir.
Что это? Это собака.
What is it? It is a dog.

sêvike

Ev çiyey? Ev sêvike.
Bu nədir? Bu kartofdur.
Что это? Это картофель.
What is it? It is a potato.

şîr

Ev çiyey? Ev şîre.
Bu nədir? Bu süddür.
Что это? Это молоко.
What is it? It is a milk.

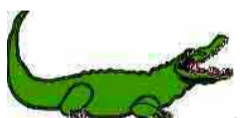
şûşe

Ev çiyey? Ev şûşeye.
Bu nədir? Bu şüşədir.
Что это? Это стекло.
What is it? It is a glasses.

pirtûk

Ev çiyey? Ev pirtûke.
Bu nədir? Bu kitabdır.
Что это? Это книга.
What is it? It is a book.

tîmsak

Ev çiyey? Ev tîmsahe.
Bu nədir? Bu timsahdır.
Что это? Это крокодил.
What is it? It is a crocodile.

Uu

utî

Ev çiyey? Ev utiye.
Bu nədir? Bu ütüdür.
Что это? Это утюг.
What is it? It is an iron.

guh

Ev çiyey? Ev guhe.
Bu nədir? Bu qulaqdır.
Что это? Это ухо.
What is it? It is an ear.

Ûû

bilûr

Ev çiyey? Ev bilûre.
Bu nədir? Bu tütökdür.
Что это? Это свирель.
What is it? It is a pipe.

brûsk

Ev çiyey? Ev brûske.
Bu nədir? Bu ıldırımır.
Что это? Это молния.
What is it? It is a lightning.

Vv

çav

Ev çiyey? Ev çave.
Bu nədir? Bu gözdür.
Что это? Это глаз.
What is it? It is an eye.

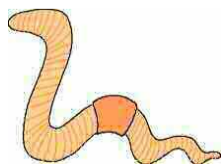
keVoc

Ev çiyey? Ev keVoke.
Bu nədir? Bu göyərçindir.
Что это? Это голубь.
What is it? It is a pigeon.

gul

Ev çiyey? Ev gule.
Bu nədir? Bu güldür.
Что это? Это цветы.
What is it? It is a flower.

kurm

Ev çiyey? Ev kurme.
Bu nədir? Bu qurddur.
Что это? Это червяк.
What is it? It is a worm.

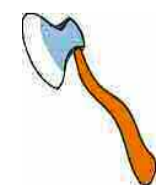
çûk

Ev çiyey? Ev çûke.
Bu nədir? Bu quşdur.
Что это? Это птица.
What is it? It is a sparrow.

dupişk

Ev çiyey? Ev dupişke.
Bu nədir? Bu əqrəbdır.
Что это? Это скорпион.
What is it? It is a scorpion.

biVir

Ev çiyey? Ev bivire.
Bu nədir? Bu baltadır.
Что это? Это топор.
What is it? It is an axe.

berçavik

Ev çiyey? Ev berçavike.
Bu nədir? Bu eynəkdir.
Что это? Это очки.
What is it? It is glasses.

LÜĞƏTLİ ƏLİFBA-ALFABÊYA BI FERHENG

Ww

w erdek

Ev çîye? Ev werdeke.
Bu nêdir? Bu ökdêkdir.
Что это? Это утка
What is it? It is a duck.

wêne

Ev çîye? Ev wêneye.
Bu nêdir? Bu şəkildir.
Что это? Это картина
What is it? It is a map.

ew r

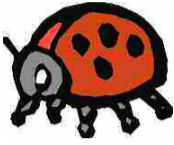
Ev çîye? Ev ewre.
Bu nêdir? Bu buluddur.
Что это? Это туча.
What is it? It is a cloud.

kew

Ev çîye? Ev kewe.
Bu nêdir? Bu kəklikdir.
Что это? Это цесарка
What is it? It is a partridge.

Xx

xalxalok

Ev çîye? Ev xalxaloke.
Bu nêdir? Bu arabüzəndir.
Что это?
Это божья коровка.
What is it? It is a lady-bird.

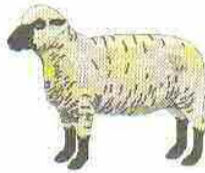
xanî

Ev çîye? Ev xanîye.
Bu nêdir? Bu evdir.
Что это? Это дом.
What is it? It is a home.

xaç

Ev çîye? Ev xaç e.
Bu nêdir? Bu xaçdır.
Что это? Это крест.
What is it? It is a cross.

berx

Ev çîye? Ev berxe.
Bu nêdir? Bu quzudur.
Что это? Это баран.
What is it? It is a sheep.

Yy

xîyar

Ev çîye? Ev xîyare.
Bu nêdir? Bu xiyardır.
Что это? Это огурец.
What is it?
It is a cucumber.

heyve

Ev çîye? Ev heyve.
Bu nêdir? Bu aydır.
Что это? Это луна.
What is it? It is a moon.

yek

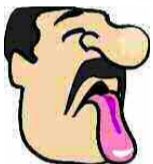
Ev çîye? Ev yeke.
Bu nêdir? Bu birdir.
Что это? Это единица.
What is it? It is a one.

çiya

Ev çîye? Ev çiyaye.
Bu nêdir? Bu dağdır.
Что это? Это горы.
What is it? It is a mountain.

Zz

ziman

Ev çîye? Ev zimane.
Bu nêdir? Bu dildir.
Что это? Это язык.
What is it? It is a tongue.

zengil

Ev çîye? Ev zengile.
Bu nêdir? Bu zəngdir.
Что это? Это звонок.
What is it? It is a bell.

zerik

Ev çîye? Ev zerike.
Bu nêdir? Bu vedrêdir.
Что это? Это ведро.
What is it? It is a bucket.

derzi

Ev çîye? Ev derziye.
Bu nêdir? Bu iynêdir.
Что это? Это игла.
What is it? It is a needle.

ALFABÊ

KURDÎ			Azerî	DİKARÎ BIXWÎNÎ
N b/s	ya bi tîpên latinî	ya bi tîpên kirîlî	Latinî	
1	Aa	Аа	Aa	Artêş, armanc, av, agir, azadî, adar, azerî, aram, artêş,
2	Bb	Бб	Bb	Bazîd, beran, berf, Baran, ba, bahoz, berbang, bedew, berx
3	Cc	Цц	Cc	Cûdî, cêr, ceş, Declê, Cefer, Cemîl, cêv, Cello,
4	Çç	Чч	Çç	Çekdar, çem, çar, çepik, çav, çeleng, çil,
5	Dd	Дд	Dd	Dayîk, dewr, dar, dest, Dara, dû, deh, defter, don, dîwar, dinê
6	Êê	Ее	Ee	Êlnûr, êvar, êzîng, êş, êlek, Êldar,
7	Ee	Яя	Əə	Enî, ewr, erê, Ewreman, Elî, elek, Elegez, Erzurum,
8	Ff	Фф	Ff	Ferat, frtone, Fariz, fil, fûtbol, Ferman, Firat, Fatma
9	Gg	Гг	Gg	Gerîlla, Gebar, genim, gellî, germ, golig, gore, goh
10	Hh	Нн	Hh	Hewlêr, havîn, hirç hêsir, hewar, havîn, hurmê, hesp
11	Îî	Ии	Ii	Îsal, îni, bîr, pîr, sîr, Îdrîs, Îsa, îcar, valî, Îbrahîm, Îran
12	Ii	Ьь	Iı	Kirin, birin, firîn, kirîn, Miraz, mirin, minminîk,
13	Jj	Жж	Jj	Jîyan, jûjî, Nûjîn, jor, jêr, jehr, jale, jajik, Janna,
14	Kk	Кк	Kk	Kurdistan, karker, kevan, Kemal, Kerkuk, Kerem, kelem
15	Ll	Лл	Ll	Lûr, legleg, gul, bilbil, dil, Laliş, Lêyla, lazim, lempe, lîmon
16	Mm	Мм	Mm	Mîdîa, merd, mêr, mêvan, masî, meş, Misir,
17	Nn	Нн	Nn	Nan, nêrî, nig, Nîva, neví, ner, nav, nas, hinar, Hesên,
18	Oo	Оо	Oo	Osê, Oskan, dor, sor, Oric, ode, orxan, Oslo, Duhok
19	Pp	Пп	Pp	Par, piling, pîr, pola, pis, Paşa, Perîşan, pitî, petek, perçe
20	Qq	Qq	-	Quling, qawe, qîr, qelem, qaîş, qat, qeysî, Qasim, qesir, qend
21	Rr	Рр	Rr	Ro, Rostem, zer, ber, gerîlla, reş, ru, rast, ram, aram, zirav
22	Ss	Сс	Ss	Serok, Sîpan, Sencar, sêv, sor, sût, serî, saz, serbaz, Sefer, sê
23	Şş	Шш	Şş	Şoreş, şev, şe, şene, şêr, şûr, şapik, şalik, şirîn, sekir, şewaq
24	Tt	Тт	Tt	Tîr, tîrêj, tam, tas, tî, tendûr, Temam, temaşe, tîfing, top,
25	Ûû	Уу	Uu	Kûr û dûr, pêûs, hûr, şûr, nûr, bûyîn, çûyîn, bûyar
26	Uu	Юю	Üü	Gul, sur, duðu, guh, buhur, kurd, Kurdistan, guhdar, nuh
27	Vv	Вв	Vv	Vala, vrvêşî, vira, vîalî, av, valî, vajî, Vagîf, Van, vala, eva
28	Ww	Ww	-	War, welat, Wecîh, weşandin, Xwedê, Wezîr, Wekîl, walî
29	Xx	Xx	Xx	Xiyal, xewn, xanî, xurtî, Xelîl, xalo, xatî, Xalid, xaç, xêr, xas
30	Yy	Йй	Yy	Yasin, Yusif, Yagub, Yasemen, yeqîn, Yehya, yarmarka
31	Zz	Зз	Zz	Zozan, zer, zêr, zor, zengil, zend, zîv, zelal, Zîver, zêytûn

Израиль нанес удары по объектам на юге Сирии

Два человека погибли, один военный ранен в результате израильской атаки на юге Сирии, сообщило министерство обороны страны.

"Приблизительно в 23.40 26 июня израильский противник совершил воздушную агрессию со стороны оккупированных Голанских высот, нанеся удары по ряду постов в южном регионе. Наши средства ПВО отреагировали на ракеты противника и сбили некоторые из них. В результате агрессии два человека погибли, один военный получил ранения, нанесен некоторый материальный ущерб", — говорится в заявлении минобороны Сирии. Ранее корреспондент РИА Новости передавал, что взрывы слышны в сирийской столице Дамаске.

В Курдистане назначена новая дата выборов

Президент Иракского Курдистана Нечирван Барзани объявил новую дату парламентских выборов и призвал

все политические партии координировать свои действия с иракской избирательной комиссией.

Пресс-секретарь президента Дильшад Шахаб заявил на брифинге в среду, что 20 октября 2024 года назначено перенесенной датой выборов. Он подчеркнул, что все заинтересованные стороны должны в полной мере сотрудничать с Высшей Независимой Избирательной комиссией Ирака (ИНЕС).

После этого объявления Региональное правительство Курдистана (КРГ) приветствовало решение президента и заявило, что оно готово предоставить всю необходимую помощь для поддержки успешного проведения выборов.

Решение о переносе выборов было принято после тщательной оценки избирательных требований, консультаций с соответствующими заинтересованными сторонами и рассмотрения различных мнений.

Ранее в этом году президент Курдистана объявил 10 июня датой выборов. Однако решение "Демократической партии Курдистана" (ДПК) не участвовать в выборах, наряду с бойкотом выборов многими общинами

Курдистана в ответ на аннулирование Федеральным судом Ирака 11 мест в парламенте Курдистана и предполагаемое внешнее вмешательство в процесс, привели к дальнейшим задержкам.

Президент ДПК Масуд Барзани поддержал решение о проведении выборов 20 октября, призвав все партии обеспечить успех избирательного процесса.

"Я поздравляю президентство Курдистана с назначением даты шестой сессии выборов в парламент Курдистана на 20 октября. Мы поддерживаем проведение свободных и справедливых выборов", — сказано в заявлении главы ДПК. "Мы призываем политические партии рассмотреть ситуацию в Курдистане и ответственно сотрудничать, чтобы обеспечить успех демократического процесса и сохранить стабильность и сосуществование".

Представитель Госдепартамента США Мэтью Миллер заявил, что США приветствуют объявление 20 октября датой парламентских выборов в Курдистане, подчеркнув важность проведения выборов свободно и прозрачно, без каких-либо задержек.

Миссия Организации Объединенных Наций по содействию Ираку (МООНСИ) также приветствовала это объявление, подтвердив свою готовность работать с ИНЕС и всеми соответствующими учреждениями для обеспечения инклюзивных, свободных и справедливых выборов с полным участием женщин и всех представителей слоев общества Курдистана.

Посол ЕС в Ираке Томас Зайлер подчеркнул, что политические решения в Курдистане снова будут иметь полную демократическую легитимность.

Генеральное консульство Франции и посольство Канады в Ираке также выразили полную поддержку проведению свободных и справедливых выборов в Курдистане. Пресс-секретарь федерального правительства Ирака Бассем аль-Авади заявил, что премьер-министр Мухаммед ас-Судани тепло приветствовал решение провести выборы 20 октября, подчеркнув полную готовность иракского правительства поддержать избирательный процесс и обеспечить высокий уровень участия избирателей.

Иранско-шведский ученый, приговоренный к смертной казни, начинает голодовку

Ахмад Реза Джалали, ирано-шведский академик, находящийся в камере смертников в Иране в

года по обвинению в шпионаже, и швед иранского происхождения Саид Азизи, арестованный в

шо осознает риски, но не видит другого выхода".

Джалали страдает от множества проблем со здоровьем, включая аритмию, брадикардию, гипотонию, хронический гастрит, анемию и чрезмерную потерю веса в результате предыдущих голодовок.

"Этот врач, любящий муж и отец двоих детей хочет воссоединиться со своей семьей", — сказала Мехранния. "Он хочет снова служить обществу как преданный своему делу врач, чтобы его снова признавали и относились к нему как к человеку. Сейчас Ахмад Реза умоляет мир о помощи. Ему нужно, чтобы эта бесконечная жестокость закончилась".

Шведское правительство заявило о своих усилиях добиться освобождения Джалали, но Тегеран отказался признать его гражданином Швеции, сославшись на его иранское гражданство на момент ареста и последующее получение шведского гражданства.

Премьер-министр Швеции Кристерссон заявил во вторник шведскому телевидению "SVT": "У нас был выбор: либо вернуть Йохана и Саида домой, либо бросить всех. Это жестокая правда, но я очень уважаю ее [жены Джалали] разочарование".

течение восьми лет, начинает голодовку. Об этом во вторник, 25 июня, сообщила его жена Вида Мехранния.

В интервью "AFP" Мехранния сказала, что, по мнению ее мужа, голодовка - единственный способ добиться того, чтобы его голос был услышан во всем мире.

15 июня Тегеран освободил двух шведов в обмен на Хамида Нури, бывшего чиновника иранских тюрем, приговоренного к пожизненному заключению в Швеции за участие в массовых убийствах в 1988 году.

Освобожденные шведы: дипломат ЕС Йохан Флодерус, задержанный в Иране в апреле 2022

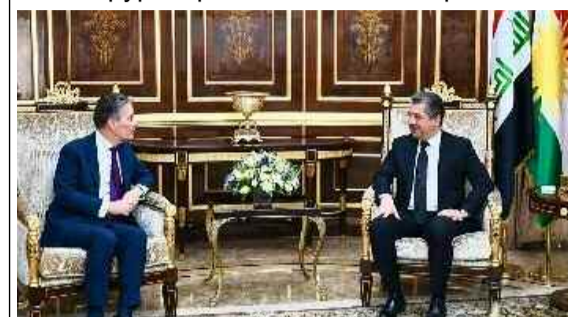
ноябре. Джалали, который с 2017 года находится в камере смертников по обвинению в шпионаже, был исключен из обмена.

В аудиообращении к агентству "Франс Пресс" от 19 июня Джалали раскритиковал премьер-министра Швеции Ульфа Кристерссона за то, что тот "оставил меня под огромным риском быть казненным".

Его супруга сообщила, что, несмотря на то, что его хрупкое физическое состояние делает голодовку потенциально смертельной, Джалали чувствует, что у него нет другого выбора. "Как врач, Ахмад Реза слишком хоро-

Премьер-министр Курдистана и посол Нидерландов обсудили двусторонние отношения

Премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани 24 июня встретился с

уходящим послом Нидерландов в Ираке Хансом Санди, чтобы обсудить региональные события и отношения между Эрбилем и Амстердамом.

Премьер-министр Барзани высоко оценил усилия посла по укреплению двусторонних связей и выразил благодарность за постоянную поддержку Нидерландов в борьбе с террористическим "Исламским государством". Он также высоко оценил помощь Нидерландов в экономических реформах региона, особенно в сельскохозяйственном секторе.

Согласно заявлению канцелярии премьер-министра, Масрур Барзани выразил послу пожелание успехов в его будущей работе.

Со своей стороны, посол Нидерландов подчеркнул крепкие отношения между Курдистаном и Нидерландами, отметив значительный рост двусторонней торговли. Он подтвердил приверженность своей страны дальнейшему укреплению связей с курдским регионом. На встрече также обсуждались события в Ираке и Курдистане, в том числе предстоящие выборы в курдский парламент.

Эрбиль и Багдад активируют единую систему дорожного движения

Главное управление дорожного движения Ирака объявило об активации единой системы

дорожного движения между федеральным правительством и Региональным правительством Курдистана (КРГ).

"Между федеральным правительством и Курдистаном существует прямая координация в отношении единой системы дорожного движения, и мы собираемся активировать эту систему", сообщил лейтенант Мохаммед Али Хассун, директор департамента связи и информации иракского управления дорожного движения. "Делегация Курдистана прибыла в Багдад, чтобы подготовить единую систему дорожного движения, посредством которой будет осуществляться обмен данными и информацией, а также единую систему обмена информацией, выборов и штрафов". Целью системы является облегчение немедленного взимания штрафов с транспортных средств с номерными знаками Багдада в Курдистане и наоборот. Водители теперь могут без проблем оплачивать штрафы в регионах. Цифровизация государственных услуг призвана улучшить качество обслуживания и снизить бюрократическую нагрузку на административные учреждения. В начале мая Управление дорожной полиции Эрбиля реализовало меры по цифровизации, позволяющие гражданам продлевать свои водительские права менее чем за час.

Барзани поблагодарил Нидерланды за помощь

24 июня президент "Демократической партии Курдистана" (ДПК) прочные отношения между Курдистаном и Нидерландами, особо

Масуд Барзани встретился с уходящим послом Нидерландов в Ираке Хансом Санди, чтобы обсудить двусторонние отношения между Курдистаном и Нидерландами. В ходе встречи посол Нидерландов выразил благодарность за

подчеркнув сотрудничество в сферах экономики, сельского хозяйства и инвестиций. Он также подтвердил неизменную поддержку Нидерландами курдских сил пешмерга как части Международной коалиции по борьбе против

"Исламского государства" (ИГ).

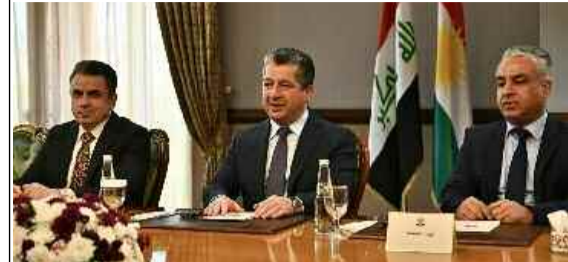
Как сказано в заявлении штаб-квартиры Барзани, президент ДПК поблагодарил посла Нидерландов за его усилия и пожелал ему успехов в будущих начинаниях.

Он подчеркнул прочную дружбу между курдским народом и Нидерландами, высоко оценив поддержку, оказываемую правительством и народом Нидерландов во время кризисов, в том числе в приеме курдских беженцев. Барзани также подчеркнул роль Нидерландов в поддержке сил пешмерга во время борьбы с ИГ и в реформах внутри министерства пешмерга.

Стороны также говорили о политической ситуации и ситуации с безопасностью в регионе, об отношениях между Региональным правительством Курдистана (КРП) и федеральным правительством Ирака, а также о предстоящих парламентских выборах в Курдистане.

ДПК призывает к большему участию женщин в политике и управлении

Премьер-министр Иракского Курдистана Масрур Барзани, также занимающий пост вице-

президента "Демократической партии Курдистана" (ДПК), во вторник, 25 июня, встретился с секретарем и членами секретариата "Союза женщин Курдистана", чтобы обсудить возможности повышения роли женщин в политике и управлении. В ходе встречи Барзани подчеркнул ключевую роль "Союза женщин Курдистана" в освободительном движении Курдистана и в борьбе с социальным насилием.

Курдский лидер подчеркнул важность участия женщин в формировании политического и административного ландшафта, призвав к более активному участию женщин во всем регионе. Созданный 11 декабря 1952 года под руководством покойного мурлы Мустафы Барзани, "Союз женщин Курдистана" исторически играл значительную роль в курдском революционном движении. Администрация премьер-министра Барзани уделяет приоритетное внимание расширению участия женщин в работе девятого кабинета Регионального правительства Курдистана (КРГ), стремясь способствовать инклюзивному управлению и справедливому представительству во всех секторах.

Автобиография Политолог Ахмедов Короглы Мусаевича

Ахмедов Короглы Мусаевича (Koroglyye Mûsa Ehmêdî) родился 25.12.1956 году в селе Дара-

кенд ильчевского района Нахичеванской АССР, 1971 году после окончания 8 класса поступил в Ереванский азербайджанский селхоз техникум факультет агроном поплодоовощество, после окончания техникума призвался в СА (Советской армии) службу начал остров Сахалине учебке командира плавшей танков ПТ76Б тихой океана карсакове, закончил службу 1977 г. город Бикин Хаб. Край, 1977-79 г. Учоба Саратовской средней школы милиции, 1982-87 г. Учоба заочное СИМСХ им Вавилова факультет инженер - механик, 1988-93 учоба заочное МУП (Московский Университет Потребкоопераций), 1993 - 94 создание КНКЦ "Ронаи" по Сар.области, 1994 учреждения и создания МСКО в Москве, учредителем который являлся КНКЦ "Ронаи" по Сар области, 1996-97 в первые в СНГ создания региональной КНКА по Сар.области, 2000 г. Учреждений и создания ФНКА Курдов России, также учредителем являлись КНКЦ Ронаи по Сар области и КНКА по Сар области, с момента создания я был руководителем этих организаций 2000 - 2003г учоба в аспирантуре ПАГС при президенти РФ, 2003 защита к.п.н. Политолог, с 2005 Г. доцент кафедры политологий ПАГС г. Саратов. С 1995 по 2013 года был советником губернатора по международным вопросам, члены в ОП, презюдума ОП (Общественное Палата Сар. Области), члены экспертного совета при правительству Сар. Области, 2003-2013 года Президент Ассоциации Национальных Культурных объединение Саратовской области. Имею пятерых детей и семнадцать внуков.

Израиль и США возобновят консультации по Ирану

Израиль и США договорились о возобновлении консультаций по Ирану в июле. Запланированная встреча была отменена Белым домом на прошлой неделе после того, как премьер-министр Израиля Биньямин Нетаньяху обвинил администрацию Байдена в замедлении поставок оружия Израилю, сообщили пять израильских и американских чиновников. Об этом сообщил сегодня, 26 июня, сайт Axios.

Отмечается, что в Израиле растет обеспокоенность по пово-

ду развития иранской ядерной программы, что, по мнению израильских лидеров, может быть связано с возможными попытками создания оружия массового уничтожения, заявили израильские официальные лица.

Хотя Иран неоднократно отрицал свое желание разрабатывать ядерное оружие.

Американо-израильская стратегическая консультативная группа (SCG), которая была создана в 2009 году при администрации Барака Обамы, является ключе-

вым форумом для американо-израильских дискуссий по ядерной программе Ирана. Рабочую группу возглавляют советники по национальной безопасности из Израиля и США, в нее входят представители служб национальной безопасности, внешней политики и разведки обеих стран.

Форум не проводился с марта 2023 года. По словам официальных лиц США и Израиля, с тех пор иранская ядерная программа значительно продвинулась.

Очередное заседание должно было состояться в прошлый четверг, но незадолго до этого было отменено Белым домом после того, как Нетаньяху опубликовал видеозапись, обвиняющую администрацию Байдена в прекращении поставок оружия Израилю из США. Пресс-секретарь Белого дома Джон Кирби на брифинге в четверг заявил: "Видеозапись Нетаньяху вызвала большое разочарование, недоумение и досаду. Мы выразили нашу обеспокоенность израильскому правительству на разных уровнях".

США ввели новые санкции против Ирана

Соединенные Штаты ввели новые санкции против Ирана в ответ на "продолжающуюся ядерную эскалацию". Об этом 27 июня заявил госсекретарь США Энтони Блинкен. "За последний месяц Иран объявил о шагах по дальнейшему расширению своей ядерной программы способами, которые не преследуют реальных мирных целей", — цитирует его слова агентство Reuters. Госсекретарь США в своем заявлении отметил, что правительство привержено позиции не позволить Ирану получить ядерное оружие и готовы использовать все элементы национальной мощи для обеспечения этого результата.

Представительство Ирана при ООН в Нью-Йорке не отреагировало на просьбу агентства прокомментировать ситуацию.

В четверг были приняты санкции против трех компаний, базирующихся в Объединенных Арабских Эмиратах, которые США обвиняют в причастности к транспортировке иранской нефти или нефтехимической продукции, а также против 11 связанных с ними судов, пишет Reuters.

Иран утверждает, что его цели полностью мир-

ные. Но недавно официальные лица заявили, что ядерная политика может измениться в случае угрозы нападения Израиля на Иран.

Ранее, 25 июня, США расширили санкционные списки из-за "теневой банковской сети" Ирана. По утверждениям Вашингтона, министерство обороны и поддержки Вооруженных сил Ирана и Корпус стражей исламской революции (КСИР, элитные части иранских ВС) используют их для доступа к международной финансовой системе, напоминают "Известия".

ДИПЛОМАТ

№ 24 (584) 24 - 30 июн 2024-год ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

Кардинал Сако высоко оценил поддержку руководителей Курдистана

Патриарх Халдейской церкви Ирака и мира кардинал Луи Рафаэль Сако выразил признательность курдскому лидеру Масуду Барзани и политическому руководству Курдистана, высоко оценив их роль в восстановлении его положения и в разрешении кризиса, возникшего после того, как президент Ирака лишил его титула.

"Прежде чем вернуться в свою штаб-квартиру в Багдаде, я хотел бы выразить благодарность руководству Курдистана, особенно президенту ["Демократической партии Курдистана" (ДПК)] Масуду Барзани, президенту Нечирвану Барзани и премьер-министру Масруру Барзани, за их теплый прием... и за то, что они

ликнованном в понедельник, 24 июня.

Кардинал Сако также поблагодарил Бога за то, что ситуация была исправлена по инициативе премь-

ер-министра Ирака Мухаммеда Ши ас-Судани.

"Я считаю, что существует большая потребность в

вильно разрешать кризисы и исправлять ситуации – это спокойный, мудрый и смелый диалог. Разделение ведет к разрушению; монополизация власти не приносит блага. Вместо этого разделение власти на основе конституционных принципов имеет решающее значение для хорошего демократического управления, которое служит стране и ее гражданам", — заявил Патриарх.

5 июня кардинал Луи Рафаэль Сако был восстановлен в должности Патриарха Халдейской Церкви Ирака и мира согласно

указу, подписанному премьер-министром Ас-Судани. Масуд Барзани приветствовал решение иракского лидера, назвав это "законным и уместным шагом".

В июле 2023 года президент Ирака Латиф Рашид отменил президентский указ 2013 года, признавший кардинала Луи Рафаэля Сако главой Халдейской католической церкви и хранителем ее активов. Это решение подверглось широкой критике как юридически неоправданное, и вызвало протесты христиан, обеспокоенных угрозой целенаправленного преследования своей общины.

стояли на стороне истины", — сказано в письменном заявлении кардинала, опубли-

четком национальном виде-нии стабильности страны. Единственный способ пра-

США обвиняют РПК в вербовке детей в Сирийском Курдистане

В опубликованном докладе Госдепартамента США о торговле людьми за 2024 год подчеркивается сохраняю-

щаяся вербовка детей "Рабочей партией Курдистана" (РПК) и связанными с ней группировками в Сирийском Курдистане. Согласно докладу, постоянно происходят случаи вербовки детей для боевых действий и выполнения вспомогательных функций в различных вооруженных группировках Сирии. С начала 2018 года международные наблюдатели фиксировали продолжающиеся случаи вербовки и использования детей, хотя масштабы этой практики варьируются в зависимости от групп.

В докладе особо упоминаются сирийские правительственные силы, проправительственные ополченцы и вооруженные группы, включая молодежное крыло РПК, YDG-H, ее сирийские филиалы СДС и YPG, а также женское крыло YPJ, которые вербуют и используют мальчиков и девочек в качестве детей-солдат. YDG-H, особенно активная на северо-западе Сирии, известна вербовкой, обучением и размещением детей в возрасте от 12 лет.

Несмотря на усилия возглавляемых курдами "Сирийских Демократических Сил" (СДС) по реализации утвержденного Советом Безопасности ООН плана действий по прекращению вербовки и использования детей в их рядах, международные организации сообщали о случаях вербовки и использования детей вооруженными группировками, связанными с СДС, в 2022 и 2023 годах. В докладе YDG-H обвиняется в заманивании детей в свои ряды посредством обманных предложений возможностей получения образования на северо-востоке Сирии.

Как международные организации, так и НПО задокументировали случаи, когда молодежная группа РПК обманным путем и насильно вербовала детей, отправляя их на военную подготовку в горы Кандиль в Курдистане. Кроме того, в недавнем отчете ООН говорится, что только в 2023 году РПК и связанные с ней структуры насильно включили 231 ребенка в свои вооруженные силы в Сирии. В докладе, озаглавленном "Доклад о детях и вооруженных конфликтах" Генерального секретаря ООН Антониу Гутерриша, также представлены исчерпывающие данные о практике вербовки детей организациями РПК и ее филиалами, действующими под названием СДС в Сирии. Использование несовершеннолетних в вооруженных конфликтах запрещено международным правом.

TƏSİSÇİ VƏ BAŞ REDAKTOR:

TAHİR SÜLEYMAN

İMTİYAZ Ü SERNİVİSAR:

TAHİR SİLƏMAN

УЧРЕДИТЕЛЬ И ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

TAXİR СУЛЕЙМАН

Tel: +994 50 352-33-18

Baş redaktorun müavini:

Tariyel Cəlil

Xüsusi müxbir:

Nofəl Ədalət

Региональный корреспондент:

Усуб Тейфур

Müəlliflərin mövqeyi ilə redaksiyanın mövqeyi üst-üstə düşməyə bilər.

Ünvan: Bakı şəhəri Az1040, küçə S.Mehmandarov ev 25, mənzil 17

Navnisan: Bakû Az1040, soqaq S.Mêhmandarov xani 25, mal-17

Адрес: Баку Az1040, улица С.Мехмандаров дом 25, кв.-17

Qəzet "Diplomat" qəzetinin bilgisayar mərkəzində yığılıb səhifələnilib və "Mətbuat" mətbəəsində çap olunmuşdur. e-mail: hewler@mail.ru

Şəhadətnamə: NƏŞ 005004966

BUSB-un Sabunçu rayon filiali

VÖEN 1800061582

H/h 438010000

Sifariş: 1500